

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman
Prof. Dr. Faruk Aşıcıoğlu

1 OCAK 2017 REİNA SALDIRISINA DAİR HABERLERİN ULUSLARARASI YAYIN
KURULUŞLARINDA YER ALIŞ BIÇIMININ İÇERİK ANALİZİ YÖNTEMİ İLE
İNCELENMESİ

SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGE GENÇ
İSTANBUL, 2021

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman
Prof. Dr. Faruk Aşıcıoğlu

1 OCAK 2017 REİNA SALDIRISINA DAİR HABERLERİN ULUSLARARASI YAYIN
KURULUŞLARINDA YER ALIŞ BIÇIMININ İÇERİK ANALİZİ YÖNTEMİ İLE
İNCELENMESİ

SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGE GENÇ
İSTANBUL, 2021

ÖZET

Bir takım siyasal isteklerin belirli bir kitleye kabul ettirilmesi amacıyla kişi, grup veya hükümetlere karşı geliştirilen, yıldırma maksadı güderek sistematik öldürme, tahrip etme ya da tüm bunların gerçekleştirileceğine dair tehditlerinin kullanılması şeklinde tanımlanan terörün medyada yer alış şekli günümüzde küreselleşme ve dijitalleşme ile daha tartışmalı bir hale gelmiştir.

Bu çalışma, uluslararası yayın kuruluşlarının 1 Ocak 2017’de İstanbul’daki Reina Gece Kulübünde gerçekleşen terör saldırısına yönelik yayınladıkları haberlerin sunuluş biçimini analiz etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Küresel yayın kuruluşlarının haberlerini filtreleme imkânı sunan ve haber içeriklerine erişim imkânı sunan Habermetre isimli portal aracılığıyla 01.01.2017 tarihinden 01.02.2017 tarihine dek, seçili medya organları tarafından yayınlanan ve “Reina”, “attack (saldırı)” ve “terror (terör)” sözcüklerini içeren tüm haberler tarama kapsamında listelenmiştir. Seçili 12 yayın kuruluşunun Reina Saldırısına yönelik haberleri yayınlarken başlıklarında kullandıkları söylemin anlamı, haber içeriğinde yer alan metnin verdiği mesaj ve görsel içerik olan fotoğraf ve videoların teması incelenerek yayın kuruluşlarının haberleri sunuş açısından birbirlerinden farklılık gösterip göstermedikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yayın kuruluşlarının saldırıyı haberleştirme biçimleri yayın politikaları çerçevesinde de değerlendirilmiştir.

Çalışmanın bulgularına göre, en sık kullanılan başlık söylemleri 98 (%27) haber ile “e. saldırı sonrası süreci açıklayıcı” ve 97 (%26,5) haber ile “j. faile/örgüte ilişkin bilgi verici” kodlu söylemler olmuştur. 109 (%13,3) haber ile “d. adli sürece ilişkin”, 107 (%13,1) haber ile “f. failin kendisine ilişkin” ve 93 (%11,3) haber ile “a. saldırıyı açıklayıcı” kodları en sık kullanılan haber içerikleri olmuştur. 116 (%16,6) haber ile “Olay yeri”, 76 (%10,9) haber ile “Mağdur/Mağdur yakını” ve 58 (%8,4) haber ile “Fail / örgüt mensubu” en fazla yer verilen

fotoğraf içerikleri olmuştur. Yine, 70 (%10) haber ile “Olay yeri”, 59 (%8,5) haber ile “Fail/örgüt mensubu” ve 68 (%9,7) haber ile “Mağdur/Mağdur yakını” en fazla yer verilen video içerikleri olmuştur.

Terör, kitlesel saldırılar ve doğal afetler gibi olgulara ilişkin haberlere yönelik toplumdaki merak ve ilginin yüksek olmasından ötürü medya kuruluşlarının bu haberleri ön plana çıkarma eğilimi olduğuna dair literatürdeki yaygın görüşe paralel şekilde, 1 Ocak 2017’de gerçekleşen Reina Saldırısına yönelik haberlerde de, seçili yayın kuruluşlarının saldırı sonrasındaki duruma ve failin kim olduğuna dair toplumun merakını giderecek biçimde açıklayıcı ve bilgi verici başlık söylemlerini tercih ettiği; haber içeriklerinde ise benzer biçimde saldırının meydana geliş biçimini açıklayan, saldırı sonrası süreci anlatan ve faile dair kişisel bilgileri barındıran içeriklere yer verildiği görülmektedir. Çalışmanın hipotezlerinden biri olan “Terör saldırısı haberlerinde tercih edilen görseller (fotoğraf/video) kan, ölü ve yaralı içeren içeriklerden oluşmaktadır.” hipotezi, yayın kuruluşları fail, mağdur ve olay yeri gibi unsurlara dair görsellere daha fazla yer verdiği için doğrulanamamıştır. Özellikle ABC News, BBC, CNN, FOX News ve Independent kuruluşlarının haberlerinde etik ihlallere rastlanılmış ve bu ihlaller kuruluşların kendi Yayıncılık Politikaları/Yayın Etikleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, kitleleri etkileyen kritik bir olay olması sebebiyle terör saldırıları medya tarafından incelikli ve hassas bir şekilde sunulmalıdır. Yayın kuruluşlarının etik kodlara uygun hareket ederek ve toplumun çıkarlarını gözeterek haber içeriklerini oluşturması ve görsel seçimini bu yönde yapması oldukça önemlidir. Çünkü gerek saldırıların ve terörün amacına ulaşmasında, gerek toplumun travmatize edilmesinde medyanın rolü bilinçsizce de olsa büyük olabilmektedir. Bu rolün daha anlaşılabilir kılınması adına gelecek çalışmaların bu çalışmada sınırlılıklar dahilinde olan daha fazla sayıda ulusal ve uluslararası yayın

kuruluşunun çalışmaya dahil edilmesi ile, saldırıları takip eden ilk birkaç hafta, birkaç ay ve bir yıllık sürecin analiz edilmesi daha sağlıklı bulgular elde edilmesini sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: terör saldırısı, reına, medya, yayın kuruluşu, içerik analizi

ABSTRACT

Terrorism is defined as the systematic killing, destruction or the use of threats against individuals, groups or governments with the intention of intimidation, in order to impose certain political demands on a certain mass. The media coverage of terrorism has become more controversial with globalization and digitalization.

This study was carried out in order to analyze the presentation of the news published by international broadcasters regarding the terrorist attack that took place at the Reina Night Club in Istanbul on January 1, 2017. All news published by selected media organs from 01.01.2017 to 01.02.2017 and containing the words "Reina", "attack" and "terror" were listed through the portal called Habermetre, which offers the opportunity to filter the news of global broadcasters and provides access to news content. The meaning of the discourse used by the selected 12 broadcasters when publishing the news regarding the Reina Attack, the message given by the text in the news content and the theme of the photographs and videos, which are visual content, were examined, and it was tried to reveal whether the broadcasters differ from each other in terms of presenting the news. The manner in which broadcasters report the attack has also been evaluated within the framework of broadcasting policies.

According to the findings of the study, the most frequently used headline discourse were “e. explaining the post-attack process” with 98 (27%) news and “j. informative about the perpetrator / organization” with 97 (26.5%) news. The most frequently used news contents were “d. on the judicial process” with 109 (13.3%) news, "f. about the perpetrator" with 107 (13.1%) news and and “a. explaining the attack” with 93 (11.3%) news. The most featured photo content in the news were; "Crime scene” with 116 (16.6%) news, "Victim / Victim relative" with 76 (10.9%) news and and "Perpetrator / organization member" with 58 (8.4%) news. Again, the most featured video contents were; “Crime scene” with 70 (10%) news,

“Perpetrator / organization member” with 59 (8.5%) news and “Victim / relative of victim” with 68 (9.7%) news.

In line with the common opinion in the literature that media organizations tend to bring these news to the forefront due to the high curiosity and interest in the society regarding news related to events such as terrorism, mass attacks and natural disasters; in the news about the Reina Attack that took place on January 1, 2017, the selected broadcasters preferred explanatory and informative headline discourse in a way to satisfy the public's curiosity about the situation after the attack and who the perpetrator was; In the news content, it is also seen that similarly, content explaining the occurrence of the attack, explaining the post-attack process and containing personal information about the perpetrator was included. One of the hypotheses of the study, "The images (photo / video) preferred in the news of terrorist attack consist of content that includes blood, dead and injured." The hypothesis could not be verified as the broadcasters gave more space to visuals regarding elements such as perpetrators, victims and crime scenes. Especially in the news of ABC News, BBC, CNN, FOX News and Independent organizations, ethical violations were encountered and these violations were evaluated within the framework of the institutions' own Publishing Policies / Publication Ethics.

As a result, terrorist attacks should be presented by the media in a subtle and precise manner, as it is a critical incident affecting the masses. It is very important for broadcasters to create their news content by acting in accordance with ethical codes and by considering the interests of the society, and to make visual choices in this direction. Because the role of the media in both the achievement of the goals of attacks and terror and the traumatization of the society can be great, albeit unconsciously. In order to make this role more understandable, future studies will include more national and international broadcasters, which are within the

limitations of this study, and the analysis of the first few weeks, months and one-year period following the attacks will provide healthier findings.

Keywords: terror attack, reina, media, broadcasting company, content analysis

ÖNSÖZ

Her şeyden önce gerek bu çalışmada gerekse diğer akademik faaliyetlerimde kendisiyle çalışmaktan onur duyduğum ve her daim geniş bilgi, birikim ve deneyiminden yararlandığım kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Faruk AŞICIOĞLU'na teşekkürlerimi ve saygılarımı sunmayı borç bilirim.

Personeli ve öğrencisi olmaktan mutluluk duyduğum Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü bünyesindeki tüm hocalarıma; özellikle çalışmam süresince yardımlarını esirgemeyen Dr. Can ÇALICI'ya teşekkür ederim.

Çalışmamın temelini oluşturan verilere erişmemde ana kaynak olan Habermetre Şirketi ve özellikle tez çalışmam boyunca hiçbir sorumu ve yardım talebimi karşılıksız bırakmayan Emine ŞENTÜRK başta olmak üzere tüm şirket çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam süresince manevi desteklerini her daim hissettiğim ve bu çalışmayı tamamlamamı varlıklarıyla kolaylaştıran başta nişanlım Hasan SÜTLÜ ve kardeşim Yaşar GENÇ olmak üzere tüm aileme ve dostlarıma tek tek teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLO LİSTESİ	x
ŞEKİL LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
1. Giriş ve Amaç.....	1
2. Genel Bilgiler	3
2.1. Terör ve Terörizm Tanımı.....	3
2.2. Tarih Boyunca Terör	4
2.3. Amacı ve Araçları Bakımından Terör	7
2.4. Terör Saldırıları	8
2.4.1. Bombalı saldırı	9
2.4.2. İnsan kaçırmaya ve rehin alma.....	11
2.4.3. Gemi ve uçak kaçırmaya	12
2.4.4. Suikast	13
2.4.5. Silahlı saldırı.....	15
2.4.6. Kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer (KBRN) terör saldırıları.....	16
2.5. Terörün Hukuki Boyutu	18
2.5.1. Türk hukukunda terör suçu.....	18
2.5.2. Mukayeseli hukukta terör suçu.....	19
2.5.3. Uluslararası hukukta terör suçu	21
2.6. Viktimoloji Teorileri Çerçevesinde Terör Mağdurları	23
2.7. Kitle İletişimi ve Araçları.....	25
2.7.1. Kitle iletişim araçlarının fonksiyonları.....	26
2.7.2. Kitle iletişimde kuramlar	27
2.8. Terör Saldırısı Haberlerinin Medyada Yer Alış Biçimleri	44
2.8.1. Dijital medyada yayıncılık etiği ve terör haberleri	46
3. Gereç ve Yöntem.....	53
3.1. Araştırmanın Yöntemi	53
3.1.1. Gereç ve yöntem.....	53
3.1.2. Araştırma soruları	54
3.1.3. Hipotez	54

3.1.4. İçerik analizi yöntemi	55
3.2. Analiz	56
3.2.1. Değişkenler ve kodlama	56
3.2.2. Sınırlılıklar.....	62
4. Bulgular	64
4.1. Değişkenlere İlişkin Bulgular.....	64
4.2. Yayın Kuruluşlarına İlişkin Bulgular	70
5. Tartışma.....	85
6. Sonuç.....	94
7. Kaynakça.....	97
8. Özgeçmiş.....	119

TABLO LİSTESİ

Tablo I Kodlamayı Oluşturan Kavramsal Tanımlar ve Kodları Gösteren Tablo.....	57
Tablo II Haberlerin Ana Sayfada Kalma Süresini Gösteren Tablo	64
Tablo III Başlığın Söylemini Gösteren Tablo	64
Tablo IV Haber İçeriklerini Gösteren Tablo	66
Tablo V Fotoğraf ve Video İçerik Sayısını Gösteren Tablo.....	67
Tablo VI Fotoğraf ve Video İçeriklerinin Niteliğini Gösteren Tablo	68
Tablo VII Yayın Kuruluşlarına Göre Haber Sayılarını Gösteren Tablo.....	71
Tablo VIII Yayın Kuruluşlarına Göre Haberlerin Ana Sayfada Kalma Süresini Gösteren Tablo	72
Tablo IX Yayın Kuruluşlarına Göre Başlığın Söylemini Gösteren Tablo	75
Tablo X Yayın Kuruluşlarına Göre Haber İçeriğini Gösteren Tablo	77
Tablo XI Yayın Kuruluşlarına Göre Fotoğraf ve Video Sayısını Gösteren Tablo	79
Tablo XII Yayın Kuruluşlarına Göre Fotoğraf ve Video İçeriğini Gösteren Tablo	82

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil I Yayın Kuruluşlarına Göre Haber Sayısını Gösteren Grafik.....	72
Şekil II Yayın Kuruluşlarına Göre Haberlerin Ana Sayfada Kalma Sürelerini Gösteren Grafik	74
Şekil III Haberlerinde Fotoğraf İçeriğine En Fazla Yer Veren İlk 5 Yayın Kuruluşunu Gösteren Grafik	80
Şekil IV Haberlerinde Video İçeriğe En Fazla Yer Veren İlk 5 Yayın Kuruluşunu Gösteren Grafik	81

KISALTMALAR

AB Avrupa Birliği

ABC American Broadcasting Company (Amerikan Yayın Kuruluğu)

ABD Amerika Birleşik Devletleri

BBC British Broadcasting Corporation (İngiliz Yayın Kuruluğu)

BDT Bağımsız Devletler Topluluğu

BM Birleşmiş Milletler

CDC Centers for Disease Control and Prevention (Amerika Birleşik Devletleri Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi)

CNN Cable News Network (Kablolu Haber Ağı)

DHA Demirören Haber Ajansı

ETA Euskadi Ta Askatasuna (Bask Yurdu ve Özgürlük)

FLNC Front de libération nationale corse (Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi)

FOX Fox Broadcasting Company (Fox Yayın Kuruluğu)

IAEA International Atomic Energy Agency (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı)

IRA İrlanda Cumhuriyet Ordusu (Irish Republican Army)

İİT İslam İş Birliği Teşkilatı

MB marginal benefit (marjinal fayda)

MC marginal cost (marjinal maliyet)

RDD Radiation dispersal device (radyasyon yayma cihazı)

RED Radiation exposure device (radyasyona maruz kalma cihazı)

TCK 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

TMK 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu

VOA Voice of America (Amerikanın Sesi)

5N 1K Ne, Nerede, Ne zaman, Nasıl, Neden, Kim?

1. Giriş ve Amaç

Terör basitçe, belirli bir kitleyi korkutmak, yıldırmak ve sindirmek amacıyla hayata geçirilen suç faaliyetlerini kapsamaktadır. Terör, bu amacı dolayısıyla dahi kitlelerin suç daha gerçekleşmeden bu suçtan etkilenmesine sebep olabilmektedir (Nacos, 2007; Shichor, 2007). Terör saldırılarının gerçekleşmesi ile doğrudan mağdur olan bireylerin yanı sıra daha geniş bir kitle de bu saldırılara ilişkin bilgi ve içerik akışı nedeniyle saldırıdan etkilenmektedir. Günümüzde kitle iletişim araçlarının hızlı, güncellenebilir ve sürekli bir bilgi akışı sağlama gücü olması sebebiyle, terör saldırısı gibi toplumun tüm kesimleri üzerinde olumsuz tesir yaratabilen haber içerikler bireylere zaman ve mekân kısıtlaması olmaksızın ulaşabilmektedir (Beckmann, Dewenter ve Thomas, 2017; Gölcü ve Olkun, 2018).

Kitle iletişim araçlarının ve özellikle günümüzde çevrimiçi mecralar aracılığıyla haber içeriklerini yayınlamaya devam eden yayın kuruluşlarının özellikleri ve işlevleri iletişim kuramları çerçevesinde ele alınmış olup; kuramlar, literatürdeki çalışmalar ve kuruluşların yayıncılık etikleri göz önünde bulundurularak bu çalışmanın bulguları değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, uluslararası yayın kuruluşlarının 1 Ocak 2017’de İstanbul Reina Gece Kulübünde gerçekleşen terör saldırısına yönelik yayınladıkları haberlerin sunuluş biçimini analiz etmek amacıyla 2020 yılında İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsünde gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma ile farklı yayın kuruluşlarının Reina Saldırısına yönelik haberleri yayınlarken başlıklarında kullandıkları söylemin anlamı, haber içeriğinde yer alan metnin verdiği mesaj ve görsel içerik olan fotoğraf ve videoların teması incelenerek; kuruluşların terör haberlerini sunuş biçimi açısından analiz edilmesi amaçlanmıştır. Saldırının uluslararası medyada nasıl algılandığını tespit etmenin yanı sıra farklı yayın kuruluşlarının terör saldırısı

haberlerini sunarken yukarıda sayılan unsurlar açısından birbirlerinden farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak da bu çalışmanın amaçları arasındadır. Aynı zamanda çalışmanın ulaşmayı hedeflediği bir diğer hedef ise seçilen yayın kuruluşlarının yayıncılık etiği çerçevesinde terör saldırı haberlerini gündeme getirme açısından farklılık gösterip göstermediğini saptamaktır.

2. Genel Bilgiler

2.1. Terör ve Terörizm Tanımı

Literatüre bakıldığında, terörizmin temel özellikleri konusunda fikir birliğine varıldığı söylenebilir. Çoğu kaynak, “korkunun ana araç olduğu şiddet temelli bir ideoloji” ile “politik, dini veya ideolojik bir amaca ulaşma hedefinin” bir arada bulunmasını terörün tanımlanmasında asgari şartlar olarak sunmaktadır (Korobeev, Kuchina, Kniazeva ve Knyazeva, 2018).

Terör, bir takım siyasal isteklerin belirli bir kitleye kabul ettirilmesi amacıyla kişi, grup veya hükümetlere karşı geliştirilen, yıldırma maksadı güderek sistematik öldürme, tahrip etme ya da tüm bunların gerçekleştirileceğine dair tehditlerinin kullanılması şeklinde tanımlanmaktadır (Memmedli, 2016; Kaya, 2017). Latince'den Fransızca'ya aktarılmış olan ve “korku ile yönetmek” anlamına gelen “*terreur*” kelimesi, Nacos’un da belirttiği gibi zaman içerisinde, “devlet eli ile uygulanan şiddet” tanımından sıyrılarak; çoğu zaman devlet dışı aktörlerin kamuoyunun dikkatini çekme amaçlı sivillere karşı uyguladıkları siyasal şiddet tanımına evrilmiştir (Nacos, 2007).

Terörizm ise, bir grubun veya topluluğun hiyerarşik bir mekanizma oluşturarak siyasi, sosyal ve ekonomik çıkarlar elde etmek amacıyla uyguladıkları bir strateji olarak tanımlanmaktadır (Hoffman, 1999). Bu noktada terörizmin terörden farklı olarak, ulaşılmaya çalışılan sonuca yönelik olarak hayata geçirilen tüm politika ve stratejileri kapsadığı görülmektedir. Ancak terörizmin değişen yapısı ve dinamiklerinden ötürü tanımlamanın çeşitli kurumlar ve yetkililerce farklı biçimlerde ifade edildiği de bilinmektedir (Kartal, 2018). Örneğin, 2006 yılında yürürlüğe giren Birleşik Krallık Terör Yasası (British Terrorism Act) terörizmi, "bir hükümeti etki altına almak ve halkı veya halkın bir bölümünü sindirmek amacıyla tasarlanmış, siyasi, dini ve ideolojik bir amacı ilerletmek amacıyla yapılmış eylem

kullanımı ve tehdidi" olarak tanımlamaktadır (Terrorism Act, 2006). Avrupa Birliği (AB) terörü, “bir nüfusu ciddi şekilde korkutmak; bir hükümeti ya da uluslararası kuruluşu herhangi bir eylemi gerçekleştirmesi/memesi için zorlamak; bir ülkenin ya da uluslararası bir örgütün temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal yapılarını ciddi şekilde istikrarsızlaştırmak veya tahrip etmek” şeklinde tanımlamaktadır. AB’nin bu tanımı ile uluslararası kuruluş ve örgütlerin de terörizm faaliyetlerinin mağduru olabileceği anlaşılmaktadır (Acts Adopted Under Title VI of The EU Treaty, 2008).

2.2. Tarih Boyunca Terör

Modern terörizm, aydınlanmanın ve modernleşmenin bir ürünü olarak görülmekte ise de pratikte terörizmin çok daha eski bir tarihsel geçmişe sahip olduğu bilinmektedir (Laqueur, 1996; Rapoport, 2004; Rosenfeld, 2010). Terörizmin ilk pratiklerinden biri olarak kabul edilen Sicarii/Zealots MS. 60’lı yıllarda faaliyet göstermeye başlayan ve Yahudi yerleşim birimlerini işgal etmiş olan Romalılara karşı örgütlenen bu grup, suikastlarını “sica” yani hançer ile gerçekleştirmişlerdir (Smith, 1971; Garrison, 2003). Modernleşme öncesi terörist hareketlere bir başka örnek olan Haşhaşiler (“*hashashins*”, “*hashish-eaters*”) MS. 11. yüzyılda Hasan Sabbah öncülüğünde başladıkları ve 13. yüzyılın sonlarına dek devam ettikleri suikast eylemleri ile anılmaktadırlar (Winkates, 2006; Garrison, 2013, s. 44; Kartal, 2018, s.43).

Aydınlanma sonrası dönemde terörün gelişimini inceleyecek olursak Fransa’da Jakoben yönetimi ve Maximillien Robespierre ismi “terör rejimi” ile birlikte anılmaktadır. Bu noktada devlet terörü biçiminde meydana gelmiş bir eylemden söz etmek mümkündür. Katı politikalar ve giyotin cezası ile kurumsal bir yapı olan devlet eliyle terörün hayata geçirildiği ilk modern tarihsel örnek olarak karşımıza çıkmaktadır (Linton, 2011). Rapoport ise modern terörizmin Rusya’da 1880’li yıllarda başladığını savunmaktadır. Kendisinin “dalga” olarak

isimlendirdiği dönemler öncesinde de dünya üzerinde farklı oluşumların terör faaliyetlerini icra ettiği bilinmekteydi; ancak bunların yerel ve taklidi olmayan örnekler olduğu için terörizmin dalgaları içerisinde yer alamayacağını ifade etmektedir (Lizardo ve Bergesen, 2003; Rapoport, 2004).

Rapoport'un ilk dalgası 1880-1914 dönemini kapsayan “Anarşist dalga” olup bu dalganın temelinde, ulusal hükümetleri devirmek ve yerine yeni siyasi ve ekonomik örgütlenme biçimlerini kurmak amacı yatmaktaydı (Radil ve Castan Pinos, 2019). Bu noktada, 1890'lı yılların “Suikastların Altın Çağı” olarak adlandırılması şaşırtıcı değildir. Rus Çarı II. Aleksandır'a yönelik birden çok kez suikast girişimi gerçekleştirilmesi veya birinci dalganın zirve yaptığı ve sona erdiği olay olan Avusturya-Macaristan Arşidükü Franz Ferdinand'ın Sırp bir genç tarafından suikasta uğraması, birçok imparatorluğun hükümdar ve bürokratlarının bu dönemde Anarşist dalganın hedefi olduklarını göstermektedir (Rapoport, 2004).

İkinci dalga, ilk dalganın ve Birinci Dünya Savaşının sonlanmasını takiben 1920'li yıllarda başlayıp 1960'a dek süren dönemdir. Bu dalga, “Anti-kolonyal veya milliyetçi-bağımsızlıkçı” dalga olarak adlandırılmakta olup dönemin spesifik özelliği milliyetçi ideolojilerin etkisiyle hareket eden grupların doğuşu olmuştur (Manela, 2007). Bu dalgada, ilk dalganın aksine mevcut yönetim biçimlerini değiştirmek yerine baştan ve yeni bir egemen ulus devlet yaratmak temel amaç haline gelmiştir. Örneğin “İrgun”un İsrail Devleti yaratma amaçlı faaliyetleri, bağımsız bir Kenya için savaşılan “Mau Mau” girişimi veya 20. Yüzyılın en uzun süre faaliyet gösteren örgütlerinden biri olan ve Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'tan bağımsızlığını savunan İrlanda Cumhuriyet Ordusu/Irish Republican Army (IRA) dönemin dinamiklerini yansıtan örneklerden bazılarıdır (Rapoport, 2004; Radil ve Castan Pinos, 2019).

İlk dalgada, radikalizm temelli faaliyet gösteren ve devlet yetkililerini bazen yalnızca taşıdıkları simgesel kimlik sebebi ile öldüren bireylerin aksine, Rapoport üçüncü yani “Sol/Devrimci” dalgada (1960-1980), gruplar ve örgütlerin devlet yetkililerini veya sivilleri kendilerinin veya mensubu oldukları ulusların/devletlerin faaliyetlerinden ötürü “cezalandırıcı” terör eylemlerine girişmiştir. Bunun en çarpıcı simgelerinden biri olarak 1979’da kaçırılan İtalya Başbakanı Aldo Moro, mevcut İtalyan hükümeti eylemi gerçekleştiren “Red Brigades” (Kızıl Tugaylar) ile müzakereye yanaşmayınca öldürülmüştür. Yine 1972 Münih Olimpiyatlarında faillerin, Ürdün ve İsrail’i Kara Eylül olayları sebebiyle cezalandırmak ve İsrail hapishanelerindeki mahkumların salınması taleplerinin reddedilmesi sebebiyle İsrailli sporcuları öldürdükleri bilinmektedir (Laqueur, 1987; Rapoport, 2004; Radil ve Castan Pinos, 2019). 1973 yılında Amerikan Bankası İsrail’e 10 milyon dolar meblağlı bir kredi verdiğinde, aynı kredinin Arap ülkelerine de verilmesi isteklerini dile getirdikleri bir protesto eylemini gerçekleştiren grup tutuklanmış ve ardından öldürülmüştür. İçlerinden biri Lula Abud’un kuzenidir. Kadın Komünist Abud, 1982 yılında intihar bombacısı olarak kendi intikam eylemini gerçekleştirmiştir (Bozarslan, 2018, s. 179-180). Yine, “1970’te İsrail’e doğru giden bir Swissair uçağına bomba konması (47 ölü), 1970 Eylülü ve 1972 Şubatındaki uçak kaçırma hadiseleri, 1975’te Viyana’da OPEC toplantısına katılan bakanların rehin alınması, 30 Mayıs 1972’de Japon Kızıl Ordu militanlarının Tel Aviv havaalanındaki yolcuları öldürmesi (25 ölü ve 80 yaralı, ayrıca üç teröristten ikisi el bombasıyla intihar etmiştir), 1976’da Air France ve 1977’de Lufthansa uçaklarının Entebbe ve Mogadişu’ya kaçırılması (Bozarslan, 2018, s. 124-125)” gibi birçok örnek saldırı da bu kategoride sayılabilir.

Dördüncü ve son dalgayı 1979 İran Devrimi ile başlatan Rapoport, 1990’lı yıllar itibariyle yaygınlaşan “dinci-dini dalga”yı büyük oranda İslami hareketler merkezinde incelemektedir. Fakat bu dönemde İslami hareketlere karşıt olarak doğan diğer dinlerin

radikal kanatlarının faaliyetlerini de içine almaktadır (Rapoport, 2004; Rasler ve Thompson, 2009). İran'da Şah'ın devrilmesi ve devrimi ihraç etmeyi amaçlayan din adamlarının iktidara gelmesi ve yine aynı sene Sovyetler Birliği'nin Afganistan yönetimini kurtarmak için Afganistan'ı işgal etmesi gibi İslam dünyası ve tüm dünyada hareketliliğe sebep olacak olaylar dördüncü dalganın temelini oluşturduğu düşünülmektedir. Bu sürecin en önemli ve belirgin özelliği olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Orta Doğu'daki varlığına ve İslami olmayan değerlere saldırı amacıyla -ileride de yaygın bir kullanım alanı bulacak olan- intihar bombacılığı ortaya çıkmış ve bu saldırılar büyük oranda eğitimli gençler tarafından gerçekleştirilmiştir (Rasler ve Thompson, 2009). Örneğin, 11 Eylül 2001 saldırıları 19 genç Arabın eseridir; içlerinden 15'i Suudidir ve hepsi de kendi kuşaklarının en zenginlerindendir (Sageman, 2005'ten akt; Bozarslan, 2018).

Son olarak Crenshaw (2000) gibi uzmanlar ise Rapoport'un son dalgasının muğlaklığı üzerinde durur ve sistematik bir çalışmanın yokluğundan ötürü Rapoport kadar kesin bir dönem hattına karşı çıkmaktadır. Son dalganın diğer dalgalara nazaran 1979 gibi net bir tarih ile başlaması ve genel itibariyle İslami motivasyonlu saldırıları temele alan bir dönem izlenimi vermesi sebebiyle eleştirilere maruz kalmıştır (Ahmed, 2018).

2.3. Amacı ve Araçları Bakımından Terör

Terörist gruplar için toprak kazanımı veya bir eyalete sahip olma ideali birçok durumda ana amaçlardan biri olarak görülmektedir. IRA, FLNC (Front de libération nationale corse /Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi) ve ETA (Euskadi Ta Askatasuna/Bask Yurdu ve Özgürlük) gibi ayrılıkçı gruplar için temel itici gücün bu olduğu söylenebilir (Crenshaw, 1981).

Terör örgütleri ve organize suç örgütleri, örgütsel çıkarlara ulaşmak amacıyla hareket etmeleri ve şiddeti araç olarak kullanmaları bakımından birbirleri ile benzerlik göstermektedir. Her iki örgüt biçiminin de benzer unsurlara sahip organize biçimde hayata geçirilen suç faaliyetlerinden sorumlu olmaları aralarındaki farkı muğlaklaştırmaktadır. Gerçekten de bu örgütler faaliyetlerini finanse etme açısından paralellik göstermektedir. Suç faaliyetleri için elde edilen kâr, kara para aklamak yoluyla elde edilebileceği gibi yozlaşmış memurlardan veya onlara arka planda destek veren sivil örgüt üyelerinden gelebilir. Çoğu zaman ise uyuşturucu kaçakçılığı veya insan kaçakçılığı gibi yöntemlerin kullanımı iki suç örgütünü birbirine yaklaştıran faaliyetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak genel çerçevede terörizm ve organize suçların hatalı bir şekilde karıştırıldığı söylenebilir. Çünkü organize suç liderlerinin bir siyasi iktidarı ele geçirmek, toprak kazanımı ve ideolojik bir çıkar elde etmek gibi amaçları olduğu bulgusuna rastlanmamaktadır (Knyazeva and Knyazeva, 2013; Gökbunar, 2014; Arias ve Hussain, 2016).

2.4. Terör Saldırıları

Terör saldırıları; etnik/milliyetçi motivasyonla gerçekleştirilen saldırılar, dini motifli veya ideolojik temelli saldırılar gibi geniş bir skalada incelenmektedir. Şiddet ve silah kullanımı veya bunun kullanımına yönelik tehditlerle hayata geçirilen terör saldırılarının hedefleri ise hükümet, muharip güçler ve siviller olabilmektedir (Hartley ve Sandler, 1995).

Ahmed (2018), Rapoport'un dört dalgasına göre saldırı tiplerini sınıflandırdığında, saldırılar ilk dalgada banka soygunları ve suikastlar şeklinde; ikinci dalgada genelde suikastlar şeklinde, üçüncü dalgada insan ya da araç kaçırma ve rehin alma şeklinde; son dalgada ise bombalama, rehin alma ve suikast şeklinde sıralamaktadır. Ancak dalgalar arasındaki geçiş net olmadığı gibi saldırıların da değişkenlik gösterebileceği bilinmektedir (Lizardo ve Bergesen, 2003).

Terör saldırılarının ekonomiye olan etkisini ölçen bir çalışmada terör saldırılarının farklı ekonomik göstergeleri farklı şekillerde etkilediği vurgulanmaktadır. Örneğin; terör saldırıları sonrasında özel tüketim ve yatırım gibi ekonomik unsurlar saldırı sonuçlarından önemli ölçüde etkilenirken çıktılar ve kamusal tüketim gibi unsurlar saldırılardan çoğunlukla aynı derecede etkilenmemektedir. Bunun yanı sıra saldırıdan mağdur olanların sayısı ve saldırıların sayısı tüketim ve yatırımdaki düşüşlerin en önemli belirleyicisi olarak gözükmemektedir. Saldırı ne kadar sivil odaklı ise ekonomik etki de o kadar büyüktür (Llussá ve Tavares, 2011).

2.4.1.Bombalı saldırı

Bombalı saldırılar, 20. yüzyılın sonu itibariyle yaygınlaşan bir saldırı biçimi olarak terörün hayata geçirilmesinde en sık kullanılan yöntemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Maruz kalanlarda yarattığı fiziksel ve psikolojik travmanın, birçok tipte mağduriyet yarattığı; özellikle oldukça yıkıcı boyutta olan fiziksel yaralanmaların, saldırı esnasında veya saldırıdan bir süre sonra ölümle sonuçlandığı bilinmektedir (Frykberg ve Tepas, 1988).

Bombalı saldırılar literatürde intihar bombacıları veya çeşitli materyaller ile güçlendirilen bombalar ile gerçekleştirilen saldırılar çerçevesinde ele alınmaktadır (Kluger, Kashuk, ve Mayo, 2004; Mayo ve Kluger, 2006). Jacques ve Taylor (2008). Bu saldırıların büyük oranda genç kadın ve erkekler tarafından gerçekleştirildiği belirtmektedir. Araştırmacılar, kadınların erkeklere nazaran daha az şüphe uyandırıcı olmaları sebebiyle hedefe ulaşmada erkeklerden daha başarılı olabilecekleri düşüncesinin altını çizmişlerdir. Aynı zamanda, erkek saldırganların kadınlara göre daha büyük bir oranda ideolojik motivasyonla hareket ettiği, kadınların ise daha çok dini motivasyonla ve kişisel intikam eylemlerini gerçekleştirmek amacıyla bu yola başvurdıklarını da eklemektedirler.

Kanchan ve Aggrawal (2015, s.545) bomba ile gerçekleştirilen terör saldırılarını şu şekilde kategorize etmektedir:

- 1) İntihar şeklinde: Bu tip saldırıların saldırıyı gerçekleştiren kişinin yalnızca kendisine zarar vermesi aracılığıyla gerçekleştiğini öne süren Kanchan ve Aggrawal, bunun en az rastlanan tip olduğunu vurgulamaktadır.
- 2) Cinayet şeklinde: Başkalarına zarar vermek amacıyla gerçekleştirilen en yaygın saldırının bu tarz olduğu belirtilmektedir. Tek ya da seri patlama şeklinde gerçekleştirilebilen saldırıda kullanılan patlayıcılar kamyon/minibüs/otomobil, çanta, konteyner vb. araçlar içerisinde olabilmektedir.
- 3) Kaza şeklinde: Bu tür patlamalar genellikle hedeflenen bombalama eyleminin öncesinde meydana gelmekte olup bu amaçla kullanılması planlanan patlayıcıların üretimi aşamasında insan ya da madde kaynaklı kazalar neticesinde gerçekleşmektedir. Bu anlamda hedeflenen saldırı gerçekleşmemiş olur, ancak terör saikiyle üretilen bir bombanın patlaması sebebiyle bu isim altında değerlendirilmektedirler.
- 4) İntihar-Cinayet şeklinde: Burada saldırgan kendisini veya içerisinde bulunduğu aracı patlatırken hem birinci maddede belirtildiği gibi kendisine zarar vermeyi hedeflemekte hem de çevresel zayıat ile başka bireylere veya yapılara zarar vermeyi amaçlamaktadır.

İlk ve dördüncü tip bombalı saldırılar kendini feda etme biçiminde gerçekleşmesi dolayısıyla Durkheim'ın intihar kategorizasyonunda özgecil (altruistik) intihar tipi ile paralellik göstermektedir (Demirzen, 2011). Lankford (2009) ise bunu destekler biçimde; terör örgütlerinin yetiştirdikleri üyelere birçok farklı yolla çeşitli düşünceleri aşıladığı,

özellikle dünyanın mevcut korkunç vaziyetine vurgu yaptıkları ve güçlü retorikleri aracılığıyla üyelerini kendilerini feda etmeye hazırladıklarını belirtmektedir.

2.4.2. İnsan kaçıırma ve rehin alma

Özellikle Rapoport'un tasnifine göre üçüncü ve son dalgada yaygın bir şekilde görülen insan kaçıırma ve rehin alma terörist organizasyonların temel taktiklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faaliyetler, modern terörist eylemlerin en değerli silahlardan biri haline gelmiştir (MacIntyre, 2006).

Bir kişinin rehin alınması terörist örgülerce bir talebin gerçekleşmesini sağlamak veya maddi bir çıkar elde etmek amacıyla gerçekleştirilebilmektedir. Ancak kaçıırılma söz konusu olduğunda karşılıklı çıkarlar çerçevesinde uzlaşma hedefinden ziyade terörist örgütlerin veya bireylerin cezalandırıcı bir eylemi hayata geçirdikleri görülmektedir (McMains ve Mullins, 2001). Kaçıırılmanın aksine çoğu zaman örgütün veya bireysel olarak teröristlerin bir talebinin gerçekleştirilmesinin veya fidye istenmesi durumunda rehinenin sağ olarak geri dönme şansının oldukça yüksek olduğu bilinmektedir. Çünkü bu rehine değişiminden rehin alan taraf olarak örgüt veya teröristlerin kazanç sağlaması, buna karşılık olarak rehinenin sağ bırakılması konusundaki beklentileri arttırmaktadır. Ancak rehinenin eve dönme şansları ile kaçıırılanların eve dönme şansları karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı da vurgulanmaktadır (Yun, 2007)

Kaçıırma ve rehin alma alanında yapılan çalışmalar coğrafi konum veya örgütün din etkisi ile hareket edip etmediği gibi hususların bu tip saldırıları açıklamak için en önemli unsurlar olduklarını vurgulamaktadır. Buna göre teröristlerin İslami motivasyonla hareket etmesi durumunda rehin alma sonucunda rehinenin infaz edilme ihtimalinin artacağına vurgu yapılmaktadır (Canter, 2003). Ancak Yun (2007)'un çalışmasında İslami motivasyonla

gerçekleştirilen rehin alma ve kaçırma eylemleri ile İslami olmayan bir motivasyonla gerçekleştirilen eylemler karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

2.4.3. Gemi ve uçak kaçırma

Denizcilik tarihi ve Deniz hukuku söz konusu olduğunda, geçmiş tarihlerden bu yana korsanlık ve deniz soygunculuğu gibi terimler gemiye yönelik saldırgan eylemin gerçekleştiği konuma göre dahi farklılık göstermekteydi. Özellikle korsancılık faaliyetlerinin uluslararası ticarete ve devletlerin donanma güçlerine olumsuz tesiri pek fazla dikkat çekmemiş ve bu korsanlık faaliyetleri (*piratical*) için “terörizm” yerine deniz soygunculuğu (*sea robbery*) tabiri tercih edilmiştir (Burgess, 2005; Lennox-Gentle, 2010). Korsanlık ticari faaliyetlerde kullanılan gemilerin rastgele soyulması şeklinde başlamışsa da bu faaliyetlere cezai yaptırım uygulanması ülkelerin çoğunun bu suça yeterince önem vermemesi sebebiyle pek mümkün değildi (Azubuike, 2009).

Terörizmin politik çıkar elde etme motivasyonu, korsanlığın ise maddi çıkar elde etme motivasyonu ile gerçekleştirildiği üzerine genel bir kabul olmasına rağmen bazen bu ikisi arasındaki geçiş muğlaklaşmaktadır. Örneğin Somalili korsanlar kariyerlerine, sularındaki yabancı keşif ve balıkçılık faaliyetlerine karşı savaşmak amacıyla başlamıştır. Ancak bu noktada dahi Somalililerin bu faaliyetlerinde politik kazançtan ziyade maddi ve ticari kâr amaçlı bir motivasyonun varlığından söz etmek daha olasıdır (Lennox-Gentle, 2010).

Ancak bazı görüşler ise korsanlık faaliyetlerinin terörizmi çerçevesinde ele alınmaması için geçerli bir sebep olmadığına üzerinde durmaktadır. Korsanların gemileri, gemi personeli ve malları hedef alan saldırılarının ölümcül ve şiddet içeren eylemler olması ve masum sivillerin hayatını tehlikeye atan bir faaliyet olması sebebiyle devletlerin savaşması gereken terörist unsurlar olarak görmektedir (Jesus, 2003).

Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında ikiye ayrılan dünya düzeninde Doğu ve Batı Bloku arasında illegal seyahatlerin uçaklarla gerçekleştirildiği bilinmektedir (John, 1991; Holden, 1986, s.878-9). Hava korsancılığı veya uçak kaçırma eylemleri deniz korsancılığına göre “terörizm” ile daha fazla ilişkilendirilebilmektedir. Saldırganların bu eylemi gerçekleştirmelerinin en önemli sebeplerinden biri uçak kaçırmanın ulusal ve uluslararası arenada dikkat çekici olması nedeniyle siyasi çıkarları hayata geçirecek bir tehdit unsuru olarak uçak kaçırmanın kullanılmasıdır. Aynı zamanda kişilerin ülke dışına yasal olmayan yollarla çıkmayı amaçlaması durumunda da uçak kaçırma eylemleri gerçekleştirilebilmektedir (Avcı ve Civelek, 2017). Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nden Küba'ya çok sayıda uçak kaçırma vakası meydana gelmiştir. Bunların çoğunda eylemi gerçekleştirenler Küba doğumlu olup eve geri dönmenin yasal olmayan kolay bir yolu olarak uçak kaçırma eylemini gerçekleştirmiştir (Holden, 1986).

Uçak kaçırmanın beraberinde getirdiği pilot ve kokpit ekibinin zarar görmesi gibi durumlarda gerçekleşebilecek kazalar ve olağanüstü durumların, kaçırma eyleminin kendisinden daha kadar ölümcül sonuçlara neden olabildiği bilinmektedir (Kuşkapan ve Çodur, 2021).

Son olarak, medyanın uçak kaçırma olaylarına olan ilgisinin istatistiksel olarak saldırıları arttırıcı bir etkisinin olup olmadığını ölçmek mümkün olmasa da Holden (1986)'ın çalışması sonucunda başarılı kaçırma girişimlerinin uyarıcı etkisinin olabileceği ve şiddet içeren eylemlerin medyada yer alarak ödüllendirilmesinin bu saldırıların taklit edilme olasılığını arttırdığını saptanmıştır.

2.4.4. Suikast

Terörizm ve suikastlar arasındaki ilişki kriminoloji, siyaset bilimi ve psikoloji gibi birçok disiplinin inceleme alanında olmasına rağmen suikastlar kriminoloji literatüründe özellikle bir yer edinmemiş ve genel suç teorileri çerçevesinde ele alınmıştır (Mandala, 2016).

Suçluların az maliyetle çok fazla çıktı elde edecekleri faaliyetlere yöneldiklerini ve işleyecekleri suçu fayda-maliyet ekseninde ele aldıklarını savunan Suç Fırsatı Teorileri (Crime Opportunity Theories); ekoloji eksenli teoriler üretmeleri ile bilinen Chicago Okulunun suç oranlarının mahalle ve konum etkisine göre değişkenlik göstereceğini savunan Sosyal Düzensizlik Teorisi (Social Disorganization Theory); toplumsal yapıların ve bazı vatandaşların suç işlemesine sebebiyet vereceğini savunan Gerinim Teorisi (Strain Theory); kişilerin başkaları ile olan etkileşiminin suç için gereken tutum, davranış ve tekniklerin aktarımına ve öğrenilmesine sebep olduğunu öne süren Diferansiyel İlişki/Sosyal Öğrenme Teorisi (Differential Association/Social Learning Theory) gibi kriminolojinin birçok teorisi terörist suikastların sebeplerinin yanı sıra bu tür saldırılarla mücadele etme konusunda fikir verme amacı taşımaktadır (Mandala, 2016; Genç ve Aşıcıoğlu, 2020).

Becker (1968; 1974), politikalarda değişikliği sağlamak, kaos yaratmak, medyanın dikkatini çekmek ve ruhsal bozukluğu olan (suikastçı) bireylerin kişisel tercihleri sebebiyle hayata geçirilen suikastlar söz konusu olduğunda; suçun arz yönünü politikacıların, talep yönünü ise suikastçıların oluşturduğunu savunur. Bu arz-talep grafiğinde marjinal fayda (marginal benefit: MB) azalırsa, marjinal maliyet (marginal cost: MC) artmaktadır. Örneğin: Medya özgürse marjinal fayda (MB) artacağından terörist tarafından suikastın gerçekleştirilmesi daha olasıdır. Ancak toplumda ayrımcılık yoksa, tek kişilik bir otoritenin varlığından söz edilmiyorsa veya dışa bağımlılık daha az ise marjinal fayda eğrisi sola kayacağından -marjinal fayda azalıp marjinal maliyet artacağından- suikastın gerçekleşme ihtimali düşmektedir. Güvenlik harcamaları arttırıldığı halde suikastlar hala devam ediyorsa

bu harcamalar azaltılacaktır veya tam tersi durumda da harcamalar arttırılarak saldırılar engellenmeye çalışılacaktır (Frey, 2007).

2.4.5. Silahlı saldırı

Ateşli veya ateşli olmayan silahların, çıkarılabilir/parçalanabilir, tespit edilemeyen, ağır hasar verici, güvenli ve kolay öğrenilebilir mekanizmalara sahip olmaları sebebiyle terör saldırılarında teröristlerce tercih edildiği bilinmektedir (Clarke and Newman, 2007)

Bombalı saldırılara göre daha az etkili ve daha az hasar verici olduğu düşünülen silahlı saldırılar konusunda Mandala ve Freilich (2018)'in çalışmasının bulguları, genel kabulün aksine özellikle ateşli silahla gerçekleşen terör saldırılarının, örgüt nezdinde bombalı saldırılara kıyasla daha fazla “başarılı” addedildiği yönündedir¹. Aynı zamanda terör örgütü veya bireysel olarak saldırgan, hedefine yakın olduğunda daha büyük çıktılar elde etmektedirler. Güvenlik güçlerinin karşılık verdiği durumda zayıtının artması ve kısıtlı alandan ötürü dış mekândan ziyade iç mekânlardaki saldırıların terör örgütü lehine sonuç verdiği de belirtilmektedir.

Terör eylemlerinde silah edinimi ve silah kullanımına dair eğitimler saldırıların temelini oluşturmaktadır. Çoğu terörist, saldırı öncesinde bu teknik bilgidan yoksun olduğu için temel bir düzeyde de olsa silah kullanımı eğitimi almaktadır (Kenney, 2010). Paramiliter eğitim ve ateşli silah kurslarına katılan aday saldırganlar bazen vatandaşı oldukları ülkede bazen ise ülke dışında bu bilgi ve deneyimi elde etmeye çalışırlar (Schuurman ve diğerleri, 2018).

Tessler ve arkadaşlarının (2017) ABD, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ve Avrupa ülkelerinde gerçekleştirilen terör saldırılarında ateşli silah kullanımını değerlendirdiği çalışma kapsamında belirlenen ülkelerde 2002-2016 tarihlerinde gerçekleşen saldırıların yalnızca

¹ Burada “başarılı” sıfatı, Mandala ve Freilich (2018) tarafından örgütün ölümle daha fazla ilişkilendirilen ve medyatik gücü yüksek olan saldırıları nasıl nitelediğini belirtmek amacıyla kullanılmıştır.

%10'a yakınında ateşli silah kullanıldığı ancak bu saldırıların toplam ölümlerin %55'ine tekabül ettiği saptanmıştır. Ayrıca, ateşli silahla gerçekleştirilen saldırılardaki mağdurların ölüm oranı diğer biçimlerde gerçekleşen saldırılara oranla önemli ölçüde yüksek çıkmıştır.

Ateşli silahla gerçekleştirilen terör saldırıları tüm terör saldırıların yalnızca küçük bir kısmını oluştursa da çarpıcı olmaları sebebiyle dikkat çeken bu saldırılar bireylerin silaha erişimi ve topluluğa yönelik ateş etme eylemlerini açıklama açısından oldukça önemlidir. Özellikle “yalnız kurt” şeklinde gerçekleştirilen bireysel terör saldırılarında karşımıza çıkan silahlı saldırılar, bireysel silahlanma gibi ülkeden ülkeye sosyo-politik duruş ve hukuki düzenlemeler kapsamında değişiklik gösteren hususların da tartışılmasını gündeme getirmektedir (Rosenbaum, 2012; Schuurman ve diğerleri, 2018).

2.4.6. Kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer (KBRN) terör saldırıları

Kimya mühendisliği, genetik mühendisliği ve nükleer teknolojinin gelişimi ve hızlı ilerleyişi, özellikle sağlık sektöründe yeni tedavi metotlarının ortaya çıkarılmasında faydalı olmakla birlikte bir taraftan insan sağlığını tehdit eden kitlesel silahların ortaya çıkmasında, kimyasal-biyolojik ajanların elde edilmesine de imkân sağlayabilmektedir (Jackson ve diğerleri, 2001).

Sivil halkı hedef alan bu yeni yöntemli saldırılar biyolojik, kimyasal, radyolojik ve nükleer temelli olabilmektedir. Bu yöntemler arasından en zorlu olanının biyolojik silahlarla gerçekleştirilen saldırılar olduğu düşünülmektedir (Henderson, 1998). Çünkü biyolojik saldırılar meydana gelmeden evvel mücadele amacıyla ön hazırlık ve tedbirlerin hayata geçirilmesi mümkün olmadığından ülkeler ve topluluklar bu tür saldırılar ile başa çıkmaya hazır olmamaktadır. Ancak bunun aksine herhangi bir patlama ve kimyasal salınım esnasında ve sonrasında yapılacaklar konusunda stratejik planlama ve eğitimlerin hayata geçirilmesi çoğu zaman çok daha kolaydır. Bu gibi saldırılarda, herhangi bir terör saldırısına paralel

biçimde saldırı sonrasında polis ve ilk yardımın olay yerine gelmesi, olayın kontrol altına alması, zayıatlarla ilgilenilmesi ve kontaminasyonun engellenmesi gibi aşamalardan geçilerek saldırı sonrası süreç idare edilmektedir (Henderson, 1998).

Bir biyolojik terör faaliyetinin gerçekleşmesi için biyolojik ajan silaha dönüştürülmekte ve istikrarlı bir şekilde yeniden üretilerek yayılımı sağlanmaktadır. Biyolojik saldırılar gizli ve aleni şekilde gerçekleştirilebilmekte olup gizli olan saldırıların çok daha yıkıcı olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda saldırının gerçekleştirilme metodu da biyolojik terörün boyutunu belirlemektedir. Örneğin, yiyecek ve su kaynağı aracılığıyla yayılım gösteren bir biyoterör saldırısı en kolay uygulanabilir metotlardan biriyken; bir toksinin bireylere perkütan uygulanması oldukça zor ve yavaş bir metot olmaktadır (Franz ve diğerleri, 1997). Tarih boyunca; ucuz, kolay üretilen, enfekte etme ve öldürme oranı yüksek, çevresel koşullara karşı dirençli, çabuk yayılan ve seri üretim gerçekleştirilerek dağıtımı sağlanabilen ajanlar biyoterör için vazgeçilmez olmuşlardır (Haas, 2002). Bir bölgede daha önceden saptanmamış bir yaygın hastalık belirtisi, atipik klinik vakalar, coğrafik ve zamansal olarak vakaların tutarsız dağılımı gibi birçok etmen biyolojik saldırı ihtimalini düşündürmektedir (Barbera ve diğerleri, 2001).

CDC (Amerika Birleşik Devletleri Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi) biyoterör ajanlarını belirli faktörler çerçevesinde sınıflandırmaktadır: “ajanın etkisi (ölüme sebebiyet verme, klinik olup olmama derecesi vb.); üretim ve kullanım yöntemi (aerosol, gıda ve su kaynaklı vb.); ajanın tarihi, tanı kriterleri, toplum duyarlılığı, tedavi yöntemleri ve aşı mevcudiyeti” bu faktörler arasında sayılmaktadır (Henderson, 1998; Henderson, 1999).

Biyoterör, finansal, sosyal ve ideolojik güce sahip gruplarca devlet veya devlet dışı aktörlerce hayata geçirilebilmektedir (Klietmann ve Ruoff, 2001).

Kimyasal saldırılar farklı biçimlerde hayata geçirilebilmektedir. Toksin ajanların solunması, emilim ile veya oral yolla vücuda alınması, gıdalara veya suya karıştırılması

yoluyla yoğun bir etkilenme söz konusu olabilmektedir (Karayılanoğlu, 2003; Ortatatlı, Sezigen, Ayan, Balandız ve Kenar, 2015). Bu saldırılara maruz kalındığında ajanlar solunum yollarında, ciltte, gözlerde ve sindirim sistemini takiben dolaşım sisteminde tesir etmeye başlamaktadır (Karayılanoğlu, 2003).

Son olarak nükleer saldırılar özellikle yoğun popülasyonlu bölgeler ve kamusal alanlarda radyoaktif maddenin topluluğun neredeyse tümünü etkileyecek biçimde saçılmasına sebep olmaktadır. Bazen radyasyon depolayan aletler (Radiation exposure device: RED) ve bomba gibi geniş etkili radyasyon saçan aletler (Radiation dispersal device: RDD) aracılığıyla karşımıza çıkabilmektedirler. Her iki biçimde de; elektromanyetik enerji, basınç, yüksek ısı ve radyasyonun terör amaçlı gerçekleştirilen nükleer bir saldırının çıktısı olarak insanların korkutulması, yıldırılması ve kitlesel olarak yok edilmesinde bir yöntem olarak kullanıldığı bilinmektedir (Ortatatlı, Sezigen, Ayan, Balandız ve Kenar, 2015).

2.5. Terörün Hukuki Boyutu

2.5.1. Türk hukukunda terör suçu

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1. Maddesi uyarınca “*Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir*”.

Bir eylemin terör suçu kapsamında değerlendirilebilmesi için Türk Ceza Kanunu (TCK)'nda suç addedilmesi gerekmektedir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320'nci maddeleri ile 310' uncu maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçlar, terör suçlarıdır ve bu suçların Madde 1'de tanımlandığı gibi örgüt çatısı altında işlenmiş olması şartı aranmamaktadır (Terörle Mücadele Kanunu, m.3). Terörle Mücadele Kanunu'nun 4. maddesi ise gerçekleştirilen eylemin terör suçu sayılabildiğini bazı koşullara bağlamaktadır.

Kanuna göre terör suçunun meydana gelmesi için şiddet kullanımının mevcudiyeti gerekli olduğu gibi devlet ve milletin ulusal değer ve çıkarlarına yani Madde 1'de özetle sıralanan devlet düzeni ve bütünlüğüne, temel hak ve özgürlüklere, devlet otoritesine ve kamu güvenliğine karşı bir suç eylemine kalkışmış olması şartı aranmaktadır. Ayrıca bu eylemlerin, TCK m.220'de belirtilene paralel şekilde bir örgüt içerisinde varlığını sürdüren kişi veya kişilerce hayata geçirilmiş olması da gerekmektedir (İnce, 2020).

2.5.2. Mukayeseli hukukta terör suçu

Türk Hukukundaki tanımlamanın aksine Avrupa'nın köklü hukuk sistemlerinden biri olan Fransız Hukukuna bakıldığında terör eyleminin örgüt çatısı altında olmaksızın da işlenebileceği açıktır. Fransız Ceza Kanunu'nda "Millete, Devlete ve Kamu Barışına Karşı Suçlar" başlıklı 4. Kitap'ta "Bireysel veya toplu bir teşebbüsle bağlantılı olarak, tehdit ya da terör yöntemleriyle, kasten, kamu düzenine ciddi derecede zarar verme amacıyla girişilen aşağıdaki suçlar terörizm fiillerini oluşturur." şeklinde ifade edilen terör suçları bireysel veya kitlesel biçimde gerçekleştirilebilmektedir (Turinay, 2015).

Alman mevzuatında ise cinayet, rehin alma gibi birçok suçun işlenmesi amacıyla oluşturulan örgütler "terörist" olarak adlandırılmaktadır. Ancak Saraçlı (2007)'ya göre aslında mevzuat Kızıl Ordu Fraksiyonunu temel alarak bir terör suçu tanımlaması yaratmış olup

günümüzde genelleyici olmaktan oldukça uzaktır. Bu noktada Türk Hukukundaki gibi tanımlama açısından örgütlü/örgütsüz suç muğlaklığı Alman Hukukunda da karşımıza çıkmaktadır (Saraçlı, 2007).

Bir başka Avrupa ülkesi olan Belçika'nın Ceza Kanununda ise terör, amacı bakımından ele alınıp tanımlanmaktadır. “Devletin İç Güvenliğine Karşı Suçlar” çatısı altında incelenen terör suçu; bir ülkeyi ya da uluslararası örgütü ciddi derecede etkileyen, bir toplumu korkutmak ya da kamu erklerini ya da uluslararası bir örgütü haksız yere bir fiili işlemeye ya da işlememeye ciddi derecede zorlamak veya bir ülkenin veya uluslararası örgütün temel siyasi, anayasal, ekonomik ya da toplumsal yapısını istikrarsız hale getirmek ya da yıkmak maksadıyla kasten işlenen suçlardır (Turinay, 2015). Bu yönüyle Belçikalı kanun koyucuların “terör” tanımı, suçun bir örgütle işlenmesi şartı aramadığı için Türk Hukukundan ayrılmaktadır.

Kıta Avrupası dışından örnek olarak İngiltere’de de Belçika Hukukunda olduğu gibi amaç ağırlıklı bir tanımlama mevcuttur. 1976 ve 1984 tarihli kanunlar göz önüne alındığında terörizmin, siyasi bir motivasyonla, korku salmak amacıyla halkın tümüne veya bir bölümüne şiddet uygulanması şeklinde gerçekleştiği ifade edilmektedir. Bu nokta önemli olan siyasi bir motivasyonun varlığıdır. Ancak bu koşulla terör suçu oluşmaktadır (Terrorism Act, 2006; Saraçlı, 2007).

ABD’de 22 Aralık 1987 tarihli bir kanuna göre, terörist faaliyet, “silahlı çatışmaya katılmayan bireylerin vücut bütünlüğüne ciddi zarar verme ya da ölümlerine yol açma riski karşısında aşırı bir kayıtsızlık göstererek şuurlu ve ayırım gözetmeyen bir şiddet eylemini tertip etmek, desteklemek ya da bu eyleme katılmak” demektir. Kongrede kabul edilen ve Amerikan Dışişleri Bakanlığı’nın 1983’ten beri itibar ettiği bir tanıma göre “Terörizm terimi, yerel (subnational) gruplar ya da yasa dışı görevliler tarafından muharip olmayan hedeflere

karşı gerçekleştirilen ve genellikle kamuoyunu etkilemeyi hedefleyen, siyasi saikli, önceden tasarlanmış şiddet eylemlerini” ifade etmektedir (Saraçlı, 2007, s.1063). Bu noktada birçok ülkedeki kanun koyucular gibi Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kanun koyucuların da siyasi motivasyona ve grup halinde yapılan bir eyleme dikkat çektiği görülmektedir.

Rusya ise, 2001 Şangay Terörizm, Ayrılıkçılık ve Aşırılıkla Mücadele Sözleşmesini onaylamış bir ülke olmakla birlikte iç hukukta aşırılık tanımını uygulamaya sokmamıştır. Aşırılıkla Mücadele Yasası'nın 1. maddesine bakıldığında bir tanıma yer vermek yerine aşırılık niteliğindeki eylemlerin sıralandığı görülmektedir. Rusya Federasyonu Ceza Kanununun aşırılıkla ilgili maddeleri içeren kısımlarında yapılan değişiklikler de göz önünde bulundurulduğunda cezai yasağın sınırlarını belirlemek için bir suçun uygulanma yollarının saptanması yeterli olmamaktadır. Suçun niteliğini hem potansiyel suçlular için hem de kolluk kuvvetleri için açık ve net bir şekilde ifşa etmek gerekmektedir. Şu anda Rusya'da, terörizm ve aşırılık ile mücadelenin bazı yönlerini ve taktiklerini ele alan özel bir dizi farklı norm mevcut olmakla birlikte bunlar uygulamada son derece çelişkili gözükmemektedir (Korobeev, Kuchina, Kniazeva, ve Knyazeva, 2018).

2.5.3. Uluslararası hukukta terör suçu

Uluslararası Hukukta konu, mesele ve olgu ne olursa olsun evrensel bir karar alımı hedeflenmekte ve organizasyonlar bu hedefi gerçekleştirebilmek amacıyla faaliyet göstermektedir. Ancak uluslararası arenada, devletler ve uluslararası örgütler karar alma ve uygulama sürecinde her z aman hemfikir olmamaktadır. Zaten her bir ülkenin uluslararası hukuk kurallarını kendi iç hukuklarına aktarma veya aktarmama konusundaki görüş ve yönelimi farklı olabilmektedir (Acer ve Kaya, 2010).

Uluslararası arenada geçerli olması amacıyla terörizmin tanımı, biçimi veya önlenmesine yönelik birçok yazılı belge mevcuttur. Bu belgelerin tarihi Milletler Cemiyeti'nin kuruluş yılı

olan 1934'e kadar geriye götürülebilir. Özellikle uçuş güvenliği ve terörün finanse edilmesi gibi hususlara yönelik olarak Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) gibi uluslararası örgüt ve kuruluşlarca hazırlanmış olan birçok sözleşme halen yürürlüktedir. Ancak terörün önlenmesine yönelik hazırlanan çoğu yazılı belgede terör ve terörizmin tanımlamalarının mevcut olmaması günümüzde dahi problem olmaya devam etmektedir (Öztürk ve Erdem, 2011).

Sömürgeci güçlere karşı girişilen faaliyetleri terör suçu kapsamı dışında tutan “Afrika Birliği”, birey ve toplum dışında ulusal ve uluslararası birçok değeri de terörün hedefi olarak algılayan ve oldukça geniş bir terör tanımına yer veren “İslam Konferansı Örgütü (İİT)”, özellikle diğer devletlerin temsilcilerine karşı girişilen eylemleri odağa alan bir tanımlamaya giden “Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)” ve adam kaçırmaya veya farklı yöntemlerle kişi ve kurumlara yapılan saldırılar ile tanımlamayı genişleten ve detaylandıran AB gibi kuruluşların yaklaşımı göz önünde bulundurulduğunda terör suçunun tanımlanmasında ortak birçok hususa yer verildiği ancak örgütsel yaklaşımlardan ötürü tanımlamalarda büyük oranda farklılaşmaya gidildiği görülmektedir (Saraçlı, 2007; Acer ve Kaya, 2010).

Kaya (2005, s.27-37), terörizm ve uluslararası güvenlik kapsamında ele alınmış olan, taraf ülkelerce uyulması gereken kuralları ve uluslararası iş birliği ve etkileşim çerçevesinde alınması gereken önlemleri sıralayan bir takım sözleşme ve protokolden² bahsetmektedir. Bunlar: Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemlerle İlgili Suçlar (1963), Uçakların Yasadışı Olarak Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Sözleşmesi (1970), Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi Sözleşmesi (1971), Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (1973), Rehin Alma Olaylarına

² Sözleşme, birden fazla kişi/kurum/organizasyon veya ülke arasında yapılan ve belirlenen kurallara uyulması yasayla desteklenmiş olan hukukî işlemleri ifade ederken; protokol ise resmi bir toplantı sonrasında her iki tarafça imzalanan, ileride yapılacak bir anlaşmaya veya sözleşmeye dayanak oluşturması amaçlanan belgeleri ifade etmektedir (Acer ve Kaya, 2010).

Karşı Sözleşme (1980), Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme (1980), Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havaalanlarında Kanunsuz Şiddet Eylemlerinin Önlenmesi ile İlgili Protokol (1988), Denizcilik ve Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi (1988), Kıta Sahaneliği Üzerinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi Protokolü (1988), Plastik Patlayıcıların Tespit Edilmesi Amacıyla İşaretlenmesi Hakkında Sözleşme (1991), Terörist Bombalamaların Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (1998), Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (1999)'dir.

2.6. Viktimoloji Teorileri Çerçevesinde Terör Mağdurları

Birçok suç araştırmasının aksine Viktimolojik yaklaşımlar suçlu merkezli olmayıp mağduru odağa almakta ve fail-mağdur, mağdur-toplum ve mağdur-mekân gibi dinamikleri göz önünde bulundurmaktadır (Birkbeck ve LaFree, 1993). Suçun mağduriyet boyutunu ele alan “Viktimoloji” disiplini terör saldırılarından doğan mağduriyeti de disipline ait teoriler çerçevesinde açıklamaya çalışmaktadır.

Buna göre, viktimolojiden, “Rutin aktivite teorisi”, “Yaşam tarzı/Maruziyet teorisi” ve “Fırsat teorisi”nin hipotezleri ekseninde, terör saldırılarından doğan mağduriyet, mağdurların nitelikleri ve mağduriyeti önleme konularında yararlanılabilmektedir (Meier ve Miethe, 1993; Lauritsen, 2010). Gerek Viktimoloji gerekse Kriminolojide yararlanılan bu teorilere göre bireyler hayat biçimleri dolayısıyla savunmasız konumda olmaları/olmamaları sebebiyle belli suçların mağduru olmakta/olmamaktadır. Kısaca sosyal statüsü itibariyle kişilerin güvenlik açıkları oluşmakta ve bu da mağduriyet ihtimalini yaratmaktadır (Genç ve Aşıcıoğlu, 2020).

Viktimolojinin klasik görüşüne göre bir suçtan doğacak olan mağduriyeti mağdurun kendisinin yarattığı; suçu kolaylaştırıcı, hızlandırıcı ve hatta teşvik edici eylemleri mağdurun gerçekleştirdiğini savunulmaktadır (Symonds, 1980). Benjamin Mendelsohn tarafından öne

sürülen “ortak sorumluluk” kavramı çerçevesinde Mendelshon mağdurları; (1) tamamen masum, (2) suçta ufak payı var, (3) fail kadar suçlu, (4) failden daha suçlu, (5) en suçlu (tamamen sorumlu) ve (6) sahte mağdur şeklinde sınıflandırmaktadır (Shichor, 2007). Ancak modern teoriler mağdurun suçtaki payının maksimize edilmesini reddederek; mağdurun sosyal, ekonomik ve diğer özellikleri sebebiyle failin hedefi olmasını kolaylaştırma etkisi olduğunu savunmaktadırlar. Bu noktada modern teorilerin klasik görüşten beslendikleri düşünülmektedir. Tüm modern viktimoloji teorileri hangi kitlelerin mağdur olabileceğini tespit etmek ve terör saldırılarının zaman, mekân ve diğer değişkenler bağlamında analiz edilmesiyle olası saldırılara yönelik stratejik mücadele yöntemlerinin geliştirilmesi amacıyla hipotezler geliştirmektedir. Bu şekilde terör saldırıları gibi kitleleri etkileyen suçlardan doğacak mağduriyetlerin engellenmesi de amaçlanmaktadır (Genç ve Aşıcıoğlu, 2020).

“Yaşam Tarzı” ya da “Yaşam tarzı-Maruziyet Teorisi”, 1978 yılında Hindelang, Gottfredson ve Garofalo tarafından geliştirilmiş olup bireylerin sosyal konumları, görevleri ve tutumlarının mağduriyet riskinde önemli bir rol oynadığını savunmaktadır. Benzer şekilde Rutin Aktivite Teorisi ise uygun bir hedefin mağduriyeti engelleyecek otoritenin eksikliği, motive bir fail ve zaman-mekân koşulunun sağlanması ile suçun ve dolayısıyla da mağduriyetin oluşacağını varsaymaktadır (Cohen ve Felson, 1979). İki teorinin temelde ortak argümanları savunduğu ancak teorilerin ortaya atılma amaçları bakımından farklılaştıkları düşünülmektedir. Rutin Aktivite Teorisi, zamana bağlı olarak suç oranı grafiklerini hesaplamak amacıyla geliştirilmişken; Yaşam Tarzı Teorisi mağduriyet riskini toplumun farklı grupları bağlamında karşılaştırmak amacıyla geliştirilmiştir (Meier ve Miethe, 1993). Bir diğer teori olan Fırsat Teorisi ise Rutin Aktivite Teorisinin varsayımlarında birtakım revizyonların yapması sebebiyle farklılaşmaktadır. Fırsat Teorisine göre mağdur, failin kar-zarar hesabı yapması sonucundan verdiği nihai karar neticesinde “mağdur” olmaktadır. Yani

Fırsat Teorisi failin seçme gücüne mağdurdan daha fazla önem atfetmekte ve saldırıları açıklamak için risk-fayda analizini temel almaktadır (Cohen, Kluegel, ve Land, 1981).

Son olarak, Viktimoloji perspektifinde özellikle terör saldırılarını açıklamak adına “Rastgelelik Hipotezi” gibi yaklaşımların da mevcut olduğu bilinmektedir. Bu yaklaşımlar mağduriyetin tıpkı gerçekleştirilen saldırılar gibi rastgele ve tesadüfi gerçekleştiğini varsaymakta ve diğer teorilerin aksine mağdurların temsilen veya doğrudan hedef olarak seçildiği görüşünü kabul etmemektedir. Ancak “rastgelelik”in nasıl kavramsallaştırıldığı veya saldırıların rastgeleliğinin değerlendirilmesi vakadan vakaya dahi farklılık göstermektedir (Genç ve Aşıcıoğlu, 2020).

2.7. Kitle İletişimi ve Araçları

Son iki yüzyıldaki endüstriyel ve teknolojik gelişmeleri takiben iletişim araçları da dönüşüme uğramıştır. Yeni araç ve aygıtlarla hayata geçirilen kitle iletişimi, bilgi ve düşüncelerin geniş bir kitleye iletilmesi sürecini başlatmıştır (Yumlu, 1994). Marshall McLuhan'ın “küresel köyü”nde artık tüm dünya üzerindeki insanlar monitörler ve ekranlar aracılığıyla birbirleri ile iletişim kurabilmektedir. İçinde bulunulan küresel dünyada hayatın her bir alanı küreselleşme etkisindedir. Öyle ki New York'taki Dünya Ticaret Merkezinin 2001 yılında bombalanması ile terörizm kavramı yalnızca ABD'nin değil tüm dünyanın temel problemlerinden biri haline gelmiştir (Slattery, 2015).

19. yüzyıl itibarıyla ortaya çıkan kitle iletişimi kavramı olarak ilk kez Harold Lasswell 1948 yılında yayımladığı “The structure and function of communication and society: The communication of ideas” adlı makalesinde kullanmıştır. Kitle iletişim, kapitalizmin toplumsal üretim mekanizmalarının yerleşik hale gelmesi ile açıklanmaktadır. Daha önceden gazete, radyo ve televizyon, son yıllarda ise bunlara ek olarak çevrimiçi birçok mecra ile

gerçekleştirilen kitlesel iletişim, bireyler ve gruplar arasındaki ilişkiden de kurumsal ilişkiden de farklı bir sistemde işlemektedir (Yaylagül, 2010; Dilber 2014). Çünkü kitle iletişimi bir örgütsel yapının çatısı altında hayata geçirilmekte ve sermayeye gereksinim duymaktadır. Kitle şeklinde tabir edilen insan toplulukları, kitle iletişim araçlarının üretim ve dağıtımını yaptığı mallara yani içeriklere erişerek bu içerikleri tüketen müşteriler haline gelmektedirler (Yaylagül, 2010).

Kitle iletişimin en önemli ayrıcalıklarından biri toplumsal ilişkileri gruplar, cemaatler veya yerel toplulukların ötesine taşıyarak zaman ve mekândan bağımsız kılabilmesidir (Lang ve Lang, 2009). Bunun yanı sıra yeni nesil kitle iletişim araçları ile kurulan iletişimde toplumsal kontrolün ve sorumluluk duygusunun çok daha az olması ve yüz yüze iletişimin getirdiği duygu ve tutumların aracısız aktarımının artık mümkün olmaması gibi olumsuz yönler vurgu yapan görüşler de mevcuttur (Bozkurt, 2015).

Kitle iletişimi ve medya çalışmaları yalnızca iletişim bilimleri çerçevesinde düşünülemez. Daha ziyade hukuk, etik, psikoloji ve siyaset bilimi gibi disiplinlerle iç içe geçmiş bir alandan bahsetmek mümkündür (McQuail ve Deuze, 2020).

2.7.1. Kitle iletişim araçlarının fonksiyonları

Park, “kamuoyunu kontrol etme, aydınlatma ve kullanmak gibi pratik bir işlevi olan kurumları ve aygıtları” araştırmanın öneminden bahseder ve ona göre bu kurumların en başta gelen ve en önemli olanı basındır (Park ve Burgess, 2015, s:77’den akt: Özçetin, 2018, s.69). Lasswell (1948) ise kitle iletişimin bilgi vermek, toplumu ikna etmek ve yönlendirmek ve toplumsallaşmayı sağlamak gibi işlevleri olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre kitle iletişim araçları temel olarak hedefine “insanların kendileri ve başkaları hakkında kafalarında oluşturdukları imgeler, gereksinimler, niyetler ve ilişkiler” şeklinde ifade edilen kamuoyunu alır ve onu yönlendirmeye yönelik yöntemleri hayata geçirir. Bunu yaparken insanların kalıp

yargılara ve genellemelere meyilli olması kitle iletişim araçlarının işini kolaylaştırmaktadır (Lippmann, 1922'den akt; Özçetin, 2018).

MacBride (2004) yayınladığı raporda kitle iletişimin sekiz ayrı işlevine değinmektedir: *Yayincılık işlevi* temel ve en açık işlev olup bilgi aktarımını sağlamaktadır. *Sosyalleştirme işlevi* ile bireyler modern dünyada tekrar kitleler haline gelebilmekte ve yayınlar aracılığıyla görüşleri çerçevesinde kümelenebilmektedirler. Bireylere hangi değerlerini canlı tutmaları ve yaşatmaları gerektiği bilgisi ise *motivasyon işlevi* sayesinde aktarılmaktadır. *Diyalog kurma işlevi* ile kamuoyu oluşturulması ve ülkenin veya belirli bir topluluğun çıkarlarına paralel hareket edilmesi sağlanmaktadır. *Eğitim işlevi*, geniş kapsamlı bir okul olan kitle iletişim araçları ile toplumun çeşitli nitelikler kazanmasını sağlamaktadır. Toplumun ortak değerlerinin yayılması ve gelecek nesiller için yerleşik hale getirilmesi ise *kültürel gelişim işlevi* aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Diğer bir işlev *eğlendirme* olup kapitalist toplumlarda iş hayatının yükünden, günlük rutinden ve stresten kaçış imkânı sağlaması ve bireylerin odak noktasını daha rahatlatıcı ve gevşetici noktalara çekmesi açısından oldukça önemli görülmektedir. Son olarak *bütünleştirme işlevinden* bahseden MacBride, birbirinden çok farklı toplumsal grupların kitle iletişimi aracılığıyla zaman zaman bütünleşmesinin olanaklı kılındığını vurgulamaktadır.

Savaş (2004) ise MacBride'in sekiz işlevine ilaveten ekonomik işlevin varlığına da işaret etmektedir. Kitle iletişim araçlarının reklam sektörü ile iç içe geçmesi sebebiyle haberciliğin ticarileştiği ve haberlerin yerini geniş alan kaplayan reklamların aldığını vurgulamaktadır.

2.7.2. Kitle iletişimde kuramlar

Kitle iletişimin; birey ve gruplar üzerindeki etki gücü, tutum ve davranış biçimleri inşa etme kapasitesi veya ticari faaliyetlerden ötürü kâr amaçlı organizasyonlar olması gibi

özelliklerinin mevcut olup olmadığı, mevcutsa bu etki faaliyetlerin nasıl meydana geldiğini açıklamaya çalışan “Klasik” ya da “Ana akım” şeklinde ifade edilen kuramların yanı sıra eleştirel kuramlar da mevcuttur (Alemdar ve Erdoğan, 1998; Yaylagül, 2010; Özçetin, 2018).

Özellikle iki savaş arası dönemde gelişme gösteren kitle iletişim araçları neticesinde ana akım şeklinde adlandırılan egemen paradigma yaygınlaşmış olup; medyanın sosyolojik yönden ele alınmasına yönelik çalışmalar başlamıştır (Gitlin, 2008; Laughey, 2010). Ana akım kuramlar arasında “Chicago Okulu, Güçlü Etkiler Paradigması, Sınırlı Etkiler Paradigması, İki Aşamalı Akış Kuramı, Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı, Gündem Belirleme Kuramı, Çerçeveleme Kuramı, Suskunluk Sarmalı, Bağımlılık Kuramı, Kültürel Göstergeler ve Ekme-Yetiştirme Kuramı ve Eşik Bekçiliği Modeli” sayılmaktadır. Eleştirel Kuramlar ise basitçe “Frankfurt Okulu”, “İngiliz Kültürel Çalışmaları” ve “Ekonomi Politik” şeklinde üç ana yaklaşım çerçevesinde incelenebilmektedir.

Kuramlar, iletişim çalışmaları ve sosyoloji alanındaki dönemsel ayrımlar dikkate alındığında iki farklı başlık altında incelense de ana akım kuramlar ile eleştirel kuramlar arasında birbirine yaklaşan kuram ve yaklaşımlar da mevcuttur. Örneğin, Gündem Belirleme, Bağımlılık veya Eşik Bekçiliği gibi kuram ve modellerin belli açılardan kitle iletişim araçlarına ve medyaya yönelik eleştirel bir yorum getirmesi sebebiyle eleştirel kuramlarla benzerlik gösterdiği bilinmektedir (Sever, 1998). Genel olarak sosyal bilimlerin tümünde ve özellikle iletişim çalışmalarında iki ana yaklaşım bünyesindeki kuramlar tartışmaların ve araştırmaların temelini oluşturmaktadır (Yurdakul, 2018).

2.7.2.1. Ana akım iletişim kuramları

2.7.2.1.1. Chicago okulu

Chicago Okulu ismini kurulmuş olduğu kentten almakla birlikte özellikle sosyoloji, antropoloji, sosyal psikoloji, kültürel ve kentsel çalışmalarla tanınmışlardır. Özellikle modernleşme ve kentleşme dinamikleri ve bu süreçlerin sonuçlarına yönelik çalışmalara öncelik vermişlerdir. Bilinen düşünürleri arasında Robert E. Park, Ernest W. Burgess, Edward Ross ve Albion Small sıralanabilir (Morva, 2013).

Okulun en önemli kuramlarından biri olan “Hipodermik İğne (sihirli mermi, uyarıcı-tepki)” ana akım iletişim çalışmalarının temelinde yer almaktadır Harold Lasswell kuramı açıklarken göndericinin yaydığı mesajın alıcı üzerinde harekete geçirici bir etkiye sahip olduğu ve davranışlarının bu mesajdan etkilendiğini öne sürmektedir. Siyasi veya toplumsal elitlerin bireylere göndermiş olduğu ileti bireylere adeta enjekte edilerek anında etki göstermektedir (Yaylagül, 2010).

Kuram özellikle Nazi iktidarının doğuşu ve gelişimi boyunca kitle iletişim araçlarını ideolojik amaçlarla nasıl kullandığını gözlemleyerek faşizmin yaydığı mesajın kitleler üzerindeki uyarıcı etkisini gözler önüne sermeye çalışmıştır. Ancak her zaman bariz totaliter rejimlerin incelenmesine gerek yoktu. Çünkü görünürde demokrasinin sağlamlığı ile anılan Amerika Birleşik Devletleri’nde dahi medya, yönlendirici gücü ile kitle kültürü ve popüler kültürün ürettiklerine yönelik toplumda bir talep oluşturabilmekteydi (Yaylagül, 2010; Çakı, 2019).

Chicago Okulu sosyologlarına göre kitle iletişim araçları ve medya, hali hazırda karmaşık halde faaliyet gösteren sosyal kurumlar gibi bireylerin etkileşimini şekillendirme gücüne sahip mekanizmalardan yalnızca biridir (Carey, 1996; Wahl-Jorgensen, 2012). Park (1923)’ın benzetmesine göre bir köydeki yaşamı andıran kitle iletişim süreci vasıtasıyla toplumda dedikodu ağı oluşturulmakta ve böylece kamuoyu meydana gelmektedir. Park bu noktada, her bir köy mensubunun birbirini tanıdığı ve köye dair her şeyin yeniden üretime

tabii tutulduğu örneğinden hareketle, kitle iletişimin aslında köyün işleyiş mekanizmalarına sahip bir kurum olduğuna vurgu yapmaktadır.

2.7.2.1.2. Güçlü etkiler paradigması

Kitle iletişim alanındaki ilk çalışmaların daha çok siyaset bilimi çerçevesinde ele alındığı ve disiplinler arası bir şekilde ilerlediği, yapılan araştırmaların büyük oranda kitle iletişim araçlarının kişiler üzerindeki etkisini analiz etmek amacıyla başladığı bilinmektedir (Abercrombie ve Longhurst, 1998; Yaylagül, 2010). Özellikle iki savaş sonrası dönemi takip eden süreçte propaganda analizi çerçevesinde gerçekleşen çalışmalar neticesinde kitle iletişimin olumsuz ve yıkıcı etkisi konusunda fikir birliği olduğu aşikardır. Araştırmacılar radyo ve yazılı basın aracılığıyla ikna faaliyetlerinin gerçekleştirildiğini öne sürerken bunu psikoloji ve sosyal psikoloji gibi disiplinler ile açıklamaya çalışmışlardır. Bu yeni nesil iletişim araçları vasıtasıyla bireylerin rasyonel düşünmesine engelleyici bir etkinin doğduğu savunulmaktaydı (Özçetin, 2018).

Bu dönemin kitle iletişim araçlarının, insanları nasıl ikna edebileceği sorusundan hareketle psikoloji ve sosyal psikoloji alanlarındaki çalışmaların yapılmasına yol açmıştır (Yaylagül, 2010).

Freire, geleneksel propagandanın aksine bireylerin bilincinin kitle iletişim araçları ile manipüle edilmesinin sosyal kontrolden çıkan insanlar yaratabileceğini belirtmektedir. İnsanların zihinsel ve sosyal davranışlarında değişim yaratmayı amaçlayan kitle iletişim araçları bazı bireylerin belli toplumsal gruplara karşı sert ve saldırgan bir tutum takınmasına sebep olabilecek kadar ileri giden bir süreci inşa etmektedir (Freire, 1971).

Siyasi seçimler, savaşlar, terör, doğal afet ve benzeri birçok olgu söz konusu olduğunda kitle iletişimin rolü ve önemi akla gelmektedir. Böyle dönemlerde kamuoyunun korkularına yönelik medya kontrolü, kitle psikolojisi gibi savunmasız ve hassas bir alanın

aktif kullanımını gerektirmektedir. Bu yolla toplumsal gruplarda; ikna hali, öfke, heyecan, şaşkınlık, birlik veya ayrışma, ilginin yükselmesi veya ilginin başka alana yönelmesi gibi bir dizi duygunun yaratımında rol oynamaktadır (Zheltukhina ve diğerleri, 2017).

2.7.2.1.3. Sınırlı etkiler paradigması

Paradigmanın en önemli savunucularından biri olan Joseph T. Klapper’a göre insanlar kendi arka planları ile uyumlu, değer ve tutumlarına uygun ve yatkınlıkları ile paralel olan kitle iletişimine daha fazla meyillidirler. Bu mekanizmaya “seçici maruz kalma” da denmektedir. Bazen ise kişi içerik onun fikir ve tutumları ile uyumsuz olsa da “algıda seçici” davranarak içeriği eğip bükerek kendi düşüncelerine uyarlama eğiliminde olabilir. Yine grup dinamikleri vasıtasıyla da kişinin kitle iletişim araçlarının etkisini algılama biçimi değişmektedir. Algının değişim ve dönüşümü grup içi veya kişilerarası iletişim ile bu mümkün olabildiği gibi “kanaat önderleri” olarak ifade edilen ve fikirlerinin kademeli olarak topluluklar üzerinde yayılımı ile kamuoyu oluşturma gücüne sahip olan bu kişiler aracılığıyla da gerçekleşebilmektedir. Son olarak, ticari kâr amacı güttükleri aşikâr olan yayın kuruluşlarının, farklı kesimlerin okuyucu/izleyicilerini (müşteri) yakalamak ve elde tutmak amacıyla spektrumda birbirinden çok farklı konumlarda yer alan insanları kendisinden uzaklaştıracak fikir ve içerikleri yaymamak için çaba sarf etmesi ile de gerçekleşebilmektedir (Wicks, 1996; Özçetin, 2018). Bu noktada “Sınırlı etkiler paradigması”, “Güçlü etkiler paradigması” gibi bireylerin tamamen etkilenmeye açık alıcılar konumunda olmadığı ve belli başlı durum ve koşulların bazı alıcılar üzerinde daha güçlü tesir yaratmasının olası olduğunun üzerinde durmuşlardır.

2.7.2.1.4. İki aşamalı akış kuramı

Kuramı ortaya atan isimlerden Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet (1948)’in başkanlık seçimlerinde halkın tercihini saptamaya yönelik gerçekleştirmiş oldukları çalışma sonucunda

elde edilen en önemli bulgulardan biri: halkın tercihini etkileyen etmenlerden biri olan “kanaat önder”lerinin önemi olmuştur. Bireylerin toplum ile iletişimde olması ve birbirlerinin fikirlerinden etkilenen varlıklar olması sebebiyle kanaat önderlerinin varlığı ve bireylere olan etkisinin boyutu çalışmacılar için oldukça anlamlı olmuştur. Lazarsfeld, bireylerin bir adaya oy vermesinde kanaat önderlerinin etkisi örneği üzerinden iki aşamalı akış (two step flow) şeklinde adlandırdıkları modeli açıklamaktadırlar (Bourse & Yücel, 2012; AYTEKİN, 2020).

Kitle iletişim araçlarından yayılan mesaj, çoğu zaman kişisel görüşler, örgütsel ilişkiler ve sosyal koşulların meydana getirdiği süzgeçlerden geçerek alıcıya ulaşır. Bu kuram bağlamında medya, genellikle kişilerin tutum ve davranışları üzerinde kısa süreli etki yaratan bir unsur olarak sunulmuştur (Yaylagül, 2010). Kitle iletişim aracından yayılan iletiye yönelik tepki ise beklenildiği gibi hızlı ve doğrudan olmamaktadır. İletiyeye yönelik olarak alımlama ve ilgi aşamasını takiben etki ve bilgi aşaması ile iletinin süreci tamamlanır (McQuail ve Windahl, 2005).

Seçmen davranışı odaklı bir çalışmanın sonucu gibi gözüксе de “iki aşamalı akış” kuramı birey davranışının medya aracılığıyla yönlendirildiğini savunmaktadır. Kurama göre medya, insanların sahip olduğu değer ve inançları daha da sağlamlaştıran kanaat önderleri vasıtasıyla medyadan edindikleri bilgi ve fikirleri başka bireylere de aktararak “iki aşamalı akış” sürecini tamamlarlar. Kanaat önderleri kitle iletişim sürecinin gücünü kullanan ve bireyler üzerindeki etkilerinin farkında olan kimselerdir. Kamuoyu nezdindeki saygın konumlarının da olumlu etkisiyle bu süreçte bilgiyi yorumlayıp yeniden biçimlendiren kaynaklar olarak medyanın hali hazırda sunduğu bilgilere paralel fikir ve görüşlerini kamuoyu ile paylaşmaktadırlar (McQuail ve Windahl, 2005; Yaylagül, 2010).

2.7.2.1.5. Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı

"Kullanımlar ve Doyumlar" yaklaşımı, kitle iletişim aracı ile alıcılar (izleyici/okuyucu/dinleyici) arasındaki karşılıklı gücü alıcılara atfeden kuramlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuram iletişim sürecinde alıcıyı kitle iletişim araçları karşısında egemen pozisyona alır ve kitle iletişim aracının etkisini küçümsemektedir (Yaylagül, 2010). Çünkü yaklaşıma göre, en güçlü kitle iletişim aracı dahi bir mesajı yaydığında, bu iletiyi alan bireylerin sosyal ve psikolojik arka planlarından bağımsız olarak bu iletiden doğrudan etkilenmesi mümkün değildir (Katz, 1959).

Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımına göre alıcıların kendi mantıkları ve öznel değerleri oldukça önemlidir ve bireyler kitle iletişim araçlarından kendi ihtiyaçları dâhilinde yararlanmaktadır. Buna göre alıcılar yayınları farklı şekillerde yorumlayabilir ve raporlayabilirler. Bir anlamda, bu yaklaşıma göre alıcılar rasyonel bireyler olarak kabul edilmektedir (Yaylagül, 2010).

Bazı görüşler, Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımını psikolojik indirgemeci bir yaklaşım olması yönüyle eleştirmektedir. Yaklaşım, kontrolü elinde tutanın alıcılar olduğu varsayımıyla hareket etmekte ve birçok noktayı gözden kaçırmaktadır. Eleştirel görüşlere göre, alıcıların bilgi edindikleri tek kaynak kitle iletişim araçları olmadığı ve insanlar birbirlerinden izole halde yaşamadıkları için birçok farklı değişkenin etkisi ile hareket edebilmektedirler. Çünkü çoğu zaman kitle iletişim araçlarının yaydığı mesajı alıcılar seçmemekte, aksine buna maruz bırakılmaktadır (Morley, 2003; Yaylagül, 2010; Özçetin, 2010).

2.7.2.1.6. Gündem belirleme kuramı (agenda-setting)

“Medyanın, kitlelere yalnızca bilgi ve haber sunmadığı, bunun yanı sıra çevrelerinde olup bitenler arasında neyin önemli neyin ise önemsiz olduğu konusunda algı oluşturmaya da sağladığı” görüşünden hareket eden Gündem Belirleme yaklaşımına göre kişiler, medyanın

önemli gördüğü olaylar ve durumlara ilgi göstermeye meyilli hale gelmektedirler (Wanta, 1997; McQuail ve Windahl, 2005). Aynı zamanda kişiler, medyanın bu olay ve durumları gündemde tutma eğilimine göre hem hangi konularla ilgileneceklerini hem de bu konularla ne sürede ve ne derecede ilgileneceklerini de öğrenmektedirler (Severin ve Tankard, 1992; McQuail & Windahl, 2005).

Bu görüşe göre, medya istediği bir olaya odaklanarak toplum gündeminde o olayı önemli kılmaktadır. Medya, bunu bilgi üzerinde sağladığı kontrol ile toplumsal iktidarın sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır. Çünkü iletişimin kontrolünü sağlayanlar bireyler üzerindeki iktidar gücüne de sahip olmaktadır. İletişimin akışını kontrol edenler, insanlar üzerinde iktidar kurma gücünü de ellerinde tutarlar (Agee, Ault ve Emery, 1985).

Gündem Belirleme yaklaşımı daha çok siyasi olaylar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Özellikle toplumu etkileyen seçim ve seçimlere yönelik kampanyalar söz konusu olduğunda bu yaklaşımın daha çok gün yüzüne çıktığı savunulmaktadır. Siyasi kampanyalarda hangi unsurların öne çıkarılacağı, hangi parti ve siyasetçilerin odakta tutulması gerektiğine dair medya tarafından gündem oluşturularak kişilerin siyasi tutumlarında etki yaratılmaktadır (McQuail ve Windahl, 2005; McQuail, 1987; Yaylagül, 2010).

Medyanın gücüne ve etki oranına vurgu yapmakla birlikte bu kuram, kitle iletişim araçlarının bilgi verme yönünden ziyade olay ve durumların kitleler açısından algılanma ve öğrenilme süreçlerine vurgu yapmaktadır. Olayların medyadaki yansıması ve gerçek hayattaki görünümü arasındaki ilişki sorgulanmakta ve kişilerin bu ilişki bağlamında kendi toplumsal gerçekliklerini nasıl inşa ettiklerine odaklanmaktadır (Takeshita, 1997; McCombs ve Yüksel, 2001; Terkan, 2007).

2.7.2.1.7. Çerçeveleme kuramı (*framing theory*)

1974 yılında “Frame Analysis” kitabı yayınlandığında kitap, iletişim çalışmaları alanında çerçevelemeyi açıklayan temel kaynak olarak yerini almıştır (Stolte ve Fender,2007).

Goffman (1974, s. 11), bireylerin herhangi bir duruma ilişkin tanımlarını, olayları meydana getiren düzen ilkeleri ve kişisel tutumlarının uyumu dâhilinde oluşturduğunu vurgulamaktadır. Çerçeveleme analizini ise gündelik olay ve vakaları algılama, anlamlandırma ve etiketleme amacıyla uygulanan bir sınıflandırma yolu olarak adlandırmaktadır (Goffman, 1974).

Gitlin, çerçevelemenin medyanın başvurduğu rutin söylemlerin yanı sıra dışladığı söylemleri de içeren, algılama ve yorumlamanın kalıplarını ortaya koyan bir yöntem olduğunu ifade etmektedir (Gitlin, 2014). Medya, işlediği olay, durum ve olguları aktarılırken bazı unsurların öne çıkarılması (dâhil edilmesi) veya bazı noktalardan dikkatlerin uzaklaştırılması (dışarıda bırakılması) ile medya malzemesini tekrar inşa etme potansiyeline sahiptir. Yayın kuruluşları olay seçimi, metin ve başlıkların oluşturulması, karşıtlıkların belirlenmesi ve haber çerçevelemesi aracılığıyla egemen ideolojik değerlerin savunuculuğunu ve yayılımını gerçekleştirmektedirler (Yaylagül, 2010, s.83).

Picard, haber içeriklerinin birçok farklı yaklaşımla oluşturulabileceği ve bu yaklaşımların kamuoyunda farklı algıları harekete geçireceğine vurgu yapmaktadır: “Bilgilendirici” yaklaşım ile oluşturulan bir çerçeve objektif bir haber sunumunu beraberinde getirirken, “Duygusal” yaklaşım ile oluşturulan çerçeveler bireyde çeşitli duyguları uyandırabilmektedir. “Hikâyecî” yaklaşım ile oluşturulan çerçeve, olayları olabildiğince ilgi uyandırıcı hale getirirken; son olarak “Öğretici” yaklaşım ile oluşturulan bir çerçeve, haberde nitelenen olayın gelişme ve sonuçlarını olabildiğince gerçekçi bir versiyonla aktarmaktadır (Picard, 1993). Bu yönüyle çerçeveleme, gerçekliğin bazı yönlerine dikkat çekmek bazı yönlerinden ise dikkatleri uzaklaştırmak amacıyla oluşturulmaktadır (Özarslan ve Güran, 2015).

Çerçevelemenin izleyici ve okuyuculara ulaştıktan sonra çıktılarının ne olduğu, alıcıların bu çerçeveleri ne derece algıladığı ve çevrelerine yansıttıkları gibi çerçevelemenin birey ve toplum bazında sonuçları inceleme konusu olmuştur. Buna göre bireylerin çerçevelere maruziyeti çoğu zaman belli bir konudaki tutum ve davranışlarında değişikliklere neden olabilmektedir. Toplumsal açıdan çerçeveler; siyasal gruplaşmalara, karar alma mekanizmalarına ve kitlesel eylemlere yönelik süreçlerin şekillenmesine etki göstermektedir. Aslında Çerçeveleme yaklaşımının temel amacının, olay/olgu ile ilgili farklı yönler vurgu yapmak olduğu bilinmekte olup; Gündem Belirleme Kuramı gibi yaklaşımlar ile arasındaki temel fark, konuların dikkat çekmesi için çabalamaktan ziyade konuların sunumuna verdikleri özen bağlamında ortaya çıkmaktadır (Erdoğan, 2008).

2.7.2.1.8. Bağımlılık kuramı (*dependency theory*)

1960'lı yıllarda dünya genelinde iki kutuplu düzenin sosyal ve ekonomik sonuçlarının Paul Baran ve Andre Gunder Frank gibi isimlerce; iletişim çalışmalarındaki yansımalarının ise Armand Mattelart, Tapio Varis, Cees Hamelink ve Herbert Schiller gibi isimler tarafından çalışıldığı ve tartışıldığı bilinmektedir. Özellikle Latin Amerika ülkelerinin gerçekleştirmiş oldukları çalışmalar sonucu geliştirilen Bağımlılık Kuramını temele alarak ayrıca “Kültürel Bağımlılık Kuramı” ortaya atılmıştır. Yaklaşımın en önemli savunucularından özellikle Herbert Schiller, Neo-Marksist yaklaşımın oluşturduğu Bağımlılık Kuramını sosyal ve ekonomik alanın dışına çıkarmış ve iletişim çalışmalarında da çalışmaların önünü açmıştır (Yaylagül, 2010; Ferraro, 2008).

Yaklaşımın temelleri ekonomi-politik olmakla birlikte medya emperyalizmi tezini odağa almaktadır. Buna göre uluslararası medyada bu yaklaşım iki biçimde ortaya çıkmaktadır: İlk olarak, medya akışı tek yönlü olarak gerçekleşmektedir. İkinci olarak, medyada belli ülkeler nüfuz sahibidir. Kısaca bu yaklaşım, medya emperyalizmi aracılığıyla

bir ülkedeki medya yapılanmasının nüfuzlu ülkelerin medya yapılanmalarına bağımlı oldukları ve onların yansımaları olarak hizmet ettiklerini savunmaktadır (Yaylagül, 2010; Jung, 2017).

2.7.2.1.9. Suskunluk sarmalı kuramı (spiral of silence)

Suskunluk Sarmalı Kuramına göre, bireyler medyadaki haberlerde toplumdaki egemen görüşe paralel bilgi ve görüşlere maruz kalmaktadır. Ana akıma karşıt görüşte olan bireylerin kendi görüşlerini savunma gücü ve fırsatı bulamamakta ve çoğu zaman bu savunma davranışından dışlanma endişesi ile kaçınmaktadırlar. Bunun sonucunda suskunluk sarmalı oluşmakta ve kişiler sessiz kalarak güvende hissetmektedirler (Yaylagül, 2010).

Boz (1999, s. 42)'a göre Suskunluk Sarmalı Kuramı, kişilerinin düşüncelerinin başkalarının ne düşündüğüne bağlı olarak değişim gösterdiğini savunan sosyo-psikolojik görüşü temel almaktadır. Çünkü toplum içinde bazı görüşlerin yoğun bir destek görmesi o görüşün savunuculuğunun kuvvetlenmesine sebep olmaktadır. Egemen görüşe sahip bireyler görüşlerinin başkalarınca kabul edildiği algısı ile fikirlerini ifade etmekten çekinmezler. Bireylerin yalnız ve dışlanmış olma korkusu kitle iletişim araçlarının tekeldi yapısı ile düşünüldüğünde suskunluk sarmalının oluşması kaçınılmaz hale gelmektedir (Mutlu, 1998). Kitle iletişim araçlarının sunduğu ve yaydığı görüşe sahip olmanın toplumda kabul görmenin geçerli yolu olduğu kanısıyla hareket eden bireylerin suskun kalmasıyla sarmal büyümektedir (Kehya, 2018).

Özellikle günümüzde, sosyal medya platformları gibi interaktif ve hızlı iletişim mecraları ile bireyler fikirlerini kolayca paylaşabilmekte ve ana akım düşünce ekollerinin dışında kalan kitlelerin de rahatça görüş bildirme, tartışma ve bilgi edinme imkânları doğmaktadır. Yani bir anlamda günümüz iletişim teknolojileri ile iletişimin demokratik kanallarının oluştuğu ve suskunluk sarmalının kırıldığı düşünülmektedir (Türk, 2013).

2.7.2.1.10. Kültürel göstergeler ve “ekme-yetiştirme” kuramı (cultivation theory)

Bu yaklaşım, Pennsylvania Üniversitesi Annenberg İletişim Okulu dekanı olan George Gerbner tarafından 1960’lı yılların ortasında başlatılan “Kültürel Göstergeler” araştırma projesi kapsamında ortaya atılmıştır (Özkan, 2017).

Araştırma sonuçlarına göre televizyon gibi kitle iletişim araçlarının etkisi uzun dönemlidir. Televizyon aracılığıyla yayılan iletinin anında yaşam pratiğine dönüşmesi mümkün değildir. Televizyonun etkisinin kademeli olarak ve birikerek arttığı görüşünü savunan Kültürel Göstergeler’e göre, televizyon izlemek kısa süreli davranışları etkilemez iken tutumlara olan etkisi zaman içerisinde ortaya çıkmaktadır. Örneğin kişi televizyona ayırdığı vakit ile paralel biçimde televizyon dünyasından edindiği tutumları “ekme” ya da “ekmeme” kararını alabilmektedir. Haberler, reklamlar, dramalar vb. tüm iletiler inanç, değer ve düşünce mekanizmalarının etkilenmesine sebep olur. Bu sebeple, bu kişisel değer yargılarının değişime uğratacak filizlenme aşamasını tanımlamak amacıyla Gerbner “ekme” tabirini uygun görmektedir (Güngör, 2013). Kısaca, kişinin gördükleri ve duydukları onu doğrudan bir davranışı hayata geçirmeye itmezken bununla ilgili zihinsel bir algının zaman içerisinde oluşması ve yerleşmesine sebebiyet vermektedir: Kişi televizyondan maruz kaldığı ileti aracılığıyla doğrudan şiddet eylemine başvurmayı seçmese de şiddet hakkında olumlu/olumsuz algılar kişinin zihninde zaman içerisinde biçimlenmektedir (Yaylagül, 2010).

Bireylerin tutumları üzerinde en az kanaat önderleri kadar etkili olduğu söylenen kitle iletişim araçları konusunda Gerbner, medyanın semboller ve temsiller dolayısıyla yaşama dair gerçekliği yönlendirebilme kabiliyeti olduğu üzerinde durmaktadır (Işık, 2002; Özkan, 2017). Bu yaklaşıma göre kişilerin eş zamanlı olarak paylaştığı ve medya tarafından servis edilen değer, tutum ve önceliklerin belirlenmesi ve kalıcı hale getirilmesinden kitle iletişim araçlarının sorumlu olduğu düşünülmektedir (Özkan, 2017).

2.7.2.1.11. Eşik bekçiliği modeli

Medyada hangi unsurların haber yapılacağı ya da yapılmayacağı hususuna karar vermede “eşik bekçileri (gatekeeper)” söz sahibi olmaktadır. Eşik bekçileri, haber üretimi sürecinde daha ilk aşamalardan itibaren görev alan insanlardır. Tabir, haber kuruluşu ile izleyici ve okuyucuların tam arasındaki eşikte konumlanmış ve bu eşiği aşarak alıcı kitleye ulaşma konusunda uzmanlaşmış insanları nitelemektedir. Genellikle haberlerin editörlüğünü yapan grupların medyadaki eşik bekçileri olduğu bilindiğinden hangi olay ve olguların hangi öncelikle haber olarak sunulacağı hususunu bu grup belirlemektedir. Çalıştıkları medya kuruluşunun yanı sıra içinde bulundukları toplumun ve ülkenin gündemini belirleme, yönlendirme veya değiştirme kapasitesine sahiptirler (Mcquail ve Windhal, 2005; Yaylagül, 2010).

İletişim ve haber medyası çalışmalarında başvuru kaynağı olan “Eşik Bekçiliği” modeli, medyada yer alacak haberlerin belirlenmesi, şekillendirilmesi, sunulması ve tekrarlanabilirliğinin kontrol edilmesidir (Agee, Ault ve Emery, 1985:33). Modele göre, haber niteliği olabilecek bilgiler henüz elde edilme aşamasındayken editörlerin müdahil olmasıyla süreç farklı bir boyut kazanmaktadır. Bu noktada haberdeki olgular adeta yeniden yaşanabilir hale getirilmektedir. Ancak haberin alıcıları, bu kez eşik bekçilerinin kurguladığı yeni bir versiyon ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Narmanlıoğlu, 2016).

Eşik bekçilerinin kişisel görüşleri, politik yönelimleri ve sınıfsal özellikleri haber metninin sunduğu mesajın niteliğini belirlemektedir. Tam bu noktada sunulan içerikte ön kabullere; mülkiyet ilişkilerinin, sermayedarların ve siyasi gücü elinde bulunduranların fikirsel yapısına ve medya kuruluşunun örgütsel politikasına rastlamak mümkündür. Özellikle günümüzde, eşik bekçilerinin belli siyasi ya da ekonomik yapılarla iç içe geçmiş

konumlarından ötürü belli mesajları iletmede görevli organlar haline gelmiş olmaları kaçınılmazdır. (Herman ve Chomsky, 2006; Oktay, 2019).

2.7.2.2. Eleştirel iletişim kuramları

2.7.2.2.1. Frankfurt okulu

Max Horkheimer öncülüğünde kurulan Frankfurt Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (Frankfurt Okulu) 1930-40'lı yıllarda faaliyet göstermeye başlamış ve kapitalist sisteme eleştirel bir yaklaşımla felsefe, medya ve kültürel çalışmalar ekseninde araştırmalar yapmıştır. Max Horkheimer, Theodor W. Adorno, Herbert Marcuse ve Walter Benjamin gibi isimlerin yürüttüğü çalışmalar başta pozitivism, estetik, sanat, kültürel çalışmalar ve iletişim çalışmaları gibi pek çok konuyu kapsayan eleştirel bir teori üretmişlerdir. Medya üzerine çeşitli fikirleri öne sürmüş olsalar da iletişim araçlarının bütüncül ve ileriye dönük bir incelemesi gerçekleştirilmemiştir (Curran, 1982; Bottomore, 2013).

Frankfurt Okulu kuramcıları kitle toplumu kavramı çerçevesinde iletişim araçlarına ve medyaya olumsuz bir bakışla yaklaşmaktadır. Okula göre, iletişim araçları karşı konulamaz ve yönlendirici bir güç olarak eğlence ve enformasyon endüstrisinin çıktıları olan belirlenmiş tutum, yönelim ve davranışları kitlelerin sisteme bağımlılığını sağlayacak şekilde inşa eden yapılar olarak görülmektedir (Yaylagül, 2010; Heins, 2017).

Herbert Marcuse, televizyon aracılığıyla tek boyutlu olan bir toplumu yönetmenin ve baskı altında tutmanın mümkün olduğunu belirtmektedir. Kitle iletişim araçları vasıtasıyla bilginin yönetildiği, sınırlandırıldığı ve kontrol edildiğini söyleyen Marcuse, bireylerin manipüle edilmesi ve sosyal baskı aracı olarak kullanılmasında televizyonu suçlamaktadır. Televizyon, mevcut kültürü ve karşıt görüşleri yok ederken; çağdaş kapitalist düzenin

toplumsal ve kültürel anlamda yeniden üretimi için geliştirilen fikir ve davranışları aşlamaktan sorumlu bir mekanizma olarak görülmüştür (Marcuse, 1964; Varol, 2011).

Frankfurt Okuluna göre toplumdaki diğer metarlardan çok da farklı olmayan kitle iletişim araçları da ticarileşmeden ve sermayeleşmeden payını almıştır. Nitekim, kapitalist düzenlerde kâr etmek temel gaye olduğu için kitle iletişim araçlarının diğer yapılar gibi sermayeye bağımlı olduğu bilinmektedir. Sermayeyi elinde tutan medya kuruluşları faaliyetlerini yürütmekte zorlanmayacak, reklam ve sponsorluklar aracılığıyla sermayesinin sürdürülebilirliğini de sağlayacaktır. Ancak zaman içerisinde medya, tamamıyla sermaye sahiplerinin siyasetine uygun şekilde faaliyet gösterme zorunluluğuyla karşılaşacaktır. Dolayısıyla, sermaye bağımlılığı sebebiyle Frankfurt Okuluna göre medyanın ve genel olarak kitle iletişim araçlarının bağımsızlığı söz konusu olamamaktadır. Frankfurt Okulu teorisyenleri bu noktada medyayı kitle kültürü ve kitle toplumunu oluşturma yönüyle eleştirmenin ötesine geçerek medyanın denetimi ve kontrolünü sağlayan sermaye sahiplerini de eleştiriye tabi tutmaktadır (Kruckeberg ve Tsetsura, 2008; Zhen,2016).

2.7.2.2.2. İngiliz kültürel çalışmaları

Bir diğer eleştirel görüş olan İngiliz Kültürel Çalışmaları medyanın egemen sınıfa ait görüş ve değerleri topluma yaymakla görevli ideolojik oluşumlar olduğunu savunmaktadır. Richard Hoggart, Edward Palmer Thompson, Raymond Williams, Stuart Hall gibi birçok ismin Gramsci'nin “hegemonya” ve “tahakküm”; Althusser'in ise “devletin ideolojik ve baskı aygıtları” kavramlarını temel alan yaklaşıma göre medya alt kültürler arasında eleştirel bir bakış açısının gelişmesini engellemektedir. Medya, gerçekleri çarpıtmak ve iktidar yapısının yaşamasına yardımcı olmak amacıyla faaliyet gösteren bir mecra olarak tanınmaktadır (Yaylagül, 2010).

İngiliz Kültürel Çalışmaları, medya incelemelerinde yapısal dilbilim ve göstergebilim tekniklerinden yararlanmıştır. Medyanın dili ve ideolojisine yönelik incelemelerde Ferdinand Sussure, Roland Barthes ve Levi-Straus'un yapısal dilbilim ve gösterge bilim tekniklerinden faydalanan yaklaşım özellikle Barthes'ın temel ve yan anlam ayrımından faydalanmıştır. Bu ayrıma göre medyada yer alan her şey ilk algılandığı haliyle geçerli olmamakta çoğu zaman detaylı bir inceleme sonucu gizli ve çarpıtılmış anlamlara da rastlanılmaktadır. Bu yan anlamlar incelikli bir biçimde kullanıldıkça zaman içerisinde topluma aktarılmaktadır (Yaylagül, 2010).

Medya içeriklerinde yer alan ideolojik öğelerin bireyleri ne derece etkileyeceği hususunda Stuart Hall'ün "kodlama ve kodaçımı" kavramı oldukça önemlidir. Hall, bireylerin medyadan aldıkları malzeme ne olursa olsun anlam dünyalarını kendi öncelikleri çerçevesinde oluşturduklarını belirlemektedir. Birey, içerikte yer alan ideolojik öğeleri bazen mesaja direnen ve onu reddeden "muhalif" biçimde; bazen ise egemen görüşün talebine paralel olarak "destekler" biçimde açımlayabilir. Yani kişi içerikte işlenen kodları yine kendi görüşleri ve ideolojileri perspektifinde açmakta ve alımlamaktadır (Hall, 1999, s. 204; Akgün ve Arık, 2021).

İngiliz Kültürel Çalışmaları, kitlelerin medya tarafından onlara sunulan her şey karşısında korunmasız olduğu ve medyanın aktif, izleyici ve okuyucuların ise pasif olduğu görüşüne karşı çıkarak; oluşturulan içeriğin üretim aşamasında değil tüketim aşamasında anlam kazanacağını savunmuştur. Frankfurt Okulu aksine ekonomik politik değil ideoloji ve dil eksenli bir yaklaşımla medyayı ele almıştır. Aynı zamanda Kültürel Çalışmalar yaklaşımı, metin içeriklerinin söylem analizi aracılığıyla, egemen ideolojinin hangi söylemleri yeniden ürettiğini veya metnin alıcıları tarafından hangi söylemlerin ters çevrildiğini ortaya koymuştur (Arık, 2004).

2.7.2.2.3. Ekonomi politik yaklaşım

İnsanların yaşamlarını sürdürebilmek amacıyla gerçekleştirdikleri tüm üretim ve değişim faaliyetlerini inceleyen “ekonomi politik” yaklaşımı, üretim ve değişimin birbirlerinden farklı işlevleri olan ancak birbirlerine koşullandırılmış iki unsur olduğunu savunmaktadır. Buna göre, üretim ve değişim tarihin farklı dönemlerinde farklı güç ilişkileri ve ekonomik faaliyetlere göre yorumlanmakta dolayısıyla tarihsel ve sınıfsal bir yaklaşım olduğu savunulmaktadır (Engels, 1975).

Ekonomi politik genel anlamda politika ve ekonomik örgütlenme ile sosyal ve kültürel yaşam arasındaki ilişkiyi ele alarak farklı sosyal ve ekonomik statülerin iletişim etkinliğini yürütme biçimlerine odaklanmaktadır. Yaklaşımın temel düşüncesi ise medya örgütlenmesinin politik ve ekonomik gücü elinde tutanlar tarafından yürütüldüğü üzerine kurulmaktadır (Yaylagül, 2019). Ekonomi politiğe göre, medya endüstrisinin üretim biçimi ekonomik yapısal ve politik faktörler çerçevesinde belirlenmektedir. Özellikle bu endüstride gerçekleşen tekelleşme ve medyanın yine ona sahip olanlarca denetlenmesi, belirli bir sınıfsal grubun görüşlerini meşrulaştırmaya zemin hazırlayan bir araç olarak görülmektedir (Severin ve Tankard, 1997). Medya ve kültür endüstrisi, kârını maksimize etmeye odaklanmış olup bunu sağlayabilmek adına piyasadaki rakip kuruluşlarla oligopolistik bir yarışa girmektedirler. Bu yarışta reklamcılığın ve ticaretin belirlediği kurallara uymak durumunda olan bu endüstriler, en fazla sayıda müşteriyi (izleyici ve okuyucu) toplamak için bu kitleyi kendisine çekmek zorundadır. Kısacası bu endüstriler, kâr etmek, piyasa koşullarına uyum sağlamak ve aynı zamanda devletin yasal düzenlemeleri ile hayatta kalmak zorundadır (Yaylagül, 2010).

Dallas Smythe, medya endüstrilerinin işleyiş mekanizmalarının anlaşılması için iktidar süreçlerinin detaylı şekilde incelenmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Medya endüstrisinin

Üretim, değişim ve denetim ilişkileri yerine kalite ve kaynak sağlanması gibi unsurlarına dikkat çeken Smythe, genel ekonomi politik yaklaşımın dışına çıkarak medyanın yalnızca üretim yapısıyla değil; içerik, anlam ve simgeleriyle de ilgilenmiştir. Smythe, medyanın egemen konumunun etkisinin, alternatif tüketim ilişkileri yoluyla kırılabileceği ihtimalini göz ardı etmemektedir (Smythe, 1960).

Nicholas Garnham ise yapmış olduğu çalışmada medyanın geleneksel iletişim rolünden çok, hizmet ve teknoloji üretimi ve bu üretimin sembolik anlamının üzerine eğilmektedir. Garnham da Smythe gibi kitle iletişim araçlarının sosyal yapı ve gruplar, g mekanizmaları ve hegemonya üzerindeki yönlendirici ve meşrulaştırıcı gücünü açıklamaya çalışmaktadır (Garnham, 1990).

2.8. Terör Saldırısı Haberlerinin Medyada Yer Alış Biçimleri

Terör saldırısı haberlerinin medyada yer alma biçimleri, habere maruz kalan okuyucu ve izleyici üzerindeki etkisi ve terör saldırılarının geleceğini etkilemedeki rolü açısından tartışma konusu olagelmıştır. Özellikle saldırı haberlerinin bireyin algıları ile mevcut gerçeklik arasında tutarsızlık oluşturması sebebiyle bireyler için oldukça problematik olabileceği üzerinde durulmaktadır (Gerbner ve Gross, 1976; Morgan ve Shanahan, 1997). Çünkü, yoğun bir biçimde medyada yer alan terör saldırısı haberlerine maruz kalmak dünyanın ve bilhassa yaşanılan toplumun geri döndürülemez biçimde tehlikeli bir yer olarak resmedilmesine sebep olmaktadır (Gerbner ve Gross, 1976).

Bergan ve Lee (2018)'nin çalışması medyada terörle ilgili her türlü haberin terör korkusunu ve terör saldırısı algısını etkileyip etkilemediğini ölçmüş ve sonuç olarak izleyici kitlenin olumsuz bir biçimde etkilendiği sonucuna varmıştır. Aynı zamanda eğitim düzeyi yüksek veya düşük olan kişiler arasında medyadaki terör saldırısı haberlerini algılama ve terör

korkusu geliştirme açısından anlamlı bir fark bulunmadığını da vurgulamışlardır. Bu noktada Bergan ve Lee, çalışmaları ile alan yazındaki geçmiş çalışmaların bulgularını destekler nitelikte bulgulara ulaştıklarını belirtmektedir. Ancak bazı görüşler özellikle terör ve doğal afetlere ilişkin haberlere maruz kalan bireyler arasından eğitim düzeyi yüksek kişilerin en azından bu haberleri değerlendirme yetisi bakımından eğitim düzeyi düşük bireylere nazaran daha başarılı olabileceğini öne sürmektedir (Loewenstein, Weber, Hsee, ve Welch, 2001).

Beckmann, Dewenter ve Thomas (2017), yaptıkları çalışma ile 2013 yılında Boston Maratonu esnasında gerçekleştirilen terör saldırısına dair haberlerde bombalama sırasında öldürülen bir gencin fotoğrafı gibi duygusal tesir yaratan içeriklerin bireylerin medya ile ilgili sıradan zamanlardaki eleştirel düşünme gibi bilişsel becerilerini engellediğini saptamıştır. Loewenstein, Weber, Hsee, ve Welch (2001) de benzer şekilde, normal şartlarda medyanın sunduğu içeriklere eleştirel bir bakışla yaklaşan çoğu bireyin, duygusal tesir yaratma gücü yüksek görseller karşısında bu yetiden yoksun kıldığını savunmaktadır.

Terör saldırılarına ilişkin haberlerin yeni saldırıların gerçekleşmesi üzerinde etkisi olup olmadığı hususunda Beckmann, Dewenter ve Thomas (2017), yayınlanmış haberlerin kısa vadede saldırıların niteliği üzerinde etkisi olabileceğini; ancak saldırı sayısında herhangi bir artış veya azalış meydana getirmeyeceğini savunmaktadır. Saldırıların uzun zaman önce planlanmış olması sebebiyle faillerin yalnızca medyada yer almayı kolaylaştıracak ve kalıcılaştıracak saldırı biçimlerini tercih edebileceğini vurgulamaktadır. Orta ve uzun vadede ise saldırı sayısı, niteliği ve çeşitliliğinde medyanın dikkatini çekecek şekilde farklılaşmalar olabileceğini belirtmektedir.

2.8.1. Dijital medyada yayıncılık etiği ve terör haberleri

Medyanın dijitalleşmesi ve çevrimiçi mecraların haberleşme ve iletişim kurmanın en kolay biçimi olarak ortaya çıkması neticesinde dijital medyada yer alan haberlerin etik değerlere uygunluğu tartışmalara konu olmaktadır. Medya çalışanı olan ve olmayan herkesin bilgi aktarımı yapabileceği bu yeni mecralarda geleneksel gazetecilik norm ve kurallarının geçerliliği tartışmalı bir konuma taşınmıştır (Geray ve Aydoğan, 2010).

Dijital medyanın etik sorunları ve ikilemleri; otorite ve kontrol eksikliği, bilginin yeniden, zaman ve mekân kısıtlaması olmaksızın dağıtımı, reklamların ve ticari çıkarların bilgiye etkisi, çevrimiçi içeriklerin hızından ötürü teyit edilememesi, güvenilirlik, mahremiyet, bilgi edinme kaynaklarının doğrulanamayacak sayıda çeşitli oluşu ve kaynakların şeffaf olmayışı gibi birçok unsuru içine alacak şekilde genişletilebilmektedir (Erdoğan, 2013). Özellikle medyanın tüketicileri olan okuyucu ve izleyicilerin taleplerine paralel olarak medyanın sunduğu fotoğraf gibi çarpıcı içeriklerin kullanımının etik problemler arasında en sık rastlananlardan biri olduğu vurgulanmaktadır. Bu gibi içeriklerin manipülasyona açık olmaları sebebiyle birçok farklı yönden etik soruna yol açabileceği bilinmektedir (Atabek, 2006; Yarı, 2009).

2.8.1.1. Farklı yayın kuruluşlarının yayıncılık etikleri

Aşağıda, bu çalışma kapsamında taramaya dâhil edilen yayın kuruluşları tarafından yayınlanan, kuruluşun gazetecilik ve yayıncılık değerlerini açıklayan ve her kuruluşa göre çeşitlilik gösteren Yayıncılık Esasları/Yayın Etiği/Etik Kodları yer almaktadır. Fox News (Fox Broadcasting Company) ve Sputnik kuruluşlarının resmi kanallarınca yayınlanmış herhangi bir Yayıncılık Esası/Yayın Etiği/Etik Kod belgesine ulaşılamamıştır.

2.8.1.1.1. ABC news

ABC (American Broadcasting Company), editoryal standartlarından bahsederken medyanın tıpkı kamu görevlileri, politikacılar, kamuoyu veya yorumcular gibi kasıtlı veya kasıtsız olarak aşırılık ve bölünmeyi körükleyebileceğini ve bu sebeple de kuruluşun editoryal tutumuna özellikle dikkat ettiğine vurgu yapmaktadır. Irkçılık, nefret söylemi, terör saldırıları veya katliamlar söz konusu olduğunda haber sunumunun taklitçi davranışlara sebebiyet verebileceği ve ciddi derecede zarar yaratabilecek fikirleri yayabileceğini savunmaktadır. Ayrıca ABC'ye göre bu haberlerin dikkatsiz sunuluşu savunmasız toplulukların ve bireylere karşı önyargı ve damgalamaları da arttırabilmektedir. Özetle ABC, editoryal standartları gereği diğer kitle iletişim araçlarıyla birlikte, kamuoyunu şekillendirmede ve halkı bilgilendirmede kritik bir rol oynadığını ileri sürmektedir. Özellikle terör saldırısı ve benzeri hassas olguların sunumundaki tutumlarından bahsetmesi sebebiyle ABC'nin haber çerçevelemesinin ilkelerine diğer editoryal hususlardan daha fazla önem verdiğini göstermektedir (ABC, 2019).

2.8.1.1.2. Al Jazeera

Kuruluş; dürüstlük, cesaret, adalet, denge, bağımsızlık, güvenilirlik ve çeşitlilik gibi gazetecilik değerlerine bağlı kaldığını ve ticari ya da politik çıkarları öncelemediğini vurgulamaktadır. Al Jazeera gerçeğe ulaşmaya ve bunu gönderi, program ve haber bültenlerinde geçerliliği ve doğruluğu konusunda şüpheyi yer bırakmayacak şekilde yayınlamaya çalıştığını savunmaktadır. Suç, savaş, zulüm ve felaket mağdurlarının, onların yakınlarının ve izleyicilerimizin hassasiyetlerini dikkate alarak net, olgusal ve doğru bir resim sunmak için her konuyu veya hikâyeyi gereken dikkatle ele alıp bireysel gizlilik ve kamusal edebi göz önünde bulundurduğunu açıklamaktadır. Al Jazeera'ya göre farklı bakış açılarını ön yargısız sunumu ve toplumun tüm ırk ve kültürlerinin değerlerini tarafsız bir yansımasını

yayınlamak oldukça önemlidir. Spekülasyon ve propagandadan kaçınmak için bir içeriğin görüş veya analiz olması hususunda dikkatli bir ayrıma gidilmesi gerektiğinin altını çizen kuruluş olası bir hatada derhal düzeltmeye gidilmesi gerekliliğini savunmaktadır. Son olarak özellikle gazeteci ve muhabirlerinin maruz kalabileceği saldırganlık ve taciz eylemlerinde meslektaşların yanında olduğu ve onlara destek verdiğini belirtmektedir. Basın ve basın personelinin özgürlüğü için Arap ve uluslararası gazetecilik sendikaları ve dernekleriyle iş birliği yapılmasının önemine de dikkat çekmektedir (Al Jazeera, tarih yok)

2.8.1.1.3. BBC

Politikaları gereği olayın gerçeğine ulaşmak ve üretilen içeriğin doğruluğundan emin olmayı temel prensiplerden sayan kuruluş, ürettiği her şeyin; kaynağının iyi, sağlam kanıtlarla desteklenmiş, test edilmiş ve açık bir dille sunulmuş olmasını ilke edindiğini belirtmektedir. BBC (British Broadcasting Corporation), spekülasyondan uzak durduğunu ve dünyayı olduğu gibi yansıtmayı hedeflediğini, yenilikçi ve iddialı içerikler yayınlarken savunmasız bireyleri korumak ve rencide etmekten kaçınmayı da göz önünde bulundurarak bir denge kurduğundan bahsetmektedir. Özellikle konu çocuklar olduğunda yayın politikalarına uymanın daha da önemli hale geldiğini eklemektedir. Bu noktada BBC birçok yayın kuruluşunun belirttiği hassasiyetleri ön plana aldığını öne süren bir davranış/yayın kodunu tercih etmiştir (BBC, tarih yok).

2.8.1.1.4. CNN

Televizyon veya çevrimiçi mecralarda CNN (Cable News Network) gazetecilerinin yüksek etik standartlara uyduğu ve dürüstlük ilkelerine bağlı çalıştıklarını savunmaktadır. Adil ve dürüst muhabirlerin kamuoyuna ulaşmadan önce içeriklerinin gerçekliğini doğrulama gerekliliğinin önemine vurgu yapmaktadır. Basının özgür ve bağımsız olması gerektiğine inanan kuruluş gazeteciliğin temel ilkelerinden biri olarak muhabirlerin, yapımcıların,

televizyon ekibinin gerçekleri arama ve halka bildirme yükümlülüğünü, hükümetlerin veya diğer dış etkenlerin müdahalesi olmadan gerçekleştirdiğini savunmaktadır. Aynı zamanda oluşturulan içeriklerin çeşitliliği kuruluşun başarısı için oldukça önemli görülmektedir (CNN, tarih yok; Accountable Journalism, tarih yok).

2.8.1.1.5. *The Guardian*

Kuruluş, olay ve hikâye ile doğrudan ilgili olmayanların veya dil, din etnisite veya cinsel yönelim gibi özel bilgilerin bireylerin rızaları olmadıkça ve haber içeriği bu bilgilerin paylaşılmasını gerektirmediği müddetçe içerikte yer almaması gerekliliğini savunmaktadır. Herhangi bir konu ve olguya yönelik olarak personel tarafından ön yargılı ve aşağılayıcı atıf ve yorum yapılmasının kabul edilmeyeceğini belirten Guardian özellikle bir suça tanık olan ya da suç mağduru olan çocukların potansiyel olarak savunmasız durumlarına özel bir hassasiyet gösterdiğinin altını çizmektedir (The Guardian, 2011).

2.8.1.1.6. *The Independent*

Doğru ve okuyucuyu yanıltmayacak içerikleri yayınlamayı birincil tercihleri şeklinde ifade eden Independent içeriğin samimi olmayan ifadelerle geçirilmesine de bilgilerin çarpıtılmasına da karşı olduğunu belirtmektedir. Kişilere, örneğin cinsel yönelimi, dini, etnisitesi veya mevcut bir hastalık ve engel durumuna dayalı olarak ayrımcılık yapılmamasına özen gösterdiğini vurgulamaktadır. Bu anlamda bireylerin bu yönlerine karşı aşağılayıcı referanslara yer verilmemesi anlamına gelmekle birlikte aynı zamanda haber niteliği olan olay ile doğrudan ilgili olmadıkça bu yönlerden içerikte bahsedilmemesi anlamına da gelir (The Independent, tarih yok).

2.8.1.1.7. Reuters

Reuters halka bildirecekleri materyallerin şiddet, cinsel veya hassas içeriğe sahip olması durumunda bu içerikleri kamuoyuna gerçeklikle iletme yükümlülüğü olduğundan bahsetmekle birlikte; bu tür materyallerin ilgili kişilerin haysiyetine zarar verebileceğinin, bazı durumlarda izleyici veya okuyucunun gerçekleri mantıklı bir şekilde görmesini ve anlamlandırmasını engelleyecek kadar zararlı işlevlerinin olabileceğine de vurgu yapmaktadır. Bu tür materyalleri yayınlamak için geçerli bir sebep ve genellikle kıdemli bir editörün kararına başvurulması gerekliliğinden bahsetmektedir. Evrensel bir yayın organı olarak farklı ihtiyaç ve değerlere sahip kitleler için hassasiyet göstererek bu tür materyallerin gerekli olup olmadığı üzerine düşünmenin önemini vurgulamaktadır (Reuters, tarih yok).

2.8.1.1.8. The New York Times

Okuyucularına olabildiğince adil ve açık bir şekilde davrandığını iddia eden kuruluş, basılı veya çevrimiçi platformlarda gerçeği doğrudan öğrenebilecekleri bir platform sunduğunu öne sürmektedir. The New York Times personelinin intihal yapması veya bilerek/bilmeyerek yanlış bilgiyi okuyucularla paylaşması durumunda personelin bu davranışına müsamaha gösterilemeyeceği şeklinde yayın politikasına-sahiptir. Aynı zamanda kuruluş “Etik Gazetecilik” ilkeleri kapsamında yayınladığı metinde gazetecilerinin uyması gereken kuralları şu şekilde örneklendirmiştir: Örneğin yakın geçmişte Ortadoğu’da bulunmuş bir muhabirin camide veya sinagogda bir sohbet içerisinde bulunması normal karşılanabilecekken; İsrail veya Arap Devletleri lehine lobi faaliyetleri ile ilgilenen bir grup önünde konuşmaması beklenmektedir. Yine çevre hakkındaki haberlerin muhabirliğini yapan bir personel, çevre politikalarını etkileme amacı güden bir grup ile konuşmamalıdır. Bu noktada, etik ilkelerini daha geniş bir yelpazede web sayfası aracılığıyla yayınlamış olan The

New York Times'ın politikalarının gazetecilerin sorumlulukları ve ilkeleri çerçevesinde oluşturulmuş olduğu açıkça belirtilmektedir (The New York Times, 2004).

2.8.1.1.9. The Washington Post

Haber içerikleri ve haber sunuşu ile ilgili olarak ilkelere yer veren The Washington Post, editörlerinin potansiyel olarak rahatsız edici olan ancak aynı zamanda haber değeri olan bir materyalin okuyucuya sunulduğunda materyaller hakkında görsel ve / veya yazılı uyarılar kullanmaları gerekliliğinden bahsetmektedir. Örneğin; eğer bir bağlantıya tıklanıldığında uygunsuz bir içerik ile karşı karşıya kalınacaksa "Uyarı: bu site savaşın grafik görüntülerini içeriyor!" benzeri bir uyarı yazısı yayınlanabilir. Bilgilerin kaynağı konusunda da gazetenin kendi kaynakları ile oluşturulmayan haberlerde alıntılara atıf yapılmasının gerekliliğini vurgulanmaktadır. Materyalin diğer medya kuruluşlarından aktarılması eksiksiz olmalı ve intihale yer verilmemelidir. Eğer kuruluşun personeli olan muhabir olay yerinden aktarım yapamıyorsa olayın tanıklar tarafından aktarıldığı belirtilmelidir. Son olarak, bir okuyucu hata bulduğunda katılım ekibi bunu düzeltmeli ve düzeltme yapıldığı The Washington Post tarafından belirtilmelidir (The Washington Post, 2016).

2.8.1.1.10. VOA News

VOA (Voice of America) tüzüğünde, tüm raporlama, programlama, çevrimiçi ve sosyal medya içeriğinde doğru, objektif ve önyargıdan uzak olma ilkesine vurgu yapmaktadır. Raporlarında şiddeti, önyargıları veya yanıltıcı vurguları desteklemez. Doğruluk ve tarafsızlığın en yüksek önceliklerinden olduğunu belirten kuruluş, olayların kapsamlı, güvenilir ve tarafsız bir tanımını sunmak için yasal bir yükümlülüğün varlığından bahseder, aynı zamanda ABD Hükümeti veya yetkililerinin temsilcisi olmadıklarının dolayısıyla onlar adına konuşmadıklarının da altını çizerek. VOA, raporlarındaki, yayınlarındaki, web ve sosyal medya sitelerindeki hata ve eksiklikleri en hızlı şekilde düzeltmeyi prensip edindiğini

belirtmektedir. Haberleri, programları, çevrimiçi ve sosyal medya içeriklerini hazırlayanlar için taraftar görüntüsü veren herhangi bir eylem veya ifadeden kaçınma gerekliliğine vurgu yapan VOA, bireyler ve gruplar kendilerini “o etiketle” tanımlamadığı müddetçe hiçbir birey ve grup için etiket veya olumsuz tabir kullanılamayacağını da belirtmektedir. VOA ilkelerine göre VOA gazetecileri bir olayı uydurmak, tahrif etmek veya dramatize etmekten kesinlikle kaçınır; bilgileri, görsel ve sesli içeriklerini okuyucu ve izleyicileri yanıltmak amacıyla kullanmamalıdır. Özetle VOA, Amerika'nın ve dünyanın politik, coğrafi, kültürel, etnik, dini ve sosyal çeşitliliğini yansıtmak amacı güttüğünden haberlerinde olayın doğru, tarafsız ve kapsamlı bir açıklamasını sunmak için çabaladığını öne sürmektedir (Voice of America,2009).

3.Gereç ve Yöntem

3.1. Araştırmanın Yöntemi

3.1.1. Gereç ve yöntem

Küresel yayın kuruluşlarının haberlerini filtreleme imkânı sunan ve haber içeriklerine erişim imkânı sunan Habermetre³ isimli portal aracılığıyla 01.01.2017 tarihinden 01.02.2017 tarihine dek, seçili medya organları tarafından yayınlanan ve “Reina”, “attack (saldırı)” ve “terror (terör)” sözcüklerini içeren tüm haberler tarama kapsamında listelenmiştir.

Belirlenen zaman aralığında yayınlanan haberleri taramak amacıyla çalışmanın başlangıcında ABD kaynaklı *The Economist*, *The New York Times*, *Financial Times*, *Wall Street Journal*, *The Washington Post*, *Voice of America*, *Associated Press*, *CNN*, *Fox News*, *ABC News*; İngiltere kaynaklı *Reuters*, *BBC*, *Independent*, *The Guardian*; Almanya kaynaklı *Bild*, *Deutsche Welle*, *Der Spiegel*; Fransa kaynaklı *Le Monde*, *Le Figaro*, *AFP*; Çin kaynaklı *China Daily*; Rusya kaynaklı *Sputnik*; İsrail kaynaklı *Haaretz*; Katar kaynaklı *Al Jazeera* ve AB kaynaklı *Euronews* olmak üzere yirmi beş yayıncı kuruluşu seçilmiş olup bu kuruluşların yayınladıkları çalışma konusu ile “ilgili görülen” toplam 877 habere ulaşılmıştır. Ancak bu medya kuruluşları içerisinde, yalnızca *The New York Times*, *The Washington Post*, *Voice of America*, *CNN*, *Fox News*, *ABC News*, *Reuters*, *Independent*, *BBC*, *The Guardian*, *Sputnik* ve *Al Jazeera* kuruluşlarının geçmişe dönük haberlerine erişim sağlanabildiğinden çalışmaya bu kuruluşlar ile devam edilmiştir. Dolayısıyla analiz aşamasında değerlendirilebilen haber sayısı 254 olmuştur.

Portal üzerinden gerçekleştirilen tarama kapsamında haberlerin URL adresi, yayımlandığı saat, ana sayfada kalma süreleri, haber başlıkları ve haberlerin özetinin yer aldığı

³ Habermetre portalı ile ilgili detaylı bilgi için: <https://www.habermetre.com/>

bir listeye erişilmiştir. Her bir habere URL üzerinden ulaşılmıştır. Ulaşılan haberler “Değişkenler ve Kodlama” başlığında yer alan kodlama tablosu dikkate alınarak iki ayrı kodlayıcı tarafından birbirinden bağımsız bir şekilde kodlanmıştır. İlk kodlama toplam haber sayısının (254) %20’sine denk gelen 50 haber ile gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada kodların uygunluğu test edildikten sonra kod kategorizasyonunda yapılan değişiklikler sonrasında ikinci bir kodlama aşaması olarak iki kodlayıcıdan biri tüm haberleri, diğeri ise haberlerin %10’unu kodlamıştır. Tutarsızlıkları saptamak amacıyla tüm kodlama sayfaları karşılaştırılarak analiz için bir veri seti kullanılmıştır. Böylece kodlayıcılar arası güvenilirlik (*intercoder reliability*) sağlanmıştır. Son olarak kodlama verileri bir Microsoft Excel tablosuna aktarılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın bulguları yüzdelik gibi tanımlayıcı istatistikler aracılığıyla sunulmuştur.

3.1.2. Araştırma soruları

1. Uluslararası medya 1 Ocak 2017 Reina saldırısını nasıl algılamıştır?
2. Yayın kuruluşları arasında saldırıyı gündeme getirme açısından fark var mıdır?
3. Yayın kuruluşlarının yayın politikaları saldırı haberini gündeme getirme açısından bir fark yaratmış mıdır?

3.1.3. Hipotez

1. Dini motifli bir örgüt terör saldırısı gerçekleştirdiğinde, Avrupa ve ABD medyası seçili diğer ülkelerin yayın kuruluşlarına göre saldırı haberini daha fazla gündemde tutma eğilimindedir.
2. Uluslararası medya, Türkiye’de gerçekleşen terör saldırılarına ilişkin haberlerinde olumsuz algı oluşturunca ve infial yaratıcı söylem ve içeriklere yer vermektedir.
3. Terör saldırısı haberlerinde görsel içerik kullanımı yaygındır.

4. Terör saldırısı haberlerinde tercih edilen görseller (fotoğraf/video) kan, ölü ve yaralı içeren içeriklerden oluşmaktadır.

3.1.4. İçerik analizi yöntemi

Bu çalışmanın da araştırma yöntemi olarak yararlanılan ve birçok iletişim araştırmasında sıklıkla kullanılan “içerik analizi” yöntemi, yayınlanan içeriklerdeki iletinin anlaşılır kılınması ve iletişimde kantitatif, nesnel ve sistemli bir çalışma imkânı yaratması özelliği ile bilinmektedir (Danker-Dake, 2008). İçerik analizi; iletiyi tanımlamaya, iletinin anlamı hakkında çıkarım yapmaya veya bağlamı hakkında yorum yapmaya yarayan sistematik, istatistiksel ve tekrarlanabilir bir yöntemdir (Riffe, Lacy ve Fico, 2014).

İçerik analizi aracılığıyla iletinin geleneksel yöntemlerle gözlemlenmesi dışına çıkılarak daha nicel ve objektif bir yorum yapma imkânı doğmaktadır. Özellikle hassas konulara dair içeriklerin incelenmesi açısından elverişli bir araştırma tekniğidir (Prasad, 2008). İçerik analizi, bağlama duyarlı olması ve sembolik anlamları gün yüzüne çıkarma konusunda işlevsel olması sebebiyle bilinenin aksine yalnızca nicel değil, nitel içeriğe dair verileri de sunabilmektedir (Stempel, 1989). Kullanılan kelime ve cümlelerin üretim biçimini çözmek dışında iletişimin mesajı ve yorumlarını da ortaya koyabilmektedir (Hardy, Harley ve Phillips, 2004). Yöntemin işlevselliği, araştırmanın kodlama aşamasındaki hata ve eksiklerin tespit edilmesi durumunda içeriğe dönerek tekrar kontrolün mümkün olmasında yatmaktadır. Bu noktada yöntem anket ve deneysel araştırma yöntemlerinden daha kullanışlı bir araştırma imkânı sunmaktadır. Ayrıca, içerik analizinde kodlar aracılığıyla oluşturulan matematiksel metot, çok fazla sayıda veya çok geniş içeriklerle çalışmayı mümkün kılmaktadır (Woodrum, 1984; Prasad, 2008).

Ancak içerik analizi yöntemi bazı durumlarda işlevsel olamamakta ve yöntem olarak uygulanabilirliğini kaybetmektedir. Örneğin; bu yöntem yalnızca mevcut olan içerik ile kısıtlı

olduğundan içeriği oluşturan ile içeriği yorumlayan kodlayıcının aynı semboller ve atıfları gördüğü teyit edilemediğinden diğer yöntemlere göre daha az geçerli ve güvenilir olduğuna dair yorumlar mevcuttur (Krippendorff, 1980; Savela, 2018).

Bazı durumlarda ise yöntemin yanlış kullanımından kaynaklı problemler meydana gelebilmektedir. Örneğin; bir sözcüğün metin içerisinde kaç defa kullanıldığına yönelik analizler ulaşılmak istenen sonuca yönelik bir yöntem olmayıp çalışmanın önemini ve anlamını yitirmesine sebep olmaktadır. Yine, bu yöntem aracılığıyla değişkenler arasındaki ilişkinin test edilmesi ve açıklanmaya çalışılması da yanlış bir strateji olup yöntemin çalışma alanı dışında kalmaktadır (Chadwick, vd., 1984).

Önceleri büyük oranda suç haberlerinin analizi amacıyla gerçekleştirilen içerik analizi, günümüzde birçok farklı disiplin için ortak çalışma alanı yaratmıştır. Çoğu zaman siyasi seçimlere ilişkin haberlerin ve seçmen kararlarını etkilemek amacı ile oluşturulan içeriklerin incelenmesi de içerik analizi yöntemi ile gerçekleştirilmektedir (Danker-Dake, 2008).

Geleneksel kullanım şekliyle içerik analizi, kendisine benzer bir yöntem olan “söylem analizi” gibi metinlerin analizi ile ilgilenmektedir. Ancak söylem analizinden pozitivist bir yaklaşım benimsemesi ve istatistiksel yöntemleri analize dâhil etmesi açısından farklılaşmaktadır (Cavanagh, 1997).

3.2. Analiz

3.2.1. Değişkenler ve kodlama

Haber analizi aşamasına geçmeden önce kodlama, aşağıda belirtilen kavramsal tanımların açıklamalarına dayanarak oluşturulmuştur:

Ana sayfada kalma süresi: Haberin ilgili yayın organının ana sayfasında yer aldığı süreyi,

Başlığın söylemi: Haber başlığının okuyucuya aktarılış şeklini,

Haber içeriği: Haber içerisinde yer alan konuları,

Fotoğraf/Video sayısı: Haberde fotoğraf ve video yer alıp almadığı, yer alıyorsa sayısal değerleri,

Fotoğraf/video içerik niteliği: Haberde resim, fotoğraf ve video gibi içeriklerin özelliklerini ifade eder.

Tablo I Kodlamayı Oluşturan Kavramsal Tanımlar ve Kodları Gösteren Tablo

Ana sayfada kalma süresi:	x: Bilgi yok, a: 0-8 saate kadar, b: 8-16 saate kadar, c: 16-24 saat
Başlığın söylemi	İnfial yaratan a: İslam ve terörizm bağı kurarak b: Türkiye ve terörizm bağı kurarak c: Güvenlik zafiyetinden bahsederek Açıklayıcı d: Saldırıyı açıklayıcı e: Saldırı sonrası süreci/adli süreci açıklayıcı Destekleyici f: Mağdurları destekleyici g: Resmi makamları destekleyici Suçlayıcı/Kınayıcı h: Faili/örgütü suçlayıcı/kınayıcı i: Resmi makamları suçlayıcı/kınayıcı Bilgi verici/Niteleyici j: Faile/örgüte ilişkin bilgi verici k: Mağdurlara ilişkin bilgi verici

	l: Mekana (olay yeri) ilişkin bilgi verici m: Olay ile doğrudan ilgili olmayan/ birincil öneme sahip olmayan bilgi (kodun alt başlığı yok)
Haber içeriği	Saldırıya ilişkin bilgi içeren a: Saldırımı açıklayıcı b: Mekanı açıklayıcı c: Saldırımı yorumlayıcı Saldırı sonrası sürece ilişkin d: Adli sürece ilişkin e: Saldırı sonrası toplumsal hayata ilişkin Faile ilişkin bilgi içeren f: Failin kendisine ilişkin g: Failin çevresine/örgüte ilişkin Mağdura ilişkin bilgi içeren h: Mağdurların kendilerine ilişkin i: Mağdurların çevresine yönelik Olumsuz Algı oluşturun j: İslam konusunda olumsuz algı oluşturun k: Türkiye konusunda olumsuz algı oluşturun Destekleyici l: Mağdurları destekleyici m: Resmi makamları destekleyici Suçlayıcı

	n: Resmi makamları suçlayıcı o: Faili/örgütü suçlayıcı/kınayıcı p: Yanlış/onaylanmamış bilgi içeren (kodun alt başlığı yok) r: Türkiye ve terör saldırıları ile ilgili retrospektif içerik(kodun alt başlığı yok) s: Olay ile doğrudan ilgili olmayan/ birincil öneme sahip olmayan bilgi (kodun alt başlığı yok)
Fotoğraf/Video sayısı:	x: Fotoğraf veya video yok Fotoğraf var a1: 1-3 adet a2: 4-5 adet a3: 5'ten fazla Video var b1: 1-3 adet b2: 4-5 adet b3: 5'ten fazla
Fotoğraf/video içerik niteliği:	Fotoğraf içeriği a1: Olay yeri a2: Fail / örgüt mensubu a3: Mağdur/Mağdur yakını a4: Sansür/uyarı içeren a5: Kan içeren a6: Ölü ve/veya yaralı içeren a7: Sembolik

	a8: Güvenlik güçlerini içeren a9: Siyasi figür / Resmi makam a10: Olay ile alakasız a11: Failin bulunduğu ev ve özel eşyalarını içeren Video içeriği b1: Olay yeri b2: Fail / örgüt mensubu b3: Mağdur/Mağdur yakını b4: Sansür/uyarı içeren b5: Kan içeren b6: Ölü ve/veya yaralı içeren b7: Sembolik b8: Güvenlik güçlerini içeren b9: Siyasi figür / Resmi makam b10: Olay ile alakasız b11: Failin bulunduğu ev ve özel eşyalarını içeren
--	---

Başlığın Söylemi üst başlığının “İnfial yaratan” alt başlığında yer alan “a: İslam ve terörizm bağı kurarak” ve “b: Türkiye ve terörizm bağı kurarak” kodları haberin başlık sunumunda İslam dininin ve/veya Türkiye’nin terörizmle ilişkili olduğuna dair olumsuz algı oluşturacak bir söyleme yer verildiği durumlarda kullanılmıştır.

Başlığın Söylemi üst başlığının alt başlığı olan “m: Olay ile doğrudan ilgili olmayan/ birincil öneme sahip olmayan bilgi” kodu, haber başlığında olayın meydana geliş biçimi, fail,

mağdur ve olayın sonucu gibi temel unsurlar yerine olayla doğrudan ilgili olmayan ancak temel unsurlar ile bir bağlantısı sebebiyle başlıkta bu hususta bilgi verildiği durumlarda kullanılmıştır.

Haber İçeriği üst başlığının “Olumsuz algı oluşturun” alt başlığında yer alan “j: İslam konusunda olumsuz algı oluşturun” ve “k: Türkiye konusunda olumsuz algı oluşturun” kodları, haber metni içerisinde İslam dinine ve/veya Türkiye’ye yönelik olarak olumsuz algı yaratacak söylem yer aldığı kullanılmıştır.

Haber İçeriği üst başlığının alt başlığı olan “p: Yanlış/onaylanmamış bilgi içeren” kodu, bir haber metninde henüz resmi makamlarca onaylanmamış ya da kuruluşun sonraki haberlerinde bilginin yanlışlığından ötürü düzeltme yapılmış olan içerikler mevcut ise kullanılmıştır. Aynı üst başlıkta yer alan “r: Türkiye ve terör saldırıları ile ilgili retrospektif içerik” kodu, haber içeriğinde Türkiye’de gerçekleşen diğer terör saldırıları konusunda da geriye dönük bilgi verildiği durumlarda kullanılmıştır. Son olarak “s: Olay ile doğrudan ilgili olmayan/ birincil öneme sahip olmayan bilgi” kodu haber içeriğinde olayın meydana geliş biçimi, fail, mağdur ve olayın sonucu gibi temel unsurlar yerine olayla doğrudan ilgili olmayan ancak temel unsurlar ile bir bağlantısı sebebiyle içerikte yer alan bilgiler söz konusu olduğunda kullanılmıştır.

Fotoğraf ve Video İçerik Niteliği başlığına ait kodlardan; “a4 ve b4” (Sansür/uyarı içeren) kodları, bir fotoğraf veya videonun belirli bir izleyici kitlesi için uygunsuz olacağı düşüncesiyle belirli kısımlarının buzlanması veya o görsel içeriğe ulaşılmadan önce bir uyarı yazısı ve işaretinin mevcut olması anlamına gelmektedir. “a5 ve b5” (Kan içeren) kodları, bir insanın vücudunun çeşitli bölgelerinde ve/veya gösterilen mekânda buzlanmamış/sansürlenmemiş halde kan bulunması durumunda kodlanmıştır. “a6 ve b6” (Ölü ve/veya yaralı içeren) kodları ise haber içeriğinde belirtildiği şekilde bir insana ait cansız bir beden ve/veya yaralanmış vücut görsellerinin paylaşılmış olması durumunda kodlanmıştır.

Kodlama sırasında “Ana sayfada kalma süresi” değişkeni haricinde bir haber tüm değişkenlerde birden fazla kod ile kodlanabilmektedir. Örneğin bir haber başlığında hem “d: Saldırıyı açıklayıcı” hem “h: Faili/örgütü suçlayıcı/kınayıcı” söylem kullanıldığında kodlamada her iki kod da yer almıştır. Bir haberde hem “d: Adli sürece ilişkin” hem de “l: Mağdurları destekleyici” içeriğe yer verildiğinde her iki kod da kodlanmıştır. Yine fotoğraf ve video içeriğinde üçten fazla fotoğraf ve bir adet videoya yer verildiyse bu hem “a2: 4-5 adet” hem de “b1: 1-3 adet” şeklinde kodlanmıştır. Dolayısıyla bulgulardaki sayısal değerler yayın kuruluşların toplam haber sayısı olan 254’ü aşabilmektedir.

3.2.2. Sınırlılıklar

Habermetre isimli portal aracılığıyla yapılan bu çalışmada portalın erişim sınırlılıkları çerçevesinde hareket edilmiştir. Portal üzerinden en ilgili üç anahtar kelime ile tarama yapıldığı için eğer 1 Ocak Reina Saldırısı ile ilişkili olan ancak “Reina”, “attack (saldırı)” ve “terror (terör)” sözcükleri dışında sözcük/sözcükler ile saldırıyı niteleyen haberler mevcut ise bunlara ulaşılması mümkün olmamıştır. Örneğin; bir yayın kuruluşu “İstanbul’un gözde eğlence mekânlarından birinde silahlı bir eylem gerçekleştirildi” şeklinde bir söylem tercih ettiyse bu söylemde çalışma kapsamında seçilen hiçbir anahtar kelime yer almadığı için bu haber taramamızın kapsamı dışında kalmıştır.

Bazı yayın kuruluşları (*The Economist*, *Financial Times*, *Wall Street Journal*, *Associated Press*, *Bild*, *Deutsche Welle*, *Der Spiegel*, *Le Monde*, *Le Figaro*, *AFP*, *China Daily*, *Haaretz*, *Euronews*) portal üzerinden yapılan taramada şartları sağladığı için taranan haber listesinde yer alırken; haberlere URL adresleri üzerinden çeşitli sebeplerden ötürü erişilemediği için (haber kaldırılmış/yayın kuruluşuna abonelik talep edilmiştir) her bir haber için erişim kontrolü yapılarak elenmiştir. Dolayısıyla çalışma başında taramaya dâhil edilen

bu yayın kuruluşları çalışma kapsamı dışında kaldığı için hiçbir Alman, Fransız, Çinli, İsrailli ve AB kaynaklı haber kuruluşunun haberi analiz edilememiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular neticesinde yayın kuruluşları Yayın Politikaları/Yayın Etiği/Etik Kodları gibi parametreler açısından değerlendirilmiştir. Bu noktada FOX News ve Sputnik'in yayınlanmış bir Yayın Politikası/Yayın Etiği/Etik Kodu vb. standartları bulunamadığı için bu kuruluşlar söz konusu parametreler açısından tartışma bölümünde değerlendirilememiştir.

4. Bulgular

4.1. Değişkenlere İlişkin Bulgular

Çalışma neticesinde “Ana sayfada kalma süresi”, “Başlığın Söylemi”, “Haber İçeriği”, “Fotoğraf/Video Sayısı” ve “Fotoğraf/Video İçeriği” değişkenlerine dair bulgular tablo ve grafikler aracılığıyla görselleştirilmiş ve aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

Tablo II Haberlerin Ana Sayfada Kalma Süresini Gösteren Tablo

Haberlerin Ana Sayfada Kalma Süresi			
	Süre	Haber Sayısı (N)	Yüzde (%)
	0-8 Saate kadar	30	11,8
	8-16 Saate kadar	29	11,4
	16-24 Saate kadar	34	13,4
	Bilgi yok	161	63,4
Toplam Haber Sayısı		254	100

Yayınlanan haberlerin 161 (%63,4)’ine dair ana sayfada kalma süresi bilgisine ulaşılamamıştır. Diğer haberler ise sırasıyla 0-8 saat ana sayfada yer alan 30 (%11,8), 8-16 saat yer alan 29 (%11,4) ve 16-24 saat yer alan 34 (%13,4) haber olarak saptanmıştır (Bkz. Tablo 2).

Tablo III Başlığın Söylemini Gösteren Tablo

Başlığın Söylemi			
Üst Başlık	Kod ve alt başlık	Kodlanma Sayısı (N)	Yüzde (%)

İnfial yaratan	a. İslam ve terörizm bağı kurarak	2	0,5
	b. Türkiye ve terörizm bağı kurarak	22	6,1
	c. Güvenlik zafiyetinden bahsederek	3	0,8
Açıklayıcı	d. Saldırıyı açıklayıcı	27	7,5
	e. Saldırı sonrası süreci/adli süreci açıklayıcı	98	27
Destekleyici	f. Mağdurları destekleyici	11	3,1
	g. Resmi makamları destekleyici	10	2,7
Suçlayıcı/Kınayıcı	h. Faili/örgütü suçlayıcı/kınayıcı	10	2,7
	i. Resmi makamları suçlayıcı/kınayıcı	6	1,6
Bilgi verici/Niteleyici	j. Faile/örgüte ilişkin bilgi verici	96	26,5
	k. Mağdurlara ilişkin bilgi verici	35	9,7
	l. Mekâna (olay yeri) ilişkin bilgi verici	5	1,4
Olay ile doğrudan ilgili olmayan/ birincil öneme sahip olmayan bilgi	m. Olay ile doğrudan ilgili olmayan/ birincil öneme sahip olmayan bilgi (Alt başlık yok)	37	10,4
Toplam Kodlanma Sayısı		362	100

Yayın kuruluşlarının kullandığı başlıkların söylemi değerlendirildiğinde; 98 (%27) haber ile “e. saldırı sonrası süreci açıklayıcı” ve 97 (%26,5) haber ile “j. faile/örgüte ilişkin bilgi verici” söylemlerinin en sık kullanılan söylem oldukları görülmüştür (Bkz. Tablo 3).

Tablo IV Haber İçeriklerini Gösteren Tablo

Haber İçeriği			
Üst Başlık	Kod ve Alt Başlık	Kodlanma Sayısı (N)	Yüzde (%)
Saldırıya ilişkin	a. Saldırıyı açıklayıcı	93	11,3
	b. Mekânı açıklayıcı	21	2,6
	c. Saldırıyı yorumlayıcı	36	4,4
Saldırı sonrası süreçle ilişkin	d. Adli süreçle ilişkin	109	13,3
	e. Saldırı sonrası toplumsal hayata ilişkin	16	2
Faile ilişkin bilgi içeren	f. Failin kendisine ilişkin	107	13,1
	g. Failin çevresine / örgüte ilişkin	40	4,9
Mağdurlara ilişkin bilgi içeren	h. Mağdurların kendilerine ilişkin	79	9,8
	i. Mağdurların çevresine ilişkin	18	2,2
Okuyucuda olumsuz algı oluşturun	j. İslam konusunda olumsuz algı oluşturun	15	1,8
	k. Türkiye konusunda olumsuz algı oluşturun	45	5,5
Destekleyici	l. Mağdurları destekleyici	45	5,5
	m. Resmi makamları destekleyici	29	3,6
Suçlayıcı	n. Resmi makamları suçlayıcı	22	2,7
	o. Faili/örgütü suçlayıcı/ kınayıcı	18	2,2
Yanlış/onaylanmamış bilgi içeren	p. Yanlış/onaylanmamış bilgi içeren (<i>Alt başlık yok</i>)	16	2

Türkiye ve Terör saldırıları ile ilgili retrospektif içerik	r. Türkiye ve Terör saldırıları ile ilgili retrospektif içerik (<i>Alt başlık yok</i>)	77	9,4
Olay ile doğrudan ilgili olmayan/ birincil öneme sahip olmayan bilgi	s. Olay ile doğrudan ilgili olmayan/ birincil öneme sahip olmayan bilgi (<i>Alt başlık yok</i>)	30	3,7
Toplam Kodlanma Sayısı		816	100

Yayın kuruluşlarının kullandığı haber içerikleri değerlendirildiğinde; genel itibariyle en fazla yer verilen içeriklerin 109 (%13,3) haber ile “d. adli sürece ilişkin, 107 (%13,1) haber ile “f. failin kendisine ilişkin” ve ”93 (%11,3) haber ile “a. saldırıyı açıklayıcı” olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4).

Bazı kodlara ilişkin veriler detaylandırıldığında: “f. Failin kendisine ilişkin” ve “g. Failin çevresine / örgüte ilişkin” kodlu haber içeriklerinde sıklıkla değinilen konular sırasıyla; failin aslen nereli olduğu, ailesi ve eşinin kim olduğu, çevresindeki insanlar ile ilişkisi ve fiziksel özellikleri olmuştur. “j. İslam konusunda olumsuz algı oluşturunca” ve “k. Türkiye konusunda olumsuz algı oluşturunca” kodlu haber içeriklerinde sırasıyla; İslam ve cihat anlayışının tartışıldığı ve Türkiye’nin İslamcı bir ülkeye dönüştüğünü ifade eden algı oluşturunca metinler yer almıştır. “s. Olay ile doğrudan ilgili olmayan/ birincil öneme sahip olmayan bilgi” kodlu haber içeriklerinde saldırısı esnasında muhitteki bir otelde konaklayan ABD’li basketbol oyuncular ve Türkiye’de yılbaşı kutlama geleneği gibi olay ile doğrudan ilgili olmayan konular ele alınmıştır.

Tablo V Fotoğraf ve Video İçerik Sayısını Gösteren Tablo

Fotoğraf/Video İçerik

Üst Başlık	Kod ve Alt Başlık	Kodlanma Sayısı (N)	Yüzde (%)
Fotoğraf veya Video yok	x. 0 adet	15	4,6
Fotoğraf var	a1. 1-3 adet	161	50,4
	a2. 3-5 adet	24	7,5
	a3. 5'ten fazla	23	7,2
Video var	b1. 1-3 adet	95	29,7
	b2. 3-5 adet	2	0,6
	b3. 5'ten fazla	0	0
Toplam Kodlanma Sayısı		320	100

Haber içerisindeki fotoğraf ve video sayıları değerlendirildiğinde 161(%50,4) haberde en az 1, en fazla 3 fotoğraf yer almıştır. Aynı şekilde 95 (%29,7) haberde en az 1, en fazla 3 videoya yer verilmiştir (Bkz. Tablo 5).

Tablo VI Fotoğraf ve Video İçeriklerinin Niteliğini Gösteren Tablo

Fotoğraf ve Video İçerik Niteliği			
Üst Başlık	Kod ve Alt Başlık	Kodlanma Sayısı (N)	Yüzde (%)
Fotoğraf içeriği	a1. Olay yeri	116	16,6
	a2. Fail / örgüt mensubu	58	8,4
	a3. Mağdur/Mağdur yakını	76	10,9
	a4.Sansür/uyarı içeren	6	0,9
	a5. Kan içeren	28	4,1

	a6. Ölü ve/veya yaralı içeren	28	4,1
	a7. Sembolik	25	3,6
	a8. Güvenlik güçlerini gösteren	35	5
	a9. Siyasi figür/Resmi makam	11	1,6
	a10. Olay ile alakasız	18	2,6
	a11. Failin bulunduğu evi ve özel eşyalarını içeren	7	1
Video içeriği	b1. Olay yeri	70	10
	b2. Fail / örgüt mensubu	59	8,5
	b3. Mağdur/Mağdur yakını	68	9,7
	b4. Sansür/uyarı içeren	12	1,7
	b5. Kan içeren	29	4,1
	b6. Ölü ve/veya yaralı içeren	37	5,3
	b7. Sembolik	0	0
	b8. Güvenlik güçlerini gösteren	3	0,4
	b9. Siyasi figür/ Resmi makam	2	0,3
	b10. Olay ile alakasız	6	0,9
	b11. Failin bulunduğu evi ve özel eşyalarını içeren	2	0,3
Toplam Kodlanma Sayısı		696	100

116 (%16,6) haber ile “Olay yeri”, 58 (%8,4) haber ile “Fail / örgüt mensubu” ve 76 (%10,9) “Mağdur/Mağdur yakını” en fazla yer verilen fotoğraf içerikleri olmuştur. Yine, 70

(%10) haber ile “Olay yeri”, 59 (%8,5) haber ile “Fail/örgüt mensubu” ve 68 (%9,7) haber ile “Mağdur/Mağdur yakını” en fazla yer verilen video içerikleri olmuştur (Bkz. Tablo 6).

Fail /örgüt mensubunu gösteren 58 (%8,4) fotoğraf ve 59 (%8,5) videoda failin kulübe girerken, taksi ile kaçarken ve sosyal hayatta çekilmiş diğer kişisel fotoğraf ve videoları yer almıştır.

Kan içeren 28 (%4,1) fotoğraf ve 29 (%4,1) videoda, üzerinde kan bulunan eşyalar, kanlı mekân/zemin ve kanayan uzuvları olan yaralı görselleri yer almıştır.

Sansür uyarı içeren 6 (%0,9) fotoğraf ve 12 (%1,7) videoda içeriğe ulaşılmadan önce içeriğin rahatsız edici olabileceğine dair uyarı mesajı ve buzlanmış ya da revize edilmiş görseller yer almıştır.

Sembolik fotoğraf içeriği 25 (%3,6) haberde kodlanmış iken sembolik video içeriğine rastlanamamıştır. Boğaz köprüsü görüntüsü, eğlence mekânlarına dair her türlü görüntü sembolik fotoğraflar arasında yer almıştır. Olay ile akasız 18 (%2,6) fotoğraf ve 6 (%0,9) video bulunmakta olup bu içerikler saldırı ile doğrudan bağlantılı olmayan ABD’li basketbol oyuncularını, farklı olaylarda fail olan terörist vb. görsel içerikler olmuştur.

Failin bulunduğu evi ve özel eşyalarını içeren 7 (%1) fotoğraf ve 2 (%0,3) video içerisinde faile ait aşk mektubu, çocuk kıyafetleri, dolarlar ve alışveriş listesi gibi unsurlar yer almıştır

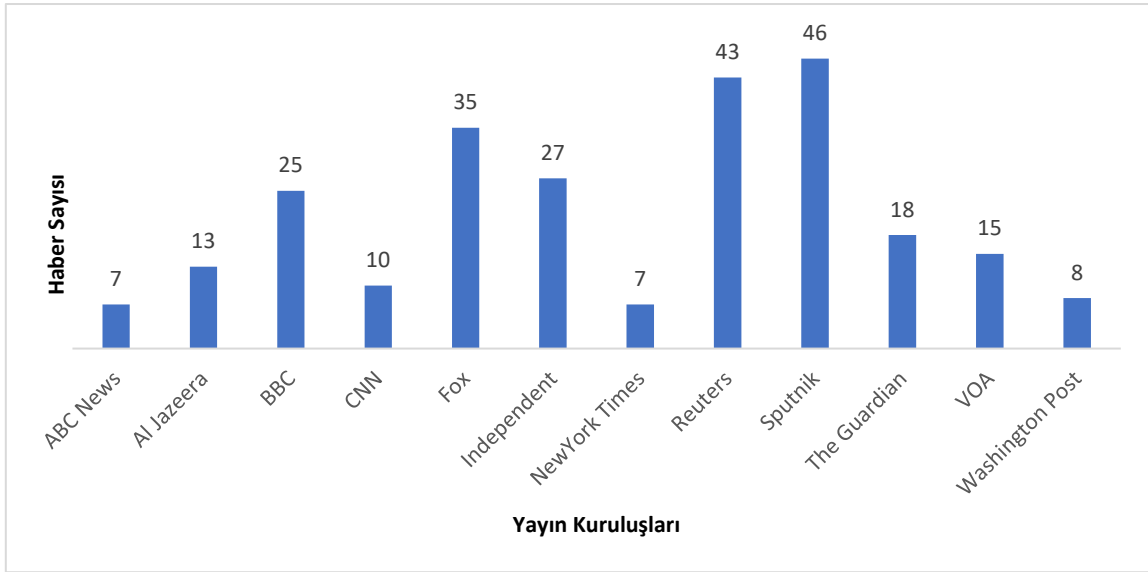
4.2. Yayın Kuruluşlarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın değişkenleri (Ana sayfada kalma süresi, Başlığın Söylemi, Haber İçeriği, Fotoğraf/Video Sayısı ve Fotoğraf/Video İçeriği) 12 yayın kuruluşu (ABC News, Al Jazeera, BBC, CNN, FOX, Independent, The New York Times, Reuters, Sputnik, The Guardian, VOA

ve The Washington Post) açısından değerlendirilmiş; bulgular tablo ve grafikler aracılığıyla görselleştirilmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Tablo VII Yayın Kuruluşlarına Göre Haber Sayılarını Gösteren Tablo

Yayın Kuruluşlarına Göre Haber Sayıları			
Yayın Kuruluşları		Haber Sayısı (N)	Yüzde (%)
	ABC News	7	2,8
	Al Jazeera	13	5,1
	BBC	25	9,8
	CNN	10	3,9
	FOX News	35	13,8
	Independent	27	10,6
	The New York Times	7	2,8
	Reuters	43	16,9
	Sputnik	46	18,1
	The Guardian	18	7,1
	VOA	15	5,9
	The Washington Post	8	3,1
	Toplam Haber Sayısı	254	100

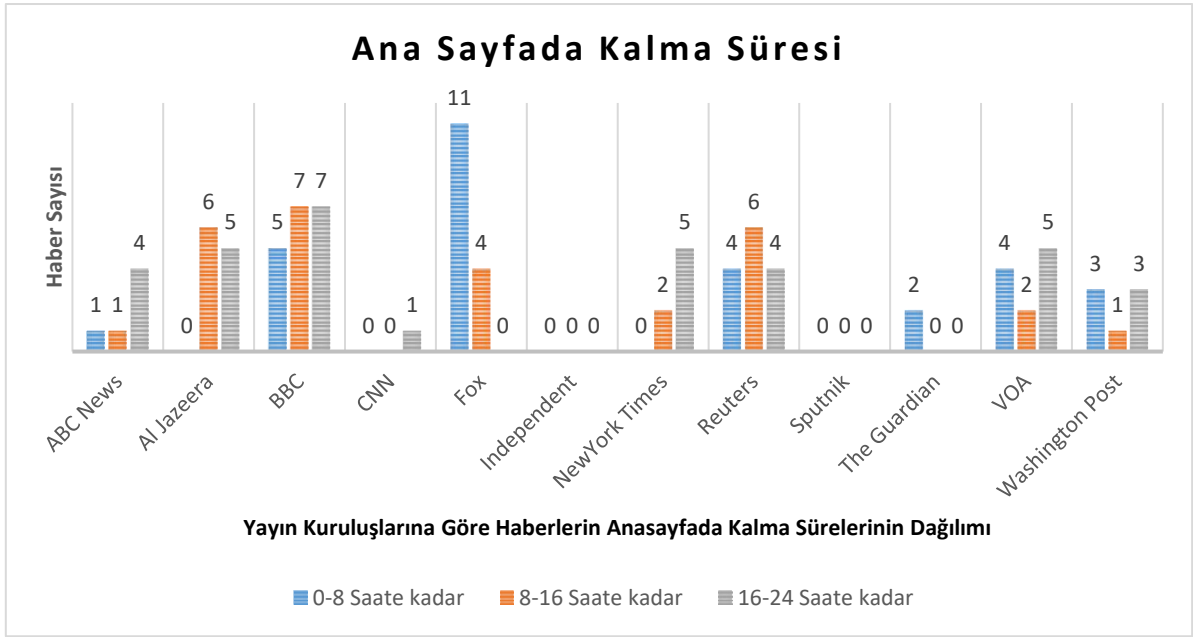
Şekil I Yayın Kuruluşlarına Göre Haber Sayısını Gösteren Grafik

12 yayın kuruluşunun yayınlamış olduğu toplam 254 haberin kuruluşlara göre dağılımında sayıca en fazla habere 46 haber (%18,1) ile Sputnik'in yer verdiğini, takiben Reuters (n:43, %16,9) ve FOX (n:35, %13,8) kuruluşlarının en fazla sayıda haber yayınlayan kuruluş olduğu görülmüştür. Sputnik ve Reuters gibi diğer yayın kuruluşlarından fazla sayıda haber yayınlayan kuruluşların konu ile ilgili yeni haber girişi yapmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo VIII Yayın Kuruluşlarına Göre Haberlerin Ana Sayfada Kalma Süresini Gösteren Tablo

Yayın Kuruluşlarına Göre Haberlerin Ana Sayfada Kalma Süresi					
	Ana Sayfada Kalma Süresi				Haber Sayısı (Yüzde)
	0-8 Saate kadar	8-16 Saate kadar	16-24 Saate kadar	Bilgi yok	

Yayın Kuruluşları	ABC News	1(%14,3)	1(%14,3)	4(%57,1)	1(%14,3)	7(%100)
	Al Jazeera	0	6(%46,1)	5(%38,6)	2(%15,3)	13(%100)
	BBC	5(%20)	7(%28)	7(%28)	6(%24)	25(%100)
	CNN	0	0	1(%10)	9 (%90)	10(%100)
	FOX News	11(%31,4)	4 (%11,4)	0	20(%57,2)	35(%100)
	Independent	0	0	0	27(%100)	27(%100)
	The New York Times	0	2(%28,5)	5(%71,5)	0	7(%100)
	Reuters	4(%9,3)	6(%13,9)	4(%9,3)	29(%67,5)	43(%100)
	Sputnik	0	0	0	46(%100)	46(%100)
	The Guardian	2(%11,2)	0	0	16(%88,8)	18(%100)
	VOA	4(%26,7)	2(%13,3)	5(%33,3)	4(%26,7)	15(%100)
	The Washington Post	3(%37,5)	1(%12,5)	3(%37,5)	1(%12,5)	8(%100)
Toplam Haber Sayısı						254 (%100)

Şekil II Yayın Kuruluşlarına Göre Haberlerin Ana Sayfada Kalma Sürelerini Gösteren Grafik

Yayın Kuruluşları haberleri ana sayfada tutma süreleri bağlamında değerlendirildiğinde haberlere ana sayfada yer alma süresine dair bilgi paylaşmayan kuruluşların haber sayıları “0” şeklinde ifade edilmiştir. 254 haberin 161 (%63,4)’i bu şekilde değerlendirilmiştir.

FOX News, Reina Saldırısına dair 11 (%31,4) habere ana sayfasında 0-8 saatlik zaman aralığında yer vermiştir. The Washington Post ise 3 (%37,5) habere ana sayfasında 0-8 saat yer vermiştir.

Al Jazeera 6 (%46,1) habere, BBC ise 7 (%28) habere ana sayfasında 8-16 saat yer vermiştir.

ABC News haberlerinin 4 (%57,1)’üne, Al Jazeera, 5 (%38,4)’üne, The New York Times 5(%71,5)’ine; VOA 5 (%33,3)’ine ve The Washington Post ise 3 (%37,5) habere 16-24 saat ana sayfada yer vermiştir.

Independent ve Sputnik kuruluşları haberlerin hiçbirine ana sayfalarında yer vermemiş veya süre bilgisini paylaşmamıştır. Benzer şekilde The Guardian yalnızca 2 (%11,1) habere 0-8 saat; CNN ise yalnızca 1 (%10) habere 16-24 saat yer vermiştir.

Tablo IX Yayın Kuruluşlarına Göre Başlığın Söylemini Gösteren Tablo

Yayın Kuruluşlarına Göre Başlığın Söylemi Değişkenine Dair Bulgular									
h. Faili/örgütü suçlayıcı/kıyıcı	g. Resmi makamları destekleyici	f. Mağdurları destekleyici	e. Saldırı sonrası süreci/adli süreci açıklayıcı	d. Saldırısı açıklayıcı	c. Güvenlik zafiyetinden bahsederek	b. Türkiye ve terörizm bağı kurarak	a. İslam ve terörizm bağı kurarak	Toplam Kodlanma Sayısı	
0	0	0	4 (%30,7)	3 (%23,1)	0	1 (%7,7)	0	13 (%100)	
0	0	0	4 (%28,5)	1 (%7,2)	0	0	0	14 (%100)	
0	0	0	5 (%18,5)	6 (%22,2)	0	1 (%3,7)	0	27 (%100)	
0	0	0	5 (%35,7)	1 (%7,2)	0	1 (%7,2)	0	14 (%100)	
0	0	0	15 (%27,3)	3 (%5,5)	0	5 (%9,1)	0	55 (%100)	
1 (%2,7)	0	0	6 (%15,3)	3 (%7,7)	0	3 (%7,7)	0	39 (%100)	
0	0	0	1 (%10)	0	1 (%10)	3 (%30)	0	10 (%100)	
4 (%6,6)	2 (%3,3)	2 (%3,3)	23 (%38,4)	3 (%5)	0	0	0	60 (%100)	
4 (%5,9)	8 (%12)	7 (%10,4)	17 (%25,3)	4 (%5,9)	1 (%1,5)	0	1 (%1,5)	67 (%100)	
0	0	1 (%4)	8 (%32)	1 (%4)	0	4 (%16)	0	25 (%100)	
0	0	1 (%4,2)	8 (%33,3)	1 (%4,2)	1 (%4,2)	3 (%12,5)	0	24 (%100)	
0	0	0	2 (%18,2)	0	0	0	1 (%9,2)	11 (%100)	

Kodlar	m. Olay ile doğrudan ilgili olmayan/birincil öneme sahip	l. Mekâna (olay yeri) ilişkin bilgi verici	k. Mağdurlara ilişkin bilgi verici	j. Faile/örgüte ilişkin bilgi verici	i. Resmi makamları suçlayıcı/kıyıncı
Yayın Kuruluşları					
ABC News	2 (%15,4)	0	1 (%7,7)	2 (%15,4)	0
Al Jazeera	1 (%7,2)	1 (%7,2)	1 (%7,2)	6 (%42,8)	0
BBC	0	2 (%7,4)	3 (%11,1)	10 (%37,1)	0
CNN	0	0	2 (%14,2)	4 (%28,5)	1 (%7,2)
FOX News	9 (%16,4)	2 (%3,6)	7 (%12,7)	12 (%21,8)	2 (%3,6)
Independent	9 (%23,1)	0	4 (%10,2)	13 (%33,3)	0
The New York Times	2 (%20)	0	1 (%10)	2 (%20)	0
Reuters	4 (%6,7)	0	3 (%5)	19 (%31,7)	0
Sputnik	5 (%7,5)	0	6 (%8,9)	13 (%19,4)	1 (%1,5)
The Guardian	1 (%4)	0	1 (%4)	8 (%32)	1 (%4)
VOA	1 (%4,2)	0	3 (%12,5)	5 (%20,7)	1 (%4,2)
The Washington Post	3 (%27,2)	0	3 (%27,2)	2 (%18,2)	0

Yayın kuruluşlarının en fazla yer verdiği başlık söylemleri sırasıyla şu şekildedir:

ABC News, 4 (%30,7) haber ile “e” kodlu söyleme, Al Jazeera, 6 (%42,8) haber ile “j” kodlu söyleme, BBC 10 (%37,1) haber ile “j” kodlu söyleme, CNN 5 (%35,7) haber ile “e” kodlu söyleme, FOX News 15 (%27,3) haber ile “e” kodlu söyleme, Independent 13 (%33,3) haber ile “j” kodlu söyleme, The New York Times 3 (%30) haber ile “b” kodlu söyleme, Reuters 23 (%38,4) “e” kodlu söyleme, Sputnik 17 (%46,9) haberde “e” kodlu söyleme, The Guardian 8 (%32) haber ile “e” ve “j” kodlu söylemlere, VOA 8 (%33,3) haber ile “j” kodlu söyleme ve son olarak The Washington Post 3 (%27,2) haber ile “m” kodlu söyleme en fazla yer vermiştir.

Buna göre “e” ve “j” kodları tüm yayın kuruluşları için (TheWashington Post hariç) en fazla tercih edilen söylemler olmuştur. Yalnızca The New York Times için “b”; TheWashington Post için ise “m” kodu en fazla kodlanan başlık söylemi olmuştur.

Tablo X Yayın Kuruluşlarına Göre Haber İçeriğini Gösteren Tablo

Yayın Kuruluşlarına Göre Haber İçeriği Değişkenine Dair Bulgular								
h. Mağdurların kendilerine ilişkin	g. Failin çevresine / örgüte ilişkin	f. Failin kendisine ilişkin	e. Saldırı sonrası toplumsal hayata ilişkin	d. Adli süreçle ilişkin	c. Saldırının yorumlayıcı	b. Mekânı açıklayıcı	a. Saldırının açıklayıcı	Toplam Kodlanan Sayısı:
3 (%13,1)	2 (%8,7)	2 (%8,7)	0	3 (%13,1)	1 (%4,3)	1 (%4,3)	3 (%13,1)	23 (%100)
5 (%10)	3 (%6)	9 (%18)	1 (%2)	6 (%12)	1 (%2)	4 (%8)	7 (%14)	50 (%100)
11 (%12,5)	3 (%3,5)	13 (%14,7)	2 (%2,2)	8 (%9,1)	4 (%4,5)	8 (%9,1)	15 (%17)	88 (%100)
4 (%10,8)	2 (%5,4)	3 (%8,1)	0	5 (%13,5)	4 (%10,8)	1 (%2,7)	3 (%8,1)	37 (%100)
9 (%9,3)	5 (%5,1)	15 (%15,4)	2 (%2,1)	17 (%17,5)	4 (%4,1)	0	12 (%12,3)	97 (%100)
11 (%11)	4 (%4)	12 (%12)	1 (%1)	10 (%10)	4 (%4)	0	14 (%14)	100 (%100)
1 (%3,8)	1 (%3,8)	2 (%7,7)	0	2 (%7,7)	2 (%7,7)	0	0	26 (%100)
10 (%7,9)	8 (%6,3)	21 (%16,6)	4 (%3,2)	28 (%22,2)	5 (%3,9)	3 (%2,4)	12 (%9,6)	126 (%100)
11 (%)	6 (%5,8)	15 (%14,5)	0	15 (%14,5)	1 (%0,9)	1 (%0,9)	14 (%13,5)	104 (%100)
7 (%9,8)	5 (%6,9)	8 (%11,2)	1 (%1,4)	8 (%11,2)	4 (%5,5)	1 (%1,4)	7 (%9,8)	72 (%100)
4 (%6,4)	1 (%1,6)	5 (%7,9)	5 (%7,9)	5 (%7,9)	4 (%6,4)	1 (%1,6)	5 (%7,9)	63 (%100)
3 (%11,5)	0	1 (%3,9)	0	2 (%7,7)	1 (%3,9)	0	1 (%3,9)	26 (%100)

Kodlar	s. Olay ile doğrudan ilgili olmayan/birincil öneme sahip olmayan bilşi	r. Türkiye ve Terör saldırıları ile ilgili retrospektif içerik	p. Yanlış/onaylanmamış bilgi içeren	o. Faili/örgütlü suçlayıcı/kınayıcı	n. Resmi makamları suçlayıcı	m. Resmi makamları destekleyici	l. Mağdurları destekleyici	k. Türkiye konusunda olumsuz algı oluşturu	j. İslam konusunda olumsuz algı oluşturu	i. Mağdurların çevresine ilişkin
ABC News	1 (%4,3)	3 (%13,1)	0	1 (%4,3)	0	1 (%4,3)	2 (%8,7)	0	0	0
Al Jazeera	1 (%2)	1 (%2)	1 (%2)	2 (%4)	0	0	6 (%12)	3 (%6)	0	0
BBC	0	10 (%11,4)	0	1 (%1,1)	1 (%1,1)	1 (%1,1)	2 (%2,2)	3 (%3,5)	3 (%3,5)	3 (%3,5)
CNN	0	6 (%16,3)	1 (%2,7)	0	1 (%2,7)	1 (%2,7)	1 (%2,7)	3 (%8,1)	0	2 (%5,4)
FOX News	4 (%4,1)	10 (%10,3)	1 (%1,1)	1 (%1,1)	2 (%2,1)	3 (%3,1)	4 (%4,1)	6 (%6,1)	1 (%1,1)	1 (%1,1)
Independent	7 (%7)	10 (%10)	1 (%1)	1 (%1)	2 (%2)	3 (%3)	6 (%6)	6 (%6)	4 (%4)	4 (%4)
The New York Times	2 (%7,7)	3 (%11,5)	2 (%7,7)	0	3 (%11,5)	1 (%3,8)	0	4 (%15,6)	2 (%7,7)	1 (%3,8)
Reuters	1 (%0,9)	10 (%7,9)	2 (%1,6)	2 (%1,6)	3 (%2,4)	6 (%4,8)	5 (%3,9)	4 (%3,2)	2 (%1,6)	0
Sputnik	6 (%5,8)	0	6 (%5,8)	6 (%5,8)	1 (%0,9)	9 (%8,8)	11 (%10,5)	1 (%0,9)	0	1 (%0,9)
The Guardian	1 (%1,4)	9 (%12,5)	0	2 (%2,8)	4 (%5,5)	3 (%4,1)	3 (%4,1)	4 (%5,5)	1 (%1,4)	4 (%5,5)
VOA	2 (%3,2)	7 (%11,1)	0	2 (%3,2)	4 (%6,4)	1 (%1,6)	5 (%7,9)	8 (%12,7)	4 (%6,4)	0
The Washington Post	4 (%15,3)	3 (%11,5)	1 (%3,9)	0	2 (%7,7)	0	0	3 (%11,5)	3 (%11,5)	2 (%7,7)

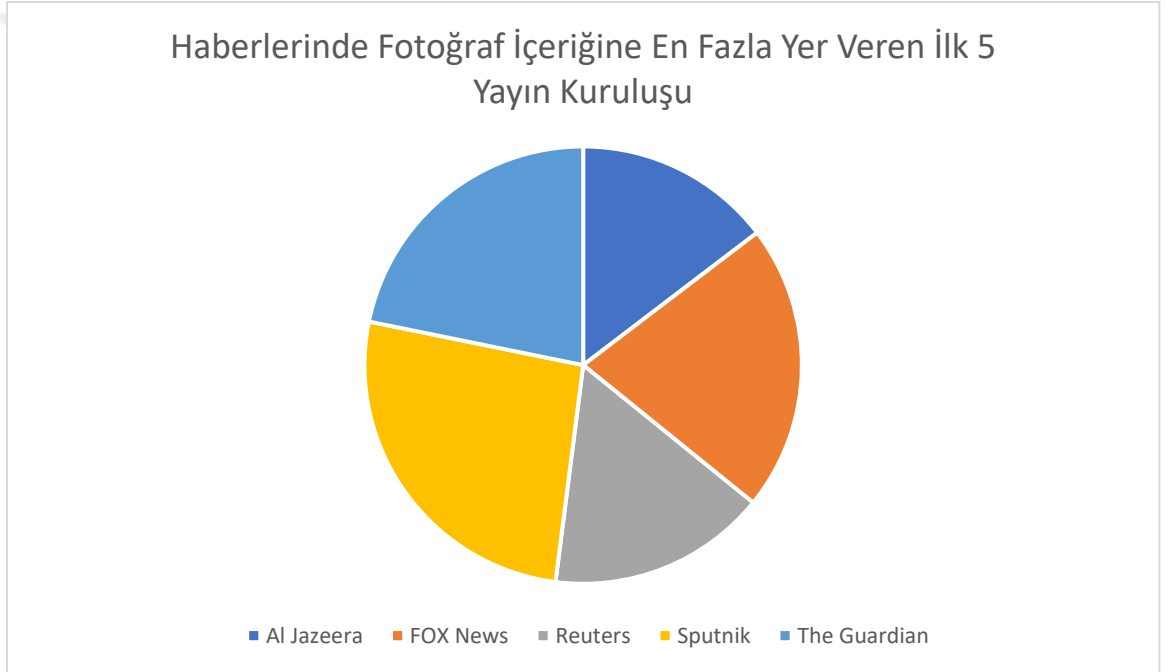
Yayın kuruluşlarının en fazla yer verdiği haber içeriği sırasıyla şu şekildedir:

ABC News 3 (%13,1) haber ile “a, d, h ve r” kodlu içeriklere, Al Jazeera 9 (%18) haber ile “f” kodlu içeriğe, BBC 15 (%17) haber ile “a” kodlu içeriğe, CNN 6 (%16,3) haber ile “r” kodlu içeriğe, FOX News 17 (%17,5) haber ile “d” kodlu içeriğe, Independent 14 (%14) haber ile “a” kodlu içeriğe, The New York Times 4 (%15,6) haber ile “k” kodlu içeriğe, Reuters 28 (%22,2) haber ile “d” kodlu içeriğe, Sputnik 15 (%14,5) haber ile “d” kodlu içeriğe, The Guardian 8 (%11,2) haber ile “d” ve “f” kodlu içeriklere, VOA 8 (%12,7) haber ile “k” kodlu içeriğe, son olarak The Washington Post ise 4 (%15,3) haber ile “s” kodlu içeriğe yer vermiştir.

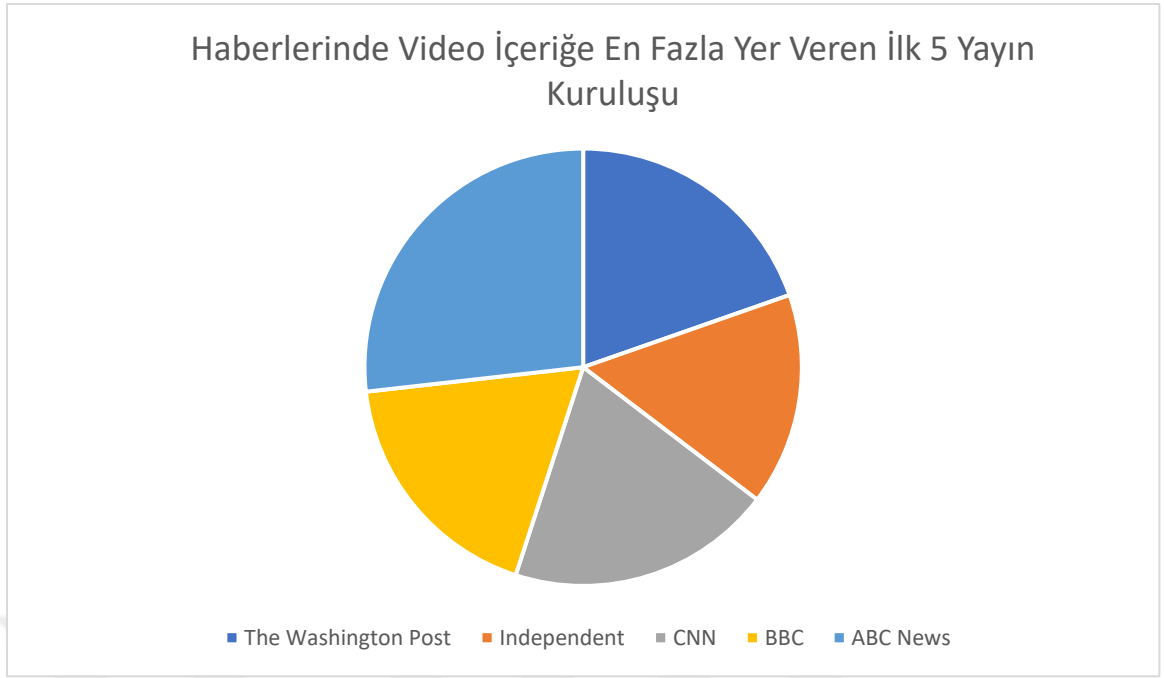
Tablo XI Yayın Kuruluşlarına Göre Fotoğraf ve Video Sayısını Gösteren Tablo

Yayın Kuruluşlarına Göre Fotoğraf ve Video Sayısı Değişkenine Dair Bulgular					
b1. 1-3 adet Video	a3. 5'ten fazla Fotoğraf	a2. 4-5 adet Fotoğraf	a1. 1-3 adet Fotoğraf	x. Fotoğraf/video yok	Toplam Kodlanma Sayısı
6 (%75)	0	0	1 (%12,5)	1 (%12,5)	8 (%100)
6 (%31,4)	0	4 (%21,4)	9 (%47,2)	0	19 (%100)
18 (%51,5)	2 (%5,7)	6 (%17,1)	7 (%20)	0	35 (%100)
10 (%55,5)	5 (%27,8)	1 (%5,5)	2 (%11,2)	0	18 (%100)
11 (%26,8)	0	0	28 (%68,3)	2 (%4,9)	41 (%100)
19 (%44,3)	6 (%13,9)	3 (%6,9)	15 (%34,9)	0	43 (%100)
3 (%27,3)	3 (%27,3)	1 (%9,1)	4 (%36,3)	0	11 (%100)
1 (%2,3)	6 (%13,6)	2 (%4,5)	23 (%52,3)	12 (%27,3)	44 (%100)
7 (%13,5)	1 (%1,9)	0	44 (%84,6)	0	52 (%100)
6 (%25)	0	1 (%4,2)	17 (%70,8)	0	24 (%100)
3 (%17,6)	1 (%5,9)	6 (%35,3)	7 (%41,2)	0	17 (%100)
5 (%55,6)	1 (%11,1)	0	3 (%33,3)	0	9 (%100)

Kodlar	Yayın Kuruluşları	b3, 5'ten fazla Video	b2, 4-5 adet Video
	ABC News	0	0
	Al Jazeera	0	0
	BBC	0	2 (%5,7)
	CNN	0	0
	FOX News	0	0
	Independent	0	0
	The New York Times	0	0
	Reuters	0	0
	Sputnik	0	0
	The Guardian	0	0
	VOA	0	0
	The Washington Post	0	0

Şekil III Haberlerinde Fotoğraf İçeriğine En Fazla Yer Veren İlk 5 Yayın Kuruluşunu Gösteren Grafik

Şekil IV Haberlerinde Video İçeriğe En Fazla Yer Veren İlk 5 Yayın Kuruluşunu Gösteren Grafik

Yayın kuruluşlarının haberlerinde yer alan fotoğraf ve video sayıları değerlendirildiğinde;

ABC News 6 (%75) haberde 1-3 adet video içerik, Al Jazeera 9 (%47,2) haberde 1-3 adet fotoğraf, BBC 18 (%51,5) haberde 1-3 adet video içerik, CNN 10 (%55,5) haberde 1-3 adet video içerik, FOX News 28 (%68,3) haberde 1-3 adet fotoğraf, Independent 19 (%44,3) haberde 1-3 adet video içerik, The New York Times 4 (%36,3) haberde 1-3 adet fotoğraf, Reuters 23 (%52,3) haberde 1-3 adet fotoğraf, Sputnik 44 (%84,6) haberde 1-3 adet fotoğraf, The Guardian 17 (%70,8) haberde 1-3 adet fotoğraf, VOA 7 (%41,2) haberde 1-3 adet fotoğraf ve son olarak The Washington Post 5 (%55,6) haberde 1-3 adet video içerik kullanmıştır.

Tablo XII Yayın Kuruluşlarına Göre Fotoğraf ve Video İçeriğini Gösteren Tablo

Yayın Kuruluşlarına Göre Fotoğraf ve Video İçeriği Değişkenine Dair Bulgular											
a11. Failin bulunduğu evi ve özel eşyalarını içeren	a10. Olay ile alakasız	a9. Siyasi figür/Resmi makam	a8. Güvenlik güçlerini gösteren	a7. Sembolik	a6. Ölü ve/veya yaralı içeren	a5. Kan içeren	a4. Sansür/uyarı içeren	a3. Mağdur/Mağdur yakını	a2. Fail / örgüt mensubu	a1. Olay yeri	Toplam Kodlama Sayısı
0	0	0	0	0	0	0	0	1 (%3,4)	0	0	29 (%100)
0	0	0	2 (%4,8)	2 (%4,8)	0	0	0	8 (%19,1)	5 (%11,9)	7 (%16,6)	42 (%100)
2 (%2,6)	2 (%2,6)	0	2 (%2,6)	2 (%2,6)	2 (%2,6)	2 (%2,6)	0	11 (%14,1)	7 (%8,9)	11 (%14,1)	78 (%100)
0	0	0	0	0	4 (%6,1)	4 (%6,1)	4 (%6,1)	6 (%9,3)	5 (%7,7)	5 (%7,7)	65 (%100)
1 (%1,2)	3 (%3,6)	3 (%3,6)	6 (%7,2)	3 (%3,6)	2 (%2,5)	2 (%2,5)	0	8 (%9,6)	8 (%9,6)	14 (%16,9)	83 (%100)
0	5 (%3,8)	2 (%1,5)	3 (%2,3)	1 (%0,7)	8 (%6,1)	9 (%6,9)	2 (%1,5)	12 (%9,2)	7 (%5,3)	15 (%11,5)	130 (%100)
0	1 (%5)	0	2 (%10)	1 (%5)	1 (%5)	1 (%5)	0	2 (%10)	2 (%10)	1 (%5)	20 (%100)
2 (%3,7)	0	2 (%3,7)	6 (%11,2)	7 (%12,9)	4 (%7,4)	4 (%7,4)	0	8 (%14,8)	10 (%18,5)	10 (%18,5)	54 (%100)
1 (%1,6)	2 (%3,3)	3 (%4,8)	6 (%9,6)	6 (%9,6)	1 (%1,6)	1 (%1,6)	0	2 (%3,3)	2 (%3,3)	29 (%46,8)	62 (%100)
0	1 (%1,8)	0	0	1 (%1,8)	3 (%5,1)	3 (%5,1)	0	10 (%16,9)	6 (%10,1)	10 (%16,9)	59 (%100)
1 (%2,1)	3 (%6,6)	1 (%2,1)	8 (%17,4)	2 (%4,4)	2 (%4,4)	1 (%2,1)	0	8 (%17,4)	4 (%8,7)	9 (%19,6)	46 (%100)
0	1 (%4,6)	0	0	0	0	0	0	0	1 (%4,6)	3 (%13,6)	22 (%100)

Kodlar	b11. Failin bulunduğu evi ve özel eşyalarını içeren	b10. Olay ile alakasız	b9. Siyasi figür/ Resmi makam	b8. Güvenlik güçlerini gösteren	b7. Sembolik	b6. Ölü ve/veya yaralı içeren	b5. Kan içeren	b4. Sansür/uyarı içeren	b3. Mağdur/Mağdur yakını	b2. Fail / örgüt mensubu	b1. Olay yeri
ABC News	0	0	0	0	0	5 (%17,3)	4 (%13,8)	1 (%3,4)	6 (%20,7)	6 (%20,7)	6 (%20,7)
Al Jazeera	0	0	1 (%2,4)	1 (%2,4)	0	3 (%7,1)	2 (%4,8)	0	6 (%14,2)	2 (%4,8)	3 (%7,1)
BBC	0	0	0	0	0	1 (%1,3)	0	0	14 (%17,9)	10 (%12,8)	12 (%15,3)
CNN	0	1 (%1,6)	0	1 (%1,6)	0	6 (%9,3)	5 (%7,7)	2 (%3,1)	6 (%9,3)	7 (%10,6)	9 (%13,8)
FOX News	0	0	0	1 (%1,2)	0	6 (%7,2)	4 (%4,9)	1 (%1,2)	8 (%9,6)	6 (%7,2)	7 (%8,4)
Independent	0	5 (%3,8)	1 (%0,7)	0	0	6 (%4,6)	4 (%3,1)	7 (%5,3)	13 (%10)	13 (%10)	17 (%13,1)
The New York Times	0	0	0	0	0	1 (%5)	1 (%5)	0	3 (%15)	2 (%10)	2 (%10)
Reuters	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1 (%1,9)
Sputnik	1 (%1,6)	0	0	0	0	0	0	0	1 (%1,6)	4 (%6,4)	3 (%4,8)
The Guardian	0	0	0	0	0	5 (%8,5)	5 (%8,5)	1 (%1,8)	4 (%6,7)	6 (%10,1)	4 (%6,7)
VOA	0	0	0	0	0	1 (%2,1)	1 (%2,1)	0	3 (%6,6)	0	2 (%4,4)
The Washington Post	1 (%4,6)	0	0	0	0	3 (%13,6)	3 (%13,6)	0	4 (%18,2)	3 (%13,6)	3 (%13,6)

Yayın kuruluşlarının haberlerinde yer alan fotoğraf ve videoların içerikleri değerlendirildiğinde;

ABC News 6 (%20,7) haber ile “b1”, “b2” ve “b3” kodlu video içeriklerini, Al Jazeera 7 (%16,6) haber ile “a1” kodlu fotoğraf içeriğini, BBC 14(%17,9) haber ile “b3” kodlu video içeriğini, CNN 9 (%13,8) haber ile “b1” kodlu video içeriğini, FOX News 14 (%16,9) haber ile “a1” kodlu fotoğraf içeriğini, Independent 17 (%13,1) haber ile “b1” kodlu video içeriğini, The New York Times 3 (%15) haber ile “b3” kodlu video içeriğini, Reuters 10 (%18,5) haber ile “a1” ve “a2” kodlu fotoğraf içeriklerini, Sputnik 29 (%46,8) haber ile “a1” kodlu fotoğraf içeriğini, The Guardian 10 (%16,9) haber ile “a1” ve “a3” kodlu fotoğraf içeriklerini, VOA 9 (%19,6) haber ile “a1” kodlu fotoğraf içeriğini ve son olarak The Washington Post 4 (%18,2) haber ile “b3” kodlu video içeriğini haber sunumunda öne çıkarmıştır.

5. Tartışma

Terör, kitlesel saldırılar ve doğal afetler gibi olgulara ilişkin haberlere yönelik toplumdaki merak ve ilginin yüksek olmasından ötürü medya kuruluşlarının bu haberleri ön plana çıkarma eğilimi olduğuna dair literatürdeki yaygın görüşe (Akçay ve Çelenay, 2012; Genç, Ziyalar ve Aşıcıoğlu, 2020; Şen ve Yaşa, 2020) paralel şekilde, 1 Ocak 2017’de gerçekleşen Reina Saldırısına yönelik haberlerde de, seçili yayın kuruluşlarının saldırı sonrasındaki duruma ve failin kim olduğuna dair toplumun merakını giderecek biçimde açıklayıcı ve bilgi verici başlık söylemlerini tercih ettiği (Bkz. Tablo III); haber içeriklerinde ise benzer biçimde saldırının meydana geliş biçimini açıklayan, saldırı sonrası süreci anlatan ve faile dair kişisel bilgileri barındıran içeriklere yer verildiği görülmektedir (Bkz. Tablo IV). Literatürde bu konu ile ilgili olarak, genellikle haber başlıklarında olay, durum ve mekân gibi anahtar bilgiler verilerek olaya haberin ilgi çekiciliğinin arttırıldığına vurgu yapılmaktadır. Olaya dair diğer detay bilgilerin ise metin içerisinde açıklanmaktadır. Ters piramit haber yazma modeli olarak adlandırılan bu yöntem ile başlıkta ilgi çekici kelimeler kullanılarak temel bilgi metin içerisinde verilmektedir (Sezgin, 2017; Karaduman ve Akbulutgiller, 2018). Bu noktada, yalnızca The New York Times “Türkiye ve terörizm bağı kurarak” başlık söylemine; The Washington Post ise “Olay ile doğrudan ilgili olmayan/birincil öneme sahip olmayan bilgi” başlık söylemine daha fazla yer vererek; fail, mağdur ve olayın meydana geliş şekli gibi unsurları başlık ve haber içeriğine taşıyan genelden farklılık göstermişlerdir (Bkz. Tablo IX). Örneğin The New York Times 01.01.2017, 13:24’te yayınladığı haberde “*Nightclub Massacre in Istanbul Exposes Turkey’s Deepening Fault Lines (İstanbul’daki Gece Kulübü Katliamı Türkiye’nin Derinleşen Fay Hatlarını Ortaya Çıkartıyor)*” başlık söylemine; 23.01.2017, 08:12’de yayınladığı bir başka haberde ise “*WNBA Players in Turkey Worry About Rise in Terror (Kadın NBA Oyuncuları Türkiye’de Terörün Artışından Endişe Ediyor)*” başlığına yer vererek gerçekleşen terör saldırısının Türkiye konusunda bir algı

oluşturmasını sağlamıştır (The New York Times, 2017). The Washington Post ise 10.01.2017, 00:35'te yayınladığı bir haberde “*In Istanbul, three days of snowfall soothes terror-stricken residents (Üç günlük kar yağışı terör mağduru İstanbul sakinlerini rahatlatıyor)*” başlığını kullanarak saldırı ile ilgisiz bir başlık söylemine yer vermiştir (The Washington Post, 2017). Haber içeriklerinde ise ABC News ve CNN, Türkiye ve terör saldırıları ile ilgili retrospektif içeriklere; The New York Times ve VOA, Türkiye konusunda olumsuz algı oluşturuçu içeriklere; The Washington Post, olay ile doğrudan ilgili olmayan/ birincil öneme sahip olmayan bilgi içeren içeriklere daha fazla yer vererek diğer yayın kuruluşlarından farklılaşmışlardır (Bkz. Tablo X). Bu noktada, söz konusu yayın kuruluşlarının belirtilen haber içeriklerine saldırıyı açıklayıcı, adli sürece ilişkin ve/veya faile ve mağdura ilişkin haber içeriklerden daha fazla yer vermiş olması; kuruluşların en az sayıda haber yayınlayan kuruluşlar olmaları göz önünde bulundurulduğunda; sınırlı sayıda haber ile Akçay ve Çelenay (2012)'ın da belirttiği gibi saldırıya dair çarpıcı ve okuyucu/izleyici kitlelerinin ilgisini çekmeye yönelik içeriklere yer vermelerine sebep olmuş olabilir.

“f. Failin kendisine ilişkin” ve “g. Failin çevresine / örgüte ilişkin” kodlu haber içeriklerinde sıklıkla değinilen konular sırasıyla; failin aslen nereli olduğu, ailesi ve eşinin kim olduğu, çevresindeki insanlar ile ilişkisi ve fiziksel özellikleri olmuştur. Örneğin BBC 17.01.2017, 19:34'te yayınladığı haberde failin kişisel özelliklerine, failin uyruğuna ve sosyal çevresine dair tüm bilgilere değinmiştir (BBC, 2017). “j. İslam konusunda olumsuz algı oluşturuçu” ve “k. Türkiye konusunda olumsuz algı oluşturuçu” kodlu haber içeriklerinde sırasıyla; İslam ve cihat anlayışı çerçevesinde saldırının ele alınması ve Türkiye'nin İslamcı bir ülkeye dönüştüğünü ifade eden algı oluşturuçu metinler yer almıştır. Örneğin, The Washington Post 03.01.2017, 21:26'da yayınladığı haberinde gerek başlık metninde gerekse haber içeriğinde Türkiye'deki İslamlaşma ve İslami terör örgütlerine yaklaşma eğiliminin

tedirginlik yarattığına dair Türkiye ve İslam dini konusunda olumsuz algı oluşturuvcu ifadelere yer vermiştir (The Washington Post, 2017).

Tüm yayın kuruluşları arasında en fazla sayıda haber yayınlayan Sputnik ve Reuters kuruluşların saldırıya ile ilgili olarak yeni haber girişı yapmaları (*yani bilgi tazelemeleri*) sebebiyle haber sayılarının diğerkuruluşlardan yüksek olması şaşırtıcı bir bulgu olmamıştır.

Çalışmanın hipotezlerinden biri olan “Terör saldırısı haberlerinde görsel içerik kullanımı yaygındır.” hipotezine paralel şekilde çalışma sırasında yalnızca 15 haberde (%4,6) görsel içerik (fotoğraf veya video) kullanılmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Atabek (2006) ve Yamı (2009)’nın da belirttiğı gibi terör saldırısı gibi kitlesel etki uyandırma potansiyeli olan haberlerde görsel içerik kullanımının ilgi çekici olması, çarpıcı olması ve daha akıcı bir haber metnin oluşturulması gibi birçok sebepten ötürü yaygın olarak tercih edilmektedir. Yanı sıra, bu görsel içeriklerin niteliğı, kamuoyu oluşturma aracı olarak kullanılması ve/veya yayıncılık etiğı ile ilişkisi gibi konular literatürde tartışma konusu olarak ele alınmaktadır. Birçok görüşe göre medya, çarpıcı olaylara dair görsellere yer vererek suç olayını, suçun failini, mağduru ve suçun gerçekleşme biçimi gibi temel unsurları görünür kılmakla birlikte toplumu seyirci/dinleyici olmaktan çıkarıp olaya müdahil de ettiğı bilinmektedir. Aynı zamanda haberlerin inandırıcılığını güçlendirilmesi amacıyla da görsel kullanımının yaygın olduğu görülmektedir. Geleneksel medyanın aksine dijital medyanın avantajı olarak haberlerde fotoğrafa ek olarak video içeriklere de yer verilmesi mümkün olmuştur (Sezgin, 2017; Karaduman ve Akbulutgiller, 2018). Bu çalışma kapsamında incelenen Reina terör saldırısına yönelik haberlerde de literatürdeki yaygın görüşü yansıtır biçimde, yayın kuruluşları olay yeri, fail, mağdur ve mağdur yakınlarını içeren fotoğraf ve video içeriklere daha fazla yer vererek gerçekleşen saldırıyı toplumun tüm kesimleri tarafından görünür hale getirmiştir. Bu noktada, 56 haber ile %8,2 oranında kodlanmış olan kan, ölü ve yaralı içeren fotoğraf ve 66 haber ile %9,4 oranında kodlanmış olan kan, ölü ve yaralı içeren video içerikleri göz önünde

bulundurulduğunda çalışmanın hipotezlerinden biri olan “Terör saldırısı haberlerinde tercih edilen görseller (fotoğraf/video) kan, ölü ve yaralı içeren içeriklerden oluşmaktadır.” hipotezi ulaşılan bulgular neticesinde doğrulanmamıştır (McCombs ve Yüksel, 2001; Riffe, Lacy ve Fico, 2014; Girgin, 2017). Ancak fail, mağdur ve mağdur yakınlarını gösteren görsel içerikler incelendiğinde; terörün amacına hizmet edecek şekilde büyük oranda korkmuş ve telaş içerisindeki mağdur görselleri tercih edildiği görülmektedir. Failin ise sosyal hayatından kesitler, gülümseyerek gezdiği, saldırıyı gerçekleştirmek için kararlı bir şekilde ilerlediği vb. birçok görsel içerik yer almıştır. Bu durum Beckmann, Dewenter ve Thomas (2017)’ın çalışmasında da belirtildiği gibi terörün amaçladığı duygusal yıkım ve yıldırmaya altyapı oluşturması sebebiyle yayın kuruluşlarının dikkat etmesi ve hassas davranması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnfial yaratan başlık söylemlerinin (İslam ve terörizm bağı kurarak, Türkiye ve terörizm bağı kurarak ve güvenlik zafiyetinden bahsederek), tüm başlık söylemleri içinde 27 haber ile %7,4 oranında; okuyucuda olumsuz algı oluşturunca haber içeriklerinin (İslam konusunda olumsuz algı oluşturunca, Türkiye konusunda olumsuz algı oluşturunca) ise 60 haber ile %7,3 oranında kodlanmış olması sebebiyle çalışmanın başında öne sürülen “Uluslararası medya, Türkiye’de gerçekleşen terör saldırılarına ilişkin haberlerinde olumsuz algı oluşturunca ve infial yaratıcı söylem ve içeriklere yer vermektedir.” hipotezi göz önünde bulundurulduğunda; çalışmada bu hipotezle ve genel kanı ile tam olarak örtüşmeyen bir bulguya ulaşıldığı söylenebilir. Ancak terörün tek bir ülke veya coğrafyanın değil küresel bir sorun olduğu ve tüm ülkelerin topyekûn mücadelesini gerektirdiği dikkate alındığında, bu içerikle çıkan tek bir haberin bile fazla olduğunu söylemenin yanlış olmadığı düşünülebilir.

Yayın kuruluşlarından Al Jazeera’nin 6 (%46,1) habere 8-16 saat; ABC News’ün 4 (%57,1) habere, The New York Times’in ise 5(%71,5) habere 16-24 saat boyunca ana sayfasında yer vermiş olması; Agee, Ault ve Emery (1985)’nin de belirttiği gibi odağı belirli

bir olaya çekmek ve toplumun gündeminde bu olayın uzunca süre kalmasını sağlamak amacına hizmet ettiği söylenebilir. Bu amaç önceden gazetelerin kapak sayfalarını kaplayan haberler ile gerçekleştirilirken günümüzde online yayın kuruluşlarının haberlere ana sayfada yer vermesi ile gerçekleştirilmektedir. Bu doğrultuda, Al Jazeera, ABC News ve New York Times'ın Reina Saldırısına ilişkin haberleri gündemde tutma eğilimde oldukları görülmektedir (McQuail ve Deuze, 2020). Çalışmanın hipotezlerinden biri olan “Dini motifli bir örgüt terör saldırısı gerçekleştirdiğinde, Avrupa ve ABD medyası seçili diğer ülkelerin yayın kuruluşlarına göre saldırı haberini daha fazla gündemde tutma eğilimindedir.” hipotezi ABC News ve New York Times'ın haberi 16-24 saat boyunca ana sayfasında yer vermiş olması ile kısmen doğrulanmıştır. Fahmy ve Al Emad (2011)'in çalışmasının bulguları göz önüne bulundurulduğunda; Al Jazeera gibi Avrupa merkezli olmayan bir yayın kuruluşunun da saldırıya ilişkin haberlerini 8-16 saatlik bir zaman aralığında ana sayfasında tutarak aslen Arapça yayın yapan ancak uluslararası mecrada İngilizce yayın yapan bir kuruluş olarak Orta Doğu ve Müslüman coğrafyalardaki olay ve durumların görünürlüğünü arttırmaya çalıştığı söylenebilir.

Medyada özellikle başlıklarda ve haber metinlerinde etik ihlallere sıklıkla rastlandığı bilinmektedir (Karaduman ve Akbulutgiller, 2018). Bu çalışmada da birçok yayın kuruluşunun birçok farklı haberde etik ihlal yapmış olduğu bulgulanmıştır.

Birçok yayın kuruluşu tarafından saldırganın Santa Claus (Noel Baba) kostümü giyerek saldırıyı gerçekleştirdiğine dair yanlış ve onaylanmamış bir bilgi paylaşılmıştır. Özellikle Yayıncılık Etikleri ve Etik Kodları gereği bu gibi hususlara dikkat ettiğini belirten kuruluşlar arasından BBC (tarih yok)'nin yayınlamış olduğu Code of Conduct'a göre; herhangi bir olayın gerçeğine ulaşmak ve üretilen içeriğin doğruluğundan emin olmak temel prensipler arasında sayılmış olup kuruluş tarafından üretilen her şeyin; kaynağının iyi, sağlam kanıtlarla desteklenmiş, test edilmiş ve açık bir dille sunulmuş olmasının gerekliliği

vurgulanmasına rağmen; kuruluş, 01.01.2017 tarih, 02:20'de yayına verilen haberine göre Reina Saldırısını gerçekleştiren failin Santa Claus kostümü giydiğini belirtmiştir. Ancak bu bilgi gerek resmi makamlarca sunulan görsel içerikler aracılığıyla gerekse yine BBC'nin yayınlamış olduğu haber ile yanlışlanmıştır (BBC, 2017). Benzer şekilde, okuyucuyu yanıltmayacak içerikleri yayınlamayı birincil prensipleri arasında sayan Independent, bilgilerin çarpıtılmasına karşı olduğunu belirtmesine (The Independent, tarih yok) rağmen kuruluşun 01.01.2017 tarih, saat 04:16'da yayına verilen haberine göre failin Santa Claus kostümü giydiği bilgisine haber başlığında dahi yer vererek bu yanlış bilgiyi paylaşmış ancak sonraki haber içeriklerinde gerek görsellerle gerekse metin içerisinde failin Santa Claus kostümü giymediği anlaşılır olmuştur (Independent, 2017). Bu noktada, BBC ve Independent, doğru bilgiyi yeni bir haber ile paylaşmışlardır. Böylece kuruluşların etik kodlarına uygun hareket etmişlerdir. Ancak BBC ve Independent gibi köklü ve haber niteliği olan olgulara rahatlıkla ulaşabilen yayın kuruluşlarının bu denli sansasyonel bir bilgi olan “failin kostümü” hususunda edindikleri bir bilgiyi doğrulamadan paylaşmış olmalarının kuruluşların geçmişten bugüne süren gazetecilik deneyimleri ile uyuşmadığını belirtmek gerekmektedir.

Gerçekleşen saldırının süresi ile ilgili olarak ise Reuters 02.01.2017, 17:55 tarihli haberinde bir mağdur tarafından saldırının 20 dakika sürdüğünü öğrendiklerini belirtmiş ve süre ile ilgili olarak yanlış bilgi paylaşımı yapmıştır (Reuters, 2017). BBC Türkçenin haberine göre ise gerçekte saldırının resmi makamlarca 7 dakika sürdüğü ifade edilmiş olup bu bilgi Demirören Haber Ajansından (DHA) atıf yapılarak paylaşılmıştır (BBC Türkçe, 2017). Bu noktada, saldırıyı tecrübe eden mağdurların süre konusunda yanlış bilgi vermiş olması; zaman algısının birçok değişkene göre değişebileceği, kişilerde keyifli ve mutluluk veren anların (örn: kutlamalar) kısa, sıkıntılı ve stresli anların (örn: cezaevinde geçen süre) ise uzun geçtiği algısının oluşabileceği (Egger, Reichl, Hoßfeld ve Schatz, 2012; Matthews ve Meck, 2014) bilgisiyle birlikte düşünüldüğünde; bu gibi durumlarda yayın kuruluşlarının hassas

davranmasının ve bilgiyi birkaç kaynaktan daha teyit ederek kamuoyu ile paylaşmasının ne denli önemli olabileceği görülmektedir.

CNN (tarih yok), Code of Ethics'te çalışanlarının yüksek etik standartlara uyarak dürüstlük ilkelerine bağlı çalıştıklarını, adil ve dürüst muhabirlerinin kamuoyuna ulaşmadan önce içeriklerinin gerçekliğini doğrulamak zorunda olduğunu; Al Jazeera (tarih yok) ise Code of Ethics'te gerçeğe ulaşmaya ve bunu her türlü yayın içeriğinde geçerliliği ve doğruluğu konusunda şüpheyi yer bırakmayacak şekilde yayınlamaya çalıştığını savunurken gerek CNN (01.01.2017, 03:04 tarihli), gerekse Al Jazeera (01.01.2017, 03:48 tarihli) haberlerinde saldırının birden fazla saldırgan tarafından gerçekleştiğine ilişkin yanlış ve onaylanmamış bir bilgi paylaşmışlardır. Ancak ilerleyen günlerde bu bilginin yanlış olduğu ve saldırının tek bir fail tarafından gerçekleştirildiği; failin Noel Baba kostümü giymediği ve saldırının yaklaşık 1-2 dakika sürdüğü resmi makamlarca bildirilmiş, ancak her iki yayın organı bu konuda bir açıklama yapmaksızın bu kez yeni bilgiyi kamuoyu ile paylaşmıştır (CNN, 2017; Al Jazeera, 2017). Bu noktada, Gentzkow ve Shapiro (2008)'nin çalışmasının bulgularına paralel şekilde yayın kuruluşlarının haber niteliği olan olguları ilk yayınlayan kuruluş olma amacıyla hareket etmelerinin bir sonucu olarak, doğruluğu teyit edilmemiş bilgileri dahi bir an önce kamuoyuyla paylaşmaya yönelebileceklerini belirtmek yanlış olmayacaktır.

FOX News (01.01.2017, 08:16 tarihli) ve ABC News (01.01.2017, 09:23 tarihli), Reina saldırısına ilişkin yayınladıkları ikinci haberlerinde; olay ile doğrudan ilgili olmayan ve ABD'li kadın basketbol oyuncularının da saldırının gerçekleştiği muhitte konakladıklarını bildiren bir haber yayınlamışlardır (FOX News, 2017; ABC News, 2017). Girgin (2017)'in bu hususla ilgili olarak aktardığı, medyanın mevcut iktidar ve güç odakları ile olan ilişkisinin yayın içeriklerine yansıdığı bilgisi; haberleri ABD merkezci bir tutum ile ele almış olan FOX News ve ABC News için bu çalışma kapsamında da benzerlik göstermiştir (Dobkin, 1992; Aday, 2010). Alandaki bir başka çalışma olarak, Şentürk ve Aşıcıoğlu (2020)'nin Yeni

Zelanda’da iki camiye yönelik gerçekleştirilen terör saldırısının medya organları tarafından haberleştirilme biçimlerini ele aldıkları çalışmalarında da benzer şekilde Sri Lanka’nın Sunday Times adlı yayın kuruluşunun haberinde “Yeni Zelanda’da Silahlı Bir Adam Camiye Ateş Açtı; Bangladeş Kriket Takımı Oyuncularının Zarar Görmediği Bildirildi” başlığını kullandığı ve saldırının kendisinden çok kriket takımının durumunun ön plana çıkarıldığı belirtilmiştir.

Çevrimiçi ortamlarda Yayıncılık Politikası ve Etik Kodu bulunmayan Sputnik kuruluşu da 01.01.2017, 02:49 tarihli haber başlığında “35 Dead, 40 Injured After Gunmen Open Fire at Popular Nightclub in Istanbul (İstanbul’un Popüler Gece Kulübünde Silahlı Adamların Açtığı Ateş Sonrası 35 Ölü, 40 Yaralı)” ifadesine yer vermiş olup birden fazla saldırgan olduğuna dair yanlış bilgi paylaşımı yapmıştır. Ancak kuruluş daha sonra yayınladığı başka bir haber ile yetkililerin tek bir saldırgan olduğunu söylediğini belirterek bu bilgi yanlışlığını gidermiştir (Sputnik, 2017).

Son olarak, bir haberin oluşturulmasında temel bazı soruların sorulması ile haberleştirilmenin başladığı bilinmektedir. Bu 5N 1K (Ne oldu?, Nasıl oldu?, Neden oldu?, Nerede gerçekleşti?, Ne zaman gerçekleşti? ve Kim gerçekleştirdi?) standardına göre, bir haber başlığında bulunması gereken öğelerden birinin bile mevcut olmaması durumunda haberin sorunlu bir şekilde servis edildiği söylenebilmektedir (Banar, 2006; Diyardin ve Özdil, 2017). Çalışmada seçili yayın kuruluşlarının haberleri 5N 1K koşullarını sağlayıp sağlamadığı açısından değerlendirildiğinde; yayın kuruluşları saldırıya dair ilk haberlerinde dahi genel itibarıyla “Ne?”, “Nerede?”, “Nasıl?” ve “Kim?” sorularına yanıt verebilecek düzeyde başlıklar kullanmıştır. Örneğin, Reuters’ın 01.01.2017, 03:04 tarihli haber başlığında “Around 20-30 people may be wounded in gun attack on Istanbul nightclub (İstanbul gece kulübüne yapılan silahlı saldırıda yaklaşık 20-30 kişi yaralandı)” ifadesine yer verilmiş olup bu başlık metninin yalnızca “Ne?”, “Nerede?” ve “Nasıl?” sorularına cevap verebildiği görülmektedir

(Reuters, 2017). Bir başka haberde “Attacker With Long-Range Weapon Killed 35 at Reina Nightclub: Governor (Uzun Menzilli Silahlı Saldırgan Reina Gece Kulübünde 35 Kişiyi Öldürdü: Vali)” ifadesinde “Ne?”, “Nerede?”, “Nasıl?” ve “Kim?” sorularına yanıt alınabilmektedir. Ancak bu noktada, çoğu yayın kuruluşunda 5N 1K’nın toplam 6 unsurunun karşılanamamış olduğunu belirtmek gerekmektedir.

6. Sonuç

Bu çalışma, uluslararası yayın kuruluşlarının 1 Ocak 2017’de İstanbul Reina Gece Kulübünde gerçekleşen terör saldırısına yönelik yayınladıkları haberlerin sunuş biçimini analiz etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Saldırının uluslararası medyada nasıl algılandığını tespit etmenin yanı sıra farklı yayın kuruluşlarının aynı terör saldırısı haberini sunarken birbirlerinden farklılık gösterip göstermediği de ortaya konulmuştur. Aynı zamanda seçili yayın kuruluşlarının yayın politikaları ve etik kodları birbirlerine paralel gözüktükçe de saldırı haberini gündeme getirme açısından kuruluşlarından birbirinden farklı olduğunu göstermiştir.

Terör küresel bir tehdit olup dünya üzerindeki birçok toplumun mücadele etmek zorunda kaldığı bir sorundur. Tarih boyunca terörün meydana gelmediği bir dönem var olmayıp günümüzde ise medya aracılığıyla terörün daha görünür olduğu söylenebilmektedir. Bu konuda temel tartışma noktalarından biri olarak saldırılara dair haberlerin aktarılmasındaki zorunluluk gündeme gelmektedir. Ancak gerek güncel olmaları gerek toplumsal ilgiyi çekmesi sebebiyle haber niteliği olan içerikler olarak görülmektedir. Bu anlamda terör saldırılarının medyada yer alması, yayın kuruluşunun ilkelerine göre haberleştirilmesi ve kuruluşların saldırıları dramatize etmesi açısından olumsuz; saldırı sonrası toplumsal birlik ve beraberliğin artırılmasına katkı sağlaması açısından ise olumlu karşılanmaktadır (Morgan ve Shanahan, 1997; Loewenstein, Weber, Hsee, ve Welch, 2001).

Yayın kuruluşları ve çalışanlarının, kitleler ile paylaşacakları içeriklerin niteliğinin belirlenmesinde büyük bir rol sahibi oldukları Eşik Bekçiliği Kuramı kapsamında da savunulduğundan söz konusu yayın kuruluşlarının yayın politikaları ve etik değerleri gibi unsurların medya çalışanlarının haber içeriklerini istedikleri doğrultuda oluşturmalarına büyük bir engel teşkil etmemektedir (Narmanlıoğlu, 2016). Bu çalışmanın bulguları da göz önünde bulundurulduğunda, kitle iletişimin birincil aktörleri olan gazeteci ve muhabirlerin,

genel anlamda tüm medya çalışanlarının eğitimi hususunda Ireri'nin (2008, s,305) de bahsettiği gibi incelikli bir çalışma yürütülmesinin önemini vurgulamak gerekmektedir. Bu noktada, yayın kuruluşlarının ve çalışanlarının okuyucu/dinleyici/izleyici kitleyi önceleyen yayın politikaları ve etik kodlar aracılığıyla haber içeriklerini oluşturması önem arz etmektedir.

Başka bir kuram olan İngiliz Kültürel Çalışmaları ise medyanın sunduğu her içerik karşısında kitlelerin savunmasız olduğu ve kullanılan dilin ve imgelerin yani metin içeriğinin egemen ideolojiye paralel bir görünüm arz ettiğini savunmaktadır (Arık, 2004; Yaylagül, 2010). Benzer şekilde Girgin (2017)'in yapmış olduğu çalışmada, medyanın iktidar ve güç odakları ile ilişkisinin medya içeriğinin oluşturulmasındaki rolünün büyük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu da tarafsız ve gerçeklere dayalı haber içeriklerinin kamuoyuna ulaşmasındaki en büyük engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin tarafsız yayın politikaları, özellikle canlı bomba saldırıları gibi terör eylemlerinin meşrulaştırılmaması veya bu eylemlerin iktidar veya belli grupların destekçiliğini yapmayacak şekilde sunulması açısından oldukça önemlidir. Bu şekilde sunulan haberlerin metin içeriklerindeki tarafsızlığın yanı sıra kullanılan fotoğraf ve video içeriklerin seçimi de söz konusu yayın kuruluşunun duyarlılığını göstermektedir. Bu doğrultuda toplumun gerçekleşen terör saldırılarının bıraktığı etkiyi ve saldırı sonrası süreci daha sağlıklı bir şekilde aşabilmesinde medyanın sorumluluk üstlenmesi elzem olacaktır.

Yayın kuruluşlarının haberleştirme sürecinde gazeteciliğin temel unsurlarından biri olan 5N 1K kriterlerine uygun şekilde hareket etmeleri; 5N 1K'nın tüm sorularını yanıtlayacak metinlerle haberi yayınlamaları ve başlıklarında haber içeriğinde yer alan metnin bir özetini vermeleri haber okuyucularının bilgiye erişimini ve haber içeriğini kavramasını kolaylaştıracaktır.

Medyada yer alan haberlerin sunuluş biçimlerini analiz edecek ileri çalışmalarda özellikle ulusal ve uluslararası yayın kuruluşlarının eş zamanlı değerdendirilmesi ve analize konu olan olay ve durumun gerçekleşmesini takiben ilk gün, ilk birkaç hafta, ilk birkaç ay ve bir yıllık süreç gibi geniş bir aralıkta haberlerin taranması daha sağlıklı veriler sunacaktır.

7. Kaynakça

ABC (2017). WNBA players were near Istanbul attack; all 'accounted for, safe'. 4 Mart 2021

tarihinde <https://abcnews.go.com/sports/wnba-players-istanbul-attack-accounted-safe/story?id=44495346> adresinden erişildi.

ABC (2019). Editorial Policies & Guidance. 21 Eylül 2020 tarihinde

<https://about.abc.net.au/how-the-abc-is-run/what-guides-us/abc-editorial-standards/editorial-policies/> adresinden erişildi.

Accountable Journalism (tarih yok). Time Warner/ CNN News Group: Telling the World's

Stories. 21 Eylül 2020 tarihinde <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/telling-the-world-stories> adresinden erişildi.

Acer, Y., ve Kaya, İ. (2010). Uluslararası hukuk: temel ders kitabı. International Strategic Research Organization, 48, USAK.

Acts Adopted Under Title VI of The EU Treaty. (2008). Council framework decision

2008/919/JHA of 28 November 2008. 19 Eylül 2020 tarihinde <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0919&from=en> adresinden erişildi.

Aday, S. (2010). Chasing the bad news: An analysis of 2005 Iraq and Afghanistan war coverage on NBC and Fox News Channel. Journal of communication, 60(1), 144-164.

advantage-obstacles and solutions, Social Science Research, 13(2): 1-9.

Ahmed, R. (2018). Terrorist group types and tactic choice. Journal of Applied Security Research, 13(1), 89-110.

- Akçay, E., ve Çelenay, Ö. (2012). Terör ve medya ilişkisinin 2003 yılında istanbul'da meydana gelen saldırılar örneğiyle incelenmesi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 2(1), 183-197.
- Akgün, H., ve Arık, E. (2021). İngiliz kültürel çalışmalar ekolü ve medya mahallesi haber programının alımlama analizi. Erciyes İletişim Dergisi, 8(1), 113-128.
- Al Jazeera (2017). Istanbul attack: Dozens dead at Reina nightclub. 4 Mart 2021 tarihinde <http://www.aljazeera.com/news/2017/01/scores-dead-attack-istanbul-nightclub-170101003450788.html> adresinden erişildi.
- Al Jazeera (tarih yok). Code Of Ethics. 21 Eylül 2020 tarihinde <https://network.aljazeera.net/about-us/our-values/code-ethics> adresinden erişildi.
- Alemdar, K., ve Erdoğan, İ. (1998). Başlangıcından günümüze iletişim kuram ve araştırmaları: eleştirel bir değerlendirme. Ankara: Erek Yayınları.
- Arık, M. (2004). Medya ve kültür çalışmaları kapsamında kültürel çalışmalar ekolüne bir bakış. Medyada Yeni Yaklaşımlar içinde. (Ed.), M. Işık, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Arias, E, D., ve Hussain, N., (2016). Organized crime and terrorism. The handbook of the criminology of terrorism, Hoboken NJ: Wiley Blackwell, 373-384.
- Atabek, Ü. (2006). İnternette etik sorunların ekonomi politik bağlamı. Küresel iletişim dergisi, 2(8), 1-9.
- Avacı, S., ve Civelek, M, E., (2017). Legal aspects of aircraft hijacking. Journal of International Trade, Logistics and Law, 3(2), 58-64.
- Aytekin, Ç. (2020). İki aşamalı akış kuramı bağlamında instagram'daki ünlü destekçiler üzerine bir örnek olay çalışması. İletişim Çalışmaları Dergisi, 6(1), 23-46.

- Azubuikwe, L. (2009). International law regime against piracy. *Ann. Surv. Int'l & Comp. L.*, 15, 43.
- Banar, S. (2006). Türkiye’de haber verme işlevinin kişilik hakları ve etik yaklaşımla değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 15, s.125-137.
- Barbera, J., Macintyre, A., Gostin, L., Inglesby, T., O’toole, T., DeAtley, C., ... ve Layton, M. (2001). Large-scale quarantine following biological terrorism in the United States: scientific examination, logistic and legal limits, and possible consequences. *Jama*, 286(21), 2711-2717.
- BBC (2017). Abdulkadir Masharipov: Who is Istanbul gun attack suspect?. 4 Mart 2021 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-europe-38648350> adresinden erişildi.
- BBC (2017). Istanbul new year Reina nightclub attack 'leaves 39 dead'. 4 Mart 2021 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-europe-38481521> adresinden erişildi.
- BBC (2017). Turkey nightclub attack: IS says it carried out shooting. 4 Mart 2021 tarihinde <http://www.bbc.com/news/world-europe-38487509> adresinden erişildi.
- BBC (tarih yok). Code of Conduct. 21 Eylül 2020 tarihinde <https://www.bbc.com/aboutthebbc/reports/policies/codeofconduct> adresinden erişildi.
- BBC Türkçe (2017). Reina saldırısı: Yetkililer zanlının yeni fotoğrafını basınla paylaştı. 4 Mart 2021 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38487617> adresinden erişildi.
- Becker, G. S. (1968). Crime and punishment: an economic approach. *Journal of Political Economy* 76: 497-529.

- Becker, G, S. (1974). Essays in the economics of crime and punishment. New York: National Bureau of Economic Research.
- Beckmann, K, B., Dewenter, R., ve Thomas, T. (2017). Can news draw blood? The impact of media coverage on the number and severity of terror attacks. *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 23(1).
- Bergan, D., ve Lee, H. (2018). Media Literacy and Response to Terror News. *Journal of Media Literacy Education*, 10(3), 43-56.
- Bergesen, A, J., ve Lizardo, O., (2004). International terrorism and the world-system. *Sociological Theory*, 22 (1), 38-52.
- Birkbeck, C., ve LaFree, G. (1993). The situational analysis of crime and deviance. *Annual review of sociology*, 19(1), 113-137.
- Bottomore, T. (2013). *Frankfurt okulu ve eleştirisi*, çev. Ümit Hüsrev Yolsal, İstanbul: Say Yayınları.
- Bottomore, T. (2013). *Frankfurt okulu ve eleştirisi*, çev. Ümit Hüsrev Yolsal, İstanbul: Say Yayınları.
- Bourse, M., ve Yücel, H. (2012). *İletişim bilimlerinin serüveni*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Boz, H. A. (1999). “Kitle iletişim araçları ve ve suskunluk sarmalı”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42-444.
- Bozkurt, V. (2015). *Değişen dünyada sosyoloji: Temeller, Kavramlar. Kurumlar*. 11, Baskı, Bursa: Ekin.
- Burgess Jr, D, R. (2005). Hostis humani generi: Piracy, terrorism and a new international law. *U. Miami Int'l & Comp. L. Rev.*, 13, 293.

- Canter, D. (2003). Mapping murder: The secrets of geographical profiling. London: Virgin Books.
- Carey, J. W. (1996). The Chicago School and mass communication research. American communication research: The remembered history, 21-38.
- Cavanagh, S. (1997). Content analysis: concepts, methods and applications. Nurse researcher, 4(3), 5-16.
- Chadwick, B, A., Bahar, H, M. ve Albrecht, S, L. (1984). Content analysis. Social Science Research Methods içinde, (Ed.), B.A.Chadwick ve diğerleri, New Jersey: Prentice – Hall, 239-257.
- Clarke, R, V., ve Newman, G, R. (2007). Situational crime prevention and the control of terrorism. Nato Security Through Science Series E Human and Societal Dynamics, 21, 285.
- CNN (2017). Istanbul attack: Dozens killed at Turkish nightclub, official says. 4 Mart 2021 tarihinde <http://www.cnn.com/2016/12/31/europe/turkey-nightclub-attack/index.html> adresinden erişildi.
- CNN (tarih yok). Code of Ethics. 21 Eylül 2020 tarihinde http://www.inthehouseshow.com/tl_files/pdf/CNN-Code-of-Ethics.pdf adresinden erişildi.
- Cohen, L, E., Kluegel, J, R., ve Land, K, C. (1981). Social inequality and predatory criminal victimization: An exposition and test of a formal theory. American sociological review, 505-524.
- Cohen, L, E., ve Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. American sociological review, 588-608.

- Crenshaw, M. (1981). The causes of terrorism. *Comparative politics*, 13(4), 379-399.
- Crenshaw, M. (2000). The psychology of terrorism: An agenda for the 21st century, *Political psychology*, 21(2), 405–420.
- Çakı, C, (2019). Hipodermik iğne modeli bağlamında nazi propagandasının walt disney çizgi filmlerinde eleştirisi. *İnönü University International Journal of Social Sciences (INIJOSS)*, 8(1), 292-307.
- Danker-Dake, J, A. (2008). US media coverage of Africa: A content analysis of the New York Times from 2003 to 2007. Yayımlanmamış doktora tezi, Oklahoma State University, Oklahoma.
- Demirzen, İ. (2011). A sociological perspective to suicide bombing, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 11(1), 7 -17.
- Dilber, F. (2014). Kitle iletişim araçları ve suç olgusu. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 60-66.
- Diyadin, A., ve Özdil, T. (2017). Krizlerle baş etmede sosyal medyanın yeri ve önemi. *Ege Academic Review*, 17(3).
- Dobkin, B, A. (1992). Paper tigers and video postcards: The rhetorical dimensions of narrative form in ABC news coverage of terrorism. *Western Journal of Communication*, 56(2), 143-160.
- Egger, S., Reichl, P., Hoßfeld, T., ve Schatz, R. (2012). “Time is bandwidth”? Narrowing the gap between subjective time perception and quality of experience. 2012 IEEE international conference on communications (ICC) içinde. IEEE. 1325-1330.

- Erdoğan, İ. (2008). Haber çerçeveleme: kuram ve tipoloji. *Marmara İletişim Dergisi*, 13(13), 35-52.
- Erdoğan, İ. (2013). Yeni medya gazeteciliğinde etik bir paradigma belirlemenin kapsamı ve sınırları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 36, 254-272.
- Ferraro, V. (2008). Dependency theory: An introduction. *The development economics reader*, 12(2), 58-64.
- FOX News (2017). The Latest: WNBA players were next door to Istanbul club. 4 Mart 2021 tarihinde <http://www.foxnews.com/world/2016/12/31/latest-wnba-players-were-next-door-to-istanbul-club.html> adresinden erişildi.
- Franz, D, R., Jahrling, P, B., Friedlander, A, M., McClain, D, J., Hoover, D, L., Bryne, W, R., ... ve Eitzen, E, M. (1997). Clinical recognition and management of patients exposed to biological warfare agents. *Jama*, 278(5), 399-411.
- Frey, B, S. (2007). Why kill politicians? A rational choice analysis of political assassinations. A Rational Choice Analysis of Political Assassinations. Yayınlanmamış ders notu, Institute for Empirical Research in Economics University of Zurich, Zurich. Erişim adresi: <https://ssrn.com/abstract=990275>
- Frykberg, R., ve Tepas, J, J. (1988). Terrorist bombings. Lessons learned from Belfast to Beirut. *Annals of surgery*, 208(5), 569.
- Garnham, N. (1990). Media theory and the political future of mass communication. *Capitalism and communication: global culture and the economics of information*, 1-19.
- Garrison, A. (2003). Terrorism: The nature of its history, *Criminal Justice Studies. A Critical Journal of Crime, Law and Society*, 16(1), 39-52.

- Genç Ö., ve Aşıcioğlu F. (2020). Viktimoloji teorileri çerçevesinde terör mağdurları. (Ed.) Faruk Aşıcioğlu. Uluslararası Güvenlik ve Terörizm içinde. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri, p.5-8.
- Genç, Ö., Ziyalar, N., ve Aşıcioğlu, F. (2020). Cumhuriyet gazetesi 2010-2018 dönemi terör saldırısı haberleri. Türkiye Klinikleri J Foren Sci Leg Med, 17(2), 122-32.
- Gentzkow, M., ve Shapiro, J. M. (2008). Competition and Truth in the Market for News. Journal of Economic perspectives, 22(2), 133-154.
- Geray, H. ve Aydoğan, A., (2010). Yeni iletişim teknolojileri ve etik. (Der.), Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel, Televizyon Haberciliğinde Etik içinde, Ankara: Fersa Matbaacılık, 305-321.
- Gerbner, G., ve Gross, L. (1976). Living with television: The violence profile. Journal of Communication, 26(2), 172-194.
- Girgin, Ü. H. (2017). Türkiye'deki Canlı Bomba Saldırılarını Ulusal Gazeteler Üzerinden Okumak. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 50 (5), S. 471-516
- Gitlin, T. (2003). The whole world is watching: Mass media in the making and unmaking of the new left. California: Uni. of California Press.
- Gitlin, T. (2008). Medya sosyolojisi: Egemen paradigma. 1. Baskı. (Ed.), S. Çelenk, Çev. H. Tuncel ve E. Çaylı, İletişim çalışmalarında kırılmalar ve uzlaşmalar içinde. Ankara: Deki Yayınları. 19-67.
- Goffman, E. (1974). Frame analysis: An essay on the organization of experience, Cambridge: Harvard University Press.
- Gökbunar, A. R. (2014). Organize suç ve terör örgütleri ile mücadelede sivil silah: sosyal destekler, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(02), 230-242.

- Gölcü, A., ve Olkun, E. O. (2018). Terör saldırılarının haberleştirilmesinde gazete yayın politikalarının etkisi. *Yönetim Ekonomi Edebiyat İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, 3(1), 163-189.
- Güngör, N. (2013). *İletişim kuramlar ve yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Haas, C, N. (2002). The role of risk analysis in understanding bioterrorism. *Risk Analysis. An International Journal*, 22(4), 671-677.
- Hall, S. (1999). İdeolojinin yeniden keşfi: Medya çalışmalarında baskı altında tutulmanın geri dönüşü. *Medya, İktidar, İdeoloji içinde*. (Ed.), M. Küçük), Ankara: Bilim ve Sanat. ss. 77-127.
- Hardy, C., Harley, B., ve Phillips, N. (2004). Discourse analysis and content analysis: Two solitudes. *Qualitative methods*, 2(1), 19-22.
- Hartley, K., ve Sandler, T., (Ed.), (1995). *Handbook of defense economics: Defense in a globalized World*. Elsevier.
- Heins, V. M. (2017). Herbert Marcuse, “One Dimensional Man”. *The Oxford Handbook of Classics in Contemporary Political Theory içinde*. Oxford: Oxford University Press.
- Henderson, D, A. (1998). Bioterrorism as a public health threat. *Emerging infectious diseases*, 4(3), 488.
- Henderson, D, A. (1999). The looming threat of bioterrorism. *Science*, 283(5406), 1279-1282.
- Herman, E.S. ve Chomsky, N. (2006). *Rızanın imalatı: kitle medyasının ekonomi politiği*. Çev. Ender Abadoğlu, İstanbul: Aram Yayınevi.
- Holden, R, T. (1986). The contagiousness of aircraft hijacking. *American Journal of Sociology*, 91(4), 874-904.

Independent (2017). Turkey attack: Gunman who launched terror attack on Istanbul nightclub was 'dressed as Santa'. 4 Mart 2021 tarihinde

<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/istanbul-attack-turkey-santa-claus-dead-armed-men-reina-nightclub-bar-a7504061.html> adresinden erişildi.

Independent (tarih yok). Code of Conduct 21 Eylül 2020 tarihinde

<https://www.independent.co.uk/service/code-conduct-a6184241.html> adresinden erişildi.

Ileri, K. (2018). Exploring journalism and mass communication training in Kenya: A national survey. *Journalism & mass communication educator*, 73(3), 293-307.

Işık, M., (2002). Kitle iletişim teorilerine giriş. İstanbul: Eğitim Kitabevi Yayınları.

İnce, K. (2020). Türk ceza hukuku'nda örgütlü suçluluk ve silahlı terör örgütü. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(1), 241-269.

Jackson, R, J., Ramsay, A, J., Christensen, C, D., Beaton, S., Hall, D, F., & Ramshaw, I, A. (2001). Expression of mouse interleukin-4 by a recombinant ectromelia virus suppresses cytolytic lymphocyte responses and overcomes genetic resistance to mousepox. *Journal of virology*, 75(3), 1205-1210.

Jacques, K., ve Taylor, P, J., (2008). Male and female suicide bombers: different sexes, different reasons. *Studies in Conflict & Terrorism*, 31(4), 304-326.

Jesus, H, J. (2003). Protection of foreign ships against piracy and terrorism at sea: legal aspects. *The International Journal of Marine and Coastal Law*, 18 (3), 363-400.

John, P. (1991). Air piracy, airport security, and international terrorism: winning the war against hijackers. Westport: Quorum Books.

- Jung, J. Y. (2017). Media dependency theory. The international encyclopedia of media effects, 1-10.
- Kanchan, T., ve Aggrawal, A., (2015). Terrorism: Suicide bombing–investigation. Encyclopedia of Forensic and Legal Medicine içinde, 2. Baskı, 545-552, Elsevier Inc.
- Karaduman, M., ve Akbulutgiller, B. (2018). İnternet gazeteciliği ve haber söylemi: Reina saldırısı haberlerinin çözümlemesi. Erciyes İletişim Dergisi, 5(3), 12-26.
- Karayılanoğlu, T. (2003). Kimyasal atakta tıbbi savunma ve pestisitler. Ankara: GATA Basımevi.
- Kartal, A, B. (2018). Uluslararası terörizmin değişen yapısı ve terör örgütlerinin sosyal medyayı kullanması: Suriye’de DAEŞ ve YPG örneği. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 14(27), 39-77.
- Katz, E. (1959). Mass communications research and the study of popular culture: An editorial note on a possible future for this journal. Departmental Papers (ASC), 165.
- Kaya, İ. (2005). Terörle mücadele ve uluslararası hukuk. USAK Books. Erişim adresi: https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=779LPa4PYZcC&oi=fnd&pg=PA1&dq=uluslararası%C4%B1+%C3%B6rg%C3%BCtler+ter%C3%B6r&ots=9f1qbqGN75&sig=GVg67YjcdBbCafuhjxMbYEt3Fcs&redir_esc=y#v=onepage&q=uluslararası%C4%B1%20%C3%B6rg%C3%BCtler%20ter%C3%B6r&f=false
- Kaya, S. (2017). Uluslararası terörizmin gelişimi ve dini motivasyonlu terör olgusu. International Journal of Social Inquiry, 10(1), 53-79.
- Kehya, R, Ö. (2018). Çevrimiçi medya ve suskunluk sarmalı. SDÜ İFADE, 1(1), 42-61.
- Kenney, M. (2010). “dumb” yet deadly: local knowledge and poor tradecraft among islamist militants in Britain and Spain. Studies in Conflict & Terrorism, 33(10), 911-932.

- Klietmann, W. F., ve Ruoff, K. L. (2001). Bioterrorism: implications for the clinical microbiologist. *Clinical Microbiology Reviews*, 14(2), 364-381.
- Kluger, Y., Kashuk, J., ve Mayo, A., (2004). Terror bombing-mechanisms, consequences and implications. *Scandinavian journal of surgery*, 93(1), 11-14.
- Knyazeva, K, N., ve Knyazeva, E, A., (2014). The application of international legal rules as a way of counteraction to maritime terrorism and piracy. *Russian Journal Of Criminology*, (4), 175-187.
- Korobeev, A, I., Kuchina, Y, O., Kniazeva, N, A., ve Knyazeva, E, A., (2018), Fighting terrorism and extremism in the Russian Federation and worldwide: common issues. *Opción: Revista de Ciencias Humanas y Sociales*, (87), 19.
- Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis: An introduction to its methodology*, London: Sage.
- Kruckeberg, D., ve Tsetsura, K. (2008). The “Chicago School” in the global community: Concept explication for communication theories and practices. *Asian Communication Research*, 5(1), 9-30.
- Kuşkapan, E., ve Çodur, M, Y. (2021). Examination of aircraft accidents that occurred in the last 20 years in the world. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 9(1), 174-188.
- Lang, K., ve Lang, G, E., (2009). Mass society, mass culture, and mass communication: The meanings of mass. *International Journal of Communication*, 20 (3), 998-1024.
- Lankford, A. (2009). *Human killing machines: Systematic indoctrination in Iran, Nazi Germany, Al Qaeda and Abu Ghraib*, Lanham, MD: Lexington Books,
- Laqueur, W. (1987). *The age of terrorism*, Boston: Little, Brown and Company.

Laqueur, W. (1996). Postmodern terrorism. *Foreign Affairs*, 24-36.

Lasswell, H. (1948). The structure and function of communication and society: The communication of ideas. New York: Institute for Religious and Social Studies, 203-243.

Laughey, D. (2010). Medya çalışmaları teoriler ve yaklaşımlar. Çev. A. Toprak, İstanbul: Kalkedon.

Lauritsen, J. L. (2010). Advances and challenges in empirical studies of victimization. *Journal of Quantitative Criminology*, 26(4), 501-508.

Lazarsfeld, P., Berelson, B., ve Gaudet, H. (1948). The people's choice. New York: Columbia University Press.

Lennox-Gentle, T. (2010). Piracy, sea robbery, and terrorism: Enforcing laws to deter ransom payments and hijacking. *Transp. LJ*, 37, 199.

Levent, Y. (2008). Kitle iletişim kuramları egemen ve eleştirel yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları

Linton, M. (2011). The terror in the french revolution. Kingston University, Retrieved, 72.

Lizardo, O. A., ve Bergesen, A. J., (2003). Types of terrorism by world system location. *Humboldt Journal of Social Relations*, 27 (2), 162-192.

Llussá, F., ve Tavares, J., (2011). Which terror at which cost? On the economic consequences of terrorist attacks, *Economics Letters*, 110(1), 52-55.

Loewenstein, G. F., Weber, E. U., Hsee, C. K., ve Welch, N. (2001). Risk as feelings. *Psychological bulletin*, 127(2), 267.

- MacBride, S. (2004). Many voices, one world: Towards a new, more just, and more efficient world information and communication order. Rowman & Littlefield.
- MacIntyre, B. (2006). Today's weapon of war: The lucrative and deadly power of the kidnapper. The Times (London), 25.
- Mandala, M. (2016). Terrorist assassinations: a criminological perspective. The handbook of the criminology of terrorism, 353.
- Mandala, M., ve Freilich, J. D. (2018). Disrupting terrorist assassinations through situational crime prevention. Crime & Delinquency, 64(12), 1515-1537.
- Manela, E. (2007). The Wilsonian moment: self-determination and the international origins of anticolonial nationalism. Oxford: Oxford University Press.
- Marcuse, H. (1964). One-Dimensional Man. Boston: Beacon Press.
- Marx, K., ve Engels, F. (1975). Marx & Engels Collected Works Vol 04: Marx and Engels: 1844-1845. Lawrence & Wishart.
- Matthews, W. J., ve Meck, W. H. (2014). Time perception: the bad news and the good. Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science, 5(4), 429-446.
- Mayo, A., ve Kluger, Y., (2006). Terrorist bombing. World Journal of Emergency Surgery, 1(1), 1-6.
- McCombs, M. E. ve Yüksel, E. (2001). "The economic privatization issue in turkey a four-part investigation of agenda setting theory", Uluslararası İletişim Sempozyumu "Medyanın Manipülasyon Gücü" içinde. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 148-161.
- McMains, M. J., ve Mullins, W. C., (2001). Crisis negotiations. 2. Baskı, Cincinnati, OH: Anderson Publishing Co.

- McQuail, D. (1987). Mass communication theory: An introduction. 2. Baskı. Sage Publications, Inc.
- McQuail, D., ve Deuze, M., (2020). McQuail's media and mass communication theory. London: SAGE.
- McQuail, D., ve Windahl, S. (2005). İletişim modelleri. Çev. K. Yumlu, Ankara: İmge Kitapevi.
- Meier, R. F., ve Miethe, T. D. (1993). Understanding theories of criminal victimization. Crime and justice, 17, 459-499.
- Memmedli, E. (2016). Güvenlik tehditleri ve uluslararası terörizm. Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences, 51-55, 986-996.
- Morgan, M., ve Shanahan, J. (1997). Cultivation research: An appraisal and metaanalysis. (Ed.), B. R. Burleson, Communication Yearbook içinde. Thousand Oaks, CA: Sage, 1-45.
- Morley, D. (2003). Television, audiences and cultural studies. Routledge.
- Morva, O. (2013). Chicago okulu-pragmatik sosyal teoride iletişimin keşfi. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Mutlu, E. (1998). İletişim sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Nacos, B. L. (2007). Mass-mediated terrorism: The central role of the media in terrorism and counterterrorism. Rowman & Littlefield, 115-118.
- Oktay, S. (2019). Eşik bekçiliği teorisi kapsamında medya etiği sorunsalı-BBC-Jeremy Bowen örneği. Kent Akademisi, 12(1), 159-176.

- Ortatatlı, M., Sezigen, S., Ayan, H, A., Balandız, H., & Kenar, L. (2015). Terörizm kapsamında kimyasal, biyolojik, nükleer ve radyasyona bağlı yaralanmaların değerlendirilmesi. Türkiye Klinikleri J Foren Med Special Topics, 1, 44-52.
- Özarslan, H., ve Güran, M., (2015). İletişim araştırmalarında çerçeveleme paradigması: son döneme ait bir inceleme. Selçuk İletişim, 8(4), 32-48.
- Özçetin, B. (2010). “Kullanımlar ve Doyumlar” dan izlerkitle sosyolojisine: Türkiye’de İzlerkitle Çalışmaları. İletişim: Araştırmaları Dergisi, 8(2), 9-46.
- Özkan, S. (2017). Gerbner’in kültürel göstergeler kuramı bağlamında televizyon haber içeriklerine ilişkin bir araştırma. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 2(4), 129-141.
- Öztürk, B., ve Erdem, M, E., (2011). Uygulamalı ceza hukuku ve güvenlik tedbirleri hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Park, R. E. (1923). The natural history of the newspaper. American Journal of Sociology, 29(3), 273-289.
- Park, R. E. (1923). The natural history of the newspaper. American Journal of Sociology, 29(3), 273-289.
- Picard, R, G. (1993). Media portrayals of terrorism: Functions and meaning of news coverage. Ames: Iowa State University Press.
- Prasad, B, D. (2008). Content analysis. Research methods for social work, 5, 1-20.
- Radil, S, M., ve Castan Pinos, J., (2019). Reexamining the four waves of modern terrorism: A territorial interpretation, Studies in Conflict & Terrorism, 1-20.

- Rapoport, D. C. (2004). "Modern terror: the four waves," Audrey K, Cronin ve James M, Ludes (Ed.), *Attacking terrorism: elements of a grand strategy içinde*, Washington D.C.: Georgetown University Press, 47-72.
- Rasler, K., ve Thompson, W, R., (2009). Looking for waves of terrorism. *Terrorism and political violence*, 21(1), 28-41.
- Reuters (2017). Around 20-30 people may be wounded in gun attack on Istanbul nightclub. 4 Mart 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/uk-turkey-attack-wounded-idUKKBN14K0NT> adresinden erişildi.
- Reuters (2017). In Istanbul nightclub, gunman picked off the wounded. 4 Mart 2021 tarihinde <http://www.reuters.com/article/us-turkey-attack-witnesses-iduskbn14m0sj> adresinden erişildi.
- Reuters (tarih yok). Standards and Values. 21 Eylül 2020 tarihinde http://handbook.reuters.com/index.php?title=Standards_and_Values adresinden erişildi.
- Riffe, D., Lacy, S., ve Fico, F., (2014). *Analyzing media messages: Using quantitative content analysis in research*. New York, NY: Routledge.
- Rosenbaum J, E. (2012). Gun utopias? firearm access and ownership in Israel and Switzerland. *J Public Health Policy*. 33(1):46-58.
- Rosenfeld, J, E. (2010). *Terrorism, identity, and legitimacy: the four waves theory and political violence*, London: Routledge.
- Saraçlı, M. (2007). Uluslararası hukukta terörizm. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1), 1049-1078.

- Savaş, G. (2004). Kitle iletişim araçlarına eleştirel bir yaklaşım. *Journal of Human Sciences*, 1(1).
- Savela, T. (2018). The advantages and disadvantages of quantitative methods in schoolscape research. *Linguistics and Education*, 44, 31-44.
- Schuurman, B., Bakker, E., Gill, P., ve Bouhana, N. (2018). Lone actor terrorist attack planning and preparation: a data-driven analysis. *Journal of Forensic Sciences*, 63(4), 1191-1200.
- Sever, N. (1998). Kitle iletişim araştırmalarında iki yaklaşım: Liberal ve eleştirel kuramlar farklılıkları ve yakınlaşmalar. *Kurgu Dergisi*, 15, 44-53.
- Severin, W. J., ve Tankard, J. W. (1997). *Communication theories: Origins, methods, and uses in the mass media*. New York: Longman.
- Sezgin, A. A. (2017). Hate sayings in online newspapers' reader comments: reina attack example. *AJIT-e*, 8(30), 10.
- Shichor, D. (2007). Thinking about Terrorism and its Victims. *Victims and Offenders*, 2(3), 269-287.
- Slattery, M., (2015). *Sosyolojide temel fikirler*. (Haz.) Ümit Tatlıcan ve Gülhan Demiriz, 7. Baskı, Çeviren: Özlem Balkız vd., İstanbul: Sentez Yayınları.
- Smith, M. (1971). Zealots and Sicarii, their origins and relation. *The Harvard Theological Review*, 64(1), 1-19.
- Smythe, D. W. (1960). On the political economy of communications. *Journalism & Mass Communication Quarterly*.
- Sputnik (2017). 35 Dead, 40 Injured After Gunmen Open Fire at Popular Nightclub in Istanbul. 4 Mart 2021 tarihinde

<https://sputniknews.com/middleeast/201701011049169726-istanbul-nightclub-attack/>

adresinden erişildi.

Stempel, G.H. (1989). Content analysis. Research methods in mass communications içinde.

(Ed.), G.H. Stempel ve B.H. Westley, NJ: Prentice-Hall

Stolte, J, F., ve Fender, S., (2007). Framing social values: An experimental study of culture and cognition. Social Psychology Quarterly, 70(1), 59-69.

Symonds, M. (1980). Victim responses to terror. Annals of the New York Academy of Sciences, 347(1), 129-36.

Şen, Y, F. ve Yaşa, G. (2020). Terör ve medya ilişkisi bağlamında terör eylemlerinin haberlerde sunulma biçimleri:“Reina saldırısı” örneği. OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16(30), 2795-2831.

Şentürk, E., ve Aşıcioğlu, F. (2020). Yeni Zelanda'da İki Camiye Düzenlenen Terör Saldırısının Uluslararası Çevrim içi Medya Analizi. Türkiye Klinikleri J Foren Sci Leg Med, 17(3):194-208.

Takeshita, T. (1997). “Exploring the media’s roles in defining reality: from issue-agenda setting to attribute-agenda setting”. (Ed.), McCombs, M. ve diğerleri. Communication and Democracy Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda Setting Theory içinde. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 15-27.

Terkan, B. (2007). Basın ve siyaset ilişkisinin gündem belirleme modeli çerçevesinde bir analizi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(17), 561-584.

Terrorism Act. (2006). Definition of terrorism. 19 Eylül 2020 tarihinde <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/11/part/2/crossheading/definition-of-terrorism-etc> adresinden erişildi.

Terrorism Act. (2006). Preparation of terrorist act and terrorist training. 19 Eylül 2020 tarihinde

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/11/part/1/crossheading/preparation-of-terrorist-acts-and-terrorist-training> adresinden erişildi.

Tessler, R, A., Mooney, S, J., Witt, C, E., O’Connell, K., Jenness, J., Vavilala, M, S., ve Rivara, F, P. (2017). Use of firearms in terrorist attacks: differences between the United States, Canada, Europe, Australia, and New Zealand. JAMA internal medicine, 177(12), 1865-1868.

The Guardian (2011). Editorial Guidelines Guardian News & Media Editorial Code https://uploads.guim.co.uk/2020/03/12/Editorial_Code.pdf adresinden erişildi.

The New York Times (2004). Ethical Journalism A Handbook of Values and Practices for the News and Editorial Departments. 21 Eylül 2020 tarihinde <https://www.nytimes.com/editorial-standards/ethical-journalism.html#> adresinden erişildi.

The New York Times (2017). Nightclub Massacre in Istanbul Exposes Turkey’s Deepening Fault Lines. 4 Mart 2021 tarihinde <https://www.nytimes.com/2017/01/01/world/europe/turkey-istanbul-attack.html> adresinden erişildi.

The New York Times (2017). WNBA Players in Turkey Worry About Rise in Terror. 4 Mart 2021 tarihinde <https://www.nytimes.com/2017/01/23/sports/basketball/wnba-pay-overseas-safety-turkey-terrorism.html> adresinden erişildi.

The Washington Post (2016). Policies and Standards. 21 Eylül 2020 tarihinde <https://www.washingtonpost.com/news/ask-the-post/wp/2016/01/01/policies-and-standards/#ethicspolicy> adresinden erişildi.

The Washington Post (2017). In Istanbul, three days of snowfall soothes terror-stricken residents. 4 Mart 2021 tarihinde

https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/in-istanbul-three-days-of-snowfall-soothes-terror-stricken-residents-/2017/01/09/07805f4e-d698-11e6-8505-8e7091d7cd98_story.html adresinden erişildi.

The Washington Post (2017). Secular citizens of Turkey have never felt so alone. 4 Mart 2021 tarihinde <https://www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2017/01/03/secular-citizens-of-turkey-have-never-felt-so-alone/> adresinden erişildi.

Turinay, F, Y. (2015). Ceza hukukunda terör örgütü kavramı. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (116), 39-84.

Türk, G, D. (2013). Demokrasinin dördüncü kuvveti yeni medya teknolojileri. XVIII. Türkiye'de İnternet Konferansı, İNETD, 55-60.

Varol, S. (2011). Frankfurt okulu'ndan postmodernizme televizyona dair eleştirel perspektifler. Erciyes İletişim Dergisi, 2(1).

Voice of America (2009). VOA Journalistic Code. 21 Eylül 2020 tarihinde

[https://www.voanews.com/archive/voa-journalistic-code#:~:text=Accuracy%2C%20balance%2C%20comprehensiveness%2C%20and.and%20peoples%20around%20the%20world](https://www.voanews.com/archive/voa-journalistic-code#:~:text=Accuracy%2C%20balance%2C%20comprehensiveness%2C%20and.an d%20peoples%20around%20the%20world) adresinden erişildi.

Wahl-Jorgensen, K. (2012). The Chicago school of sociology and mass communication research: Rise, rejection, incorporation, and rediscovery. The International Encyclopedia of Media Studies.

Wanta, W. (1997). The public and the national agenda: how people learn about important issues., Mahwah, NJ: LEA Publisher.

- Wicks, R. H. (1996). Standpoint: Joseph Klapper and the effects of mass communication: A retrospective. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 40 (4), 563-569.
- Winkates, J. (2006). Suicide terrorism: Martyrdom for organizational objectives, *Journal of Third World Studies*, 23(1), 87-115.
- Woodrum, E. (1984). Mainstreaming content analysis in social science: Methodological
- Yamı, V, Ş. (2009). Dijital manipölasyon ve medya etiği. *Medya ve Etik Sempozyumu*, 49.
- Yaylagöl, L. (2010). Kitle iletişim kuramları: egemen ve eleştirel yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yaylagöl, L. (2019). Eleştirel ekonomi politik bakış açısından medyada tekelleşme sorunu. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (48), 58-76.
- Yumlu, K. (1994). Kitle iletişim kuram ve araştırmaları. İzmir: Nam Basım.
- Yun, M. (2007). Hostage taking and kidnapping in terrorism: Predicting the fate of a hostage. *Professional issues in criminal justice*, 2(1), 23-40.
- Yurdakul, H. (2018). Kitle iletişiminde haber ve etki: Liberal ve eleştirel yaklaşımlar. *NOSYON: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, (1), 62-77.
- Zheltukhina, M, R., Klushina, N., Ponomarenko, E, B., Vasilkova, N, N., ve Dzyubenko, A, I., (2017). Modern media influence: mass culture-mass consciousness-mass communication. *XLinguae Journal*, 10(4), 96-105.
- Zhen, L, I, U. (2016). Relationship Between mass media and mass culture: Frankfurt school and cultural studies school. *Canadian Social Science*, 12(1), 23-28.

8. Özgeçmiş

Adı Soyadı: Özge GENÇ Doğum

Tarihi:

E-Posta:

Telefon Numarası:

Eğitim Bilgileri:

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi / Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Eylül 2013 – Haziran 2017

İş Deneyimi:

Araştırma Görevlisi: İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü / Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı

Mart 2019- Devam ediyor